nr. 5, mai 1985

Proletari din toate țările, uniți-vă !

(anul XCI, nr. 1185)

CONVORBIRI LITERARE

REVISTĂ LITERARĂ FONDATĂ DE SOCIETATEA «JUNIMEA» DIN IAȘI LA 1 MARTIE 1867
EDITATĂ DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

tinerețea patriei

A avea un tineret minunat ca al nostru, cum îl definește secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, înseamnă a avea asigurat viitorul eminescian de aur al patriei. Tinerețe, dinamism, cutezanța de a explora noul, vigoarea necesară marilor proiecte ale contemporaneității. Există în istoria noastră o generoasă tradiție a prezenței, a participării tinerești în propășirea țării. Eminescu, simbolul perfecțiunii spirituale românești, a fost un poet tînăr ca vîrstă, dar etern prin strălucirea de nestemat ce a dăruit-o limbii române. România este numită de la dînsul țara lui Eminescu. Această nobilă tradiție este continuată, îmbogățită cu elemente noi în anii revoluției, cînd tinerii au fost și sînt prezenți în primele rînduri ale eroicelor bătălii pentru înălțarea noii Românii. Au suit în legendă faptele brigadierilor de la Bumbești—Livezeni, Salva-Vișeu, Porțile de Fier, sau Canalul Dunăre—Marea Neagră. Nu există obiectiv important apărut pe harta patriei, la realizarea căruia să nu-și fi adus contribuția minunatul nostru tineret. Dar prezența tineretului se face simțită pretutindeni acolo unde se creează, acolo unde e nevoie de vitalitate, de romantismul său revoluționar și de noile sale cunoștințe, pe care școala i le-a dăruit, cunoștințe amplificate de setea sa de cunoaștere a inestimabilului tezaur al epocii în care trăim.

Despre tinerețe și rolul ei mereu în creștere în viața societății pe care o edificăm s-a discutat cu patosul lucid, caracteristic tinerilor României socialiste în cadrul Forumului tinerei generații, eveniment politic marcant desfășurat în această tinerească lună mai. Reprezentanții milioanelor de tineri din țara noastră s-au angajat să răspundă exemplar chemării vibrante a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, să contribuie cu nesecatele lor energii tinerești la progresul României. Un angajament ce va fi dus cu siguranță la îndeplinire, ca un răspuns la dragostea și prețuirea întregului popor pentru tineret. Ce exprimă mai elocvent aceasta decît inițiativa României de a declara 1985 ca AN INTERNAȚIONAL AL TINERETULUI. Este expresia înțelegerii rolului tinerei generații în epoca contemporană. Pentru afirmarea tinereții e nevoie de pace și dezvoltare pe toate planurile. Doar așa poate fi pus în valoare potențialul de energie fizică, sufletească și intelectuală al tinerei generații, un factor motor al progresului uman în general. Este tocmai ce se petrece atît de frumos în România de astăzi ; pilduitor în acest sens fiind, prin desfășurarea sa, Forumul tinerei generații.

C. L.

Dragoș PĂTRAȘCU : „Pace"

lupta pentru unitate și independență – o permanență în istoria românilor

La 9 mai poporul român sărbătorește două mari evenimente : proclamarea independenței absolute a României în 1877 și capitularea, în 1945, a Germaniei hitleriste, care a marcat, în Europa, încheierea celui de al doilea război mondial. Ambele evenimente simbolizează dorința românilor de a trăi liberi într-o țară independentă, unitară și suverană.

La scurt timp după evenimentele care au avut loc la 1848, doborînd opoziția internă și externă, masele populare avînd în frunte pe cei care au fost promotorii revoluției, au reușit, în ianuarie 1859, să realizeze mărețul act al unirii Moldovei cu Muntenia. Unirea din 1859 a constituit fundamentul victoriilor obținute de poporul român în lupta pentru desăvîrșirea unității naționale și statale. Unirea a creat condițiile necesare înlăturării suzeranității turcești, a obținerii independenței de stat a României. Proclamarea, la 9 mai 1877, a independenței de stat a României s-a făcut ca urmare a puternicei crize în care se afla sistemul de dominație otomană, șubrezit în urma mișcărilor de eliberare a popoarelor din Balcani și a izbucnirii războiului ruso-turc. Potrivit tradiției și năzuințelor sale România a încercat, inițial, realizarea dezideratului său pe calea tratativelor diplomatice. În acest sens M. Kogălniceanu, în calitatea sa de ministru de externe, a trimis, la 16 iunie 1876, o notă diplomatică — de a cărui conținut au fost înștiințate și puterile garante — prin care cerea recunoașterea individualității statului român și a denumirii sale istorice de România, inviolabilitatea teritoriului țării și fixarea graniței între România și Turcia, admiterea reprezentanților români în corpul diplomatic, în esență, deci, recunoașterea independenței statale. Refuzul Porții otomane a înlăturat posibilitatea tratativelor, lupta armată fiind singura soluție pentru cîștigarea independenței, cu atît mai mult cu cît noua constituție a Turciei, din decembrie 1876, considera România „provincie privilegiată a Imperiului", ignorînd în mod grosolan situația reală a țării noastre, spiritul și litera relațiilor stabilite diplomatic între cele două părți.

La 9 mai 1877, în fața Adunării deputaților, M. Kogălniceanu afirma **„Domnilor deputați. Sîntem independenți, sîntem o națiune de sine stătătoare, nu am nici cea mai mică îndoială și frică de a declara în fața Reprezentantei Naționale că sîntem o națiune liberă și independentă"**. Proclamarea independenței de stat a României a fost primită cu simpatie de opinia publică europeană, dar cu rezervă de cancelariile politice și diplomatice ale unor țări. Ea trebuia cucerită pe cîmpul de luptă pentru a fi recunoscută de puterile Europei și impusă imperiului otoman. Izbucnirea războiului și participarea armatei române, alături de cea rusă, la evenimentele ce au avut loc în anii 1877—1878 au trezit, după cum era de așteptat, interesul opiniei publice internaționale, corespondenților de presă, atașaților militari și diplomaților. Referindu-se la caracterul războiului și participarea României corespondentul ziarului francez „L'Estafette" afirma : **„România, participînd la acest război, n-a făcut decît să continue tradiția istorică. Ea totdeauna a luptat pentru civilizație, pentru o cauză europeană"**. În luptele de la Nicopole, Grivița și Plevna, la Rahova, Smîrdan și Vidin, cu sacrificiul a peste 10.000 de morți și răniți, ostașii români s-au acoperit de glorie. În rîndurile armatei române se aflau numeroși voluntari din Transilvania și Bucovina pentru că, așa după cum scria „Gazeta Transilvaniei" din 2 iunie 1877, **„cauza ostașului român e o cauză generală română, victoria lui e a întregii națiuni, fie aceea risipită în orice parte a lumii"**. Sub titlul „România și războiul", ziarul englez „The Daily News", publicînd o corespondență din București, scria : **„Una din surprizele acestui război a fost neașteptata valoare și vitejie arătată de trupele române și în general eficacitatea și soliditatea armatei române. Oameni de felul acelor care au rupt cercul de foc în reduta Grivița, deși pentru prima oară auzeau șueratul ghiulelelor inamice, sînt oameni ale căror dorințe nu pot fi disprețuite. Acum se vede că armata română contează ceva și trebuie să se țină seama de ea cînd se vor face schimbări în carta Europei relative la România"**.

După cucerirea independenței absolute. România a intrat într-o nouă etapă a evoluției sale care avea drept obiective consolidarea neatirnării, progresul economic, social și cultural și, mai înainte de toate, făurirea statului național unitar. În anii premergători primului război mondial, dezvoltarea României, creșterea conștiinței sale naționale și amplificarea luptei de eliberare națională a românilor de pretutindeni au ridicat în fața țării necesitatea desăvîrșirii sale statale, a eliberării tuturor provinciilor românești aflate sub stăpînire străină și unirea lor cu Țara.

Participarea României la război alături de forțele Antantei a răspuns năzuințelor românești de desăvîrșire a statului național, care au devenit cunoscute opiniei publice internaționale prin declarațiile oamenilor politici și prin puternicile manifestații populare. În luptele pentru apărarea patriei ostașii români au înscris pagini înălțătoare în cartea de istorie a neamului românesc. Marea Unire din 1918 s-a realizat pe baza principiului la autodeterminare a popoarelor, ea a fost rezultatul aspirațiilor seculare ale unui popor care dorea să trăiască unit, liber și independent.

La începutul deceniului patru a acestui secol, cînd norii grei s-au ridicat deasupra Europei, România a fost printre primele care au tras semnalul de alarmă asupra pericolului pe care îl prezintă Germania nazistă, Italia mussolinieană și Ungaria horthystă pentru pacea lumii. Din nefericire glasul rațiunii a rămas fără ecou și în România s-a instaurat regimul de dictatură personală a lui I. Antonescu care a împins țara, alături de Axă, în vara anului 1941, în războiul împotriva Uniunii Sovietice și a celorlalte state din coaliția antifascistă. Din acest moment rezistența antihitleristă a poporului nostru a devenit o atitudine de masă care a dus, în august 1944, la întoarcerea armelor contra fascismului.

Conform datelor oferite de Marele Stat Major român, România, prin acțiunea sa militară, a făcut ca raportul general de forțe dintre Germania și Națiunile Unite să fie modificat cu valoarea a 85 de divizii în profitul ultimei tabere. Răsturnarea aceasta de forțe a fost determinantă, în scurtarea rezistenței germane, încît mersul strategic al armatei sovietice s-a executat, pe distanța a 620 km. de la Bîrlad pînă la trecerea Dunării la Turnu Severin, nestingherit de nimeni.

Participînd cu peste o jumătate de milion de oameni la războiul împotriva Germaniei lui Hitler, România a devenit a patra mare putere din coaliția antihitleristă. După ce a curățat teritoriul național de armatele străine, armata română a participat în continuare, efectiv, la marea ofensivă executată de Fronturile 2 și 3 ucrainene pentru pătrunderea în Europa Centrală, ofensivă care a avut ca rezultat înfrîngerea Ungariei horthyste, eliberarea Cehoslovaciei și Austriei.

D. IVĂNESCU

eroul cel tînăr

Intră eroul cel tînăr în istorie
pe poarta cea mare a patriei libere.

Pe poarta cea mare împalidat precum mingele,
precum crinul în rouă-nvelit și în cosmice prafuri
intră-n istorie eroul cel tînăr,
pe poarta cea mare a lacrimei,
a lacrimei grele cît țărna
rodind în veșnica primăvară.

Precum crinul în rouă învelit
intră eroul cel tînăr în cîntec,
privighetoarea-l veghează și îl întemeiază-n cîmpie,
în veșnica patrie liberă.

Obuze de iarbă — orbitele lui
acoperă melancolia aceasta.

Intră eroul cel tînăr prin lacrima mamei,
prin lacrima grea cît țărîna în veșnicie.
Luna îl primenește pentru această călătorie,
în rouă-l îmbracă și-l mîngîie
cum albinele într-un buduroi din salcă uscată
îl îmbracă și îl mîngîie
curat să intre pe poarta cea mare a patriei libere.

Emilian MARCU

gîndind în herb

Gîndind frumos în Herbul Limbii mele
eu n-am pierdut nimic și nici n-oi pierde,
căci graiul nostru amiroase-a stele,
a grîu și trandafiri și-a iarbă verde,
a sînge de Mușatini și Mihai
și-a pîntec roditor, de fată mare,
el ne-a cărat Istoria pe cai,
prin el ne-am veșnicit în calendare.
Etern izvor de apă purpurie
de la-nceput și pînă la sfîrșit,
ne este lemn de leagăn și sicrie
și sabia ce-n vremi n-a ruginit.
L-am plămădit din lacrime și sînge,
din bocete și doine carpatine,
în ramul său Istoria nu plînge
ci este o cascadă de lumine.
Hotaru-i este sacru, nu-l devoră
consoanele, vocalele străine,
priviți-l cum se rotunjește-n horă
și cum, doar nouă, el ne aparține,
căci, fiecare îi sîntem străjer
spre a-i rămîne sunetul de rouă,
sub coaja lui n-am fost și nu-s stingher
ci-s bobul ce viseaz-o pîine nouă.

Ion Iancu LEFTER

permanența educației revoluționare

Cum bine se știe, dominanta vieții sociale și economice a patriei noastre o subliniază în momentul de față preponderența revoluției științifice și tehnice, o nouă revoluție agrară, ca factori decisivi ai realizării societății socialiste multilateral dezvoltate. Din Documentele Congresului al XIII-lea al P.C.R. se desprinde cu claritate însemnătatea în acest context a procesului educațional care, prin amploare și sens, marchează în toate domeniile și la toate nivelurile relația expresivă dintre om și progresul general. Complexitatea acestui proces educațional se vădește înainte de toate în larga democratizare a accesului la cunoaștere și împlinire a personalității umane. Pătrunderea tehnologiilor de vîrf în mai toate domeniile, înaltele exigențe cu care se confruntă cercetarea aplicativă (și fundamentală desigur), afirmarea științei ca important mijloc de producție sînt tot atîtea realități noi și în continuă perfecționare care implică neapărat competența și apetitul pentru competență, înaltă convergență cu o conștiință înaintată, revoluționară, în permanență vie și activă. Referindu-se la necesitatea intensificării muncii educative și politice în rîndurile maselor largi populare, ale tinerei generații, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia: „În perioada făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, un rol tot mai important are activitatea teoretică ideologică și politică, munca educativă de formare a omului nou, constructor conștient al noii orînduiri sociale. Fără nici o îndoială că pentru realizarea acestei orînduiri sînt necesare nu numai mijloace materiale, ci, în primul rînd, transformarea omului. Pînă la urmă, omul este forța hotărîtoare a tuturor transformărilor revoluționare din societate, din lume. Omului trebuie să-i acordăm deci toată atenția, transformării lui. Trebuie să asigurăm crearea omului de tip nou, revoluționar, combativ, ferm, care să asigure făurirea noii orînduiri sociale".

Însăși pregătirea profesională, la orice grad de specializare, se cere acum tot mai intens legată de profunde convingeri politico-ideologice, materialist-dialectice, patriotice. Cultivarea spiritului de responsabilitate și de autodepășire în muncă înseamnă adevărata demnitate civică, patriotică, adevăratul profil moral al omului nou. Aceste însușiri își concretizează valoarea profesională și umană cu atît mai mult cu cît sînt aplicate cu promptitudine și fermitate în complexitatea sarcinilor profesionale specifice.

Nevoia permanentă de înavuțire spirituală relevă în același timp maturitatea politică și de gîndire a întregii societăți. Ca formă superioară de educație revoluționară, cognitivă, etică. Festivalul național „Cîntarea României" a devenit și în ultimii ani un potențial creativ fără precedent al întregii țări. În același timp legarea învățămîntului de producție și cu producția a făcut posibilă afirmarea vocației tinerilor pentru meserii și activități convenabile personalității fiecăruia, exigențele calificării solicitînd tot mai accentuat inteligența și creativitatea. Continua reîmprospătare a cunoștințelor, în toate domeniile, concură efectiv la formarea concepției înaintate despre lume și viață. Cunoașterea literaturii, însușirea valorilor estetice autentice sînt componente de bază ale procesului educativ revoluționar. Dezvoltarea multilaterală a omului, cum arăta secretarul general al partidului, trebuie să stea în centrul tuturor preocupărilor noastre, să fie țelul suprem al societății socialiste.

Iuliu MOLDOVEANU

ultimile zile de război

În noaptea de 08/09.05.1945 am schimbat din dispozitivul de luptă o unitate sovietică, astfel că ziua de 9 mai 1945 m-a aflat cu Batalionul 8 Vînători de Munte în pădurile din apropierea localității Kyjov (la cca. 20 km SSE de orașul Brno (Cehoslovacia). Faptul că la căderea întunericului, în 8 mai 1945, am observat că la Brno, deasupra orașului și împrejurimi a apărut la un moment dat un spectacol feeric datorat tragerilor către înălțimi cu muniție trasoare și a rachetelor multicolore; era un indiciu că ceva se petrecuse. A doua zi, în 9 mai 1945, primele ore ale dimineții se scurgeau fără a primi noi misiuni de luptă. Au fost auzite difuzoare puternice care îndemnau inamicul din zonă să înceteze rezistența, predîndu-se, deoarece Germania a capitulat. Inamicul din fața noastră nu a reacționat nicicum. Am continuat a mai sta în același dispozitiv de luptă 24 ore, după care în 10 mai 1945, către orele 4 dimineața, am primit ordin să ieșim din poziție, deplasîndu-ne pe jos în urmărirea inamicului, cu măsuri de cercetare și siguranța marșului, pe direcția generală Brno — Praha. De precizat că nu aveam contact cu inamicul, în schimb pe șoseaua pe care ne deplasam constatam căruțe, arhive arse, armament greu abandonate de către inamic.

Această urmărire a durat cca. 48 ore, în care timp am parcurs în două etape 120 km. Aceste ultime 48 ore de urmărire au fost mai istovitoare decît 4—5 zile de acțiuni prin luptă, deoarece între cele două etape ale urmăririi au fost doar 4—5 ore pentru masă și odihnă. Această urmărire istovitoare, fără confruntări cu inamicul, a luat sfîrșit în 12 mai 1945, către orele 9 dimineața, la 60 km SSE de Praha, intrînd în cantonament la Nrmetski Brod (astăzi Havl Brod).

Ziua de 12 mai 1945 a fost pentru noi și prima zi de pace.

După o săptămînă de cantonament în casele satului (compania mea, rămasă în numai 7 oameni, efectiv cu care am continuat să lupt în ultimele 15—20 zile de război, a fost cantonată la o singură casă. În acest timp, au început să sosească completări cu efective provenite din detașamentele de marș. A sosit și un nou comandant al batalionului, un locotenent-colonel, care l-a înlocuit pe căpitanul Lazăr Ion, care a comandat unitatea pe timpul acțiunilor de luptă. De asemenea, a sosit aparatul politic (E.C.P.-ul), astfel că la compania mea a fost repartizat un plut. major, Popescu Gh., fost în divizia de voluntari „Tudor Vladimirescu", formată pe teritoriul U.R.S.S. dintre prizonierii de război români. Am părăsit casele satului, instalîndu-ne în bordeie săpate printre copacii din pădurea aflată lîngă sat. Am continuat programul de instrucție, educație și pregătirea pentru marșul pe jos ce a început la 15.06.1945 și s-a încheiat în primele zile ale lunii august 1945, culminînd cu defilarea din orașul Oradea.

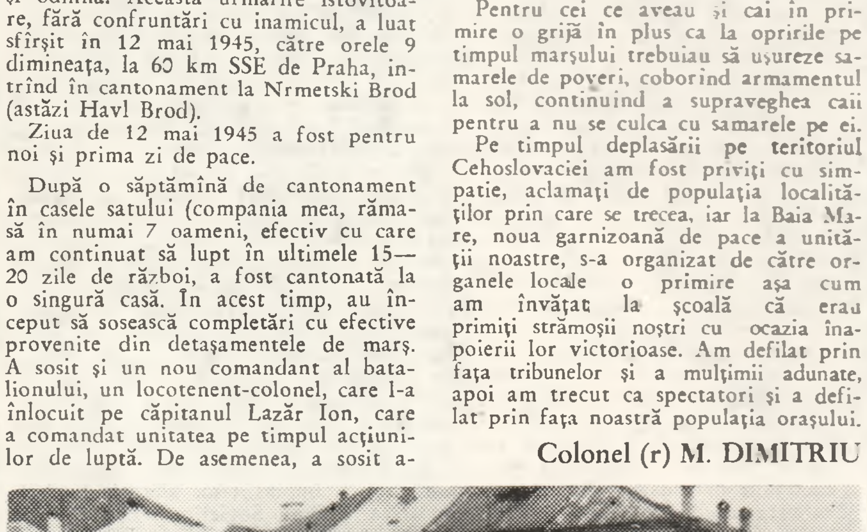
Marșul pe jos la înapoierea în țară s-a efectuat după următorul program: două zile consecutive de marș, urmate de o zi de odihnă și program administrativ, ore de educație politică, activități culturale. Deplasarea începea la ora 4 dimineața după ce în prealabil se servea masa. După fiecare oră de deplasare se acordau 10 minute repaus și etapa se sfîrșea către orele 13—14, în locuri cu vegetație, umbră și, de preferință, un curs de apă apropiat, ales de o echipă precursoare, care includea și bucătăriile, serviciul administrativ și de aprovizionare al unității. După servirea mesei se acorda timp liber pentru activitățile individuale, administrative, educative pînă la orele 18, după care se dispunea odihna obligatorie pînă la orele 3 dimineața, cînd se dădea deșteptarea, se servea masa în vederea reluării marșului către orele 4.

Deoarece deplasarea se efectua pe jos, armamentul greu, ca mitraliere, aruncătoare de mine se transportau pe samare ori cărucioare, tunurile A.T. și de însoțire, de asemenea, tractate hipo. Datorită căldurii caniculare din luna iulie unii ostași, slăbiți fizic după o iarnă în care au desfășurat acțiuni de luptă continui, cădeau sleiți de puteri.

Pentru cei ce aveau și cai în primire o grijă în plus ca la opririle pe timpul marșului trebuiau să ușureze samarele de poveri, coborînd armamentul la sol, continuînd a supraveghea caii pentru a nu se culca cu samarele pe ei.

Pe timpul deplasării pe teritoriul Cehoslovaciei am fost priviți cu simpatie, aclamați de populația localităților prin care se trecea, iar la Baia Mare, noua garnizoană de pace a unității noastre, s-a organizat de către organele locale o primire așa cum am învățat la școală că erau primiți strămoșii noștri cu ocazia înapoierii lor victorioase. Am defilat prin fața tribunelor și a mulțimii adunate, apoi am trecut ca spectatori și a defilat prin fața noastră populația orașului.

Colonel (r) M. DIMITRIU

August 1945 — Baia Mare, trupele române la înapoierea de pe front

tezaur: un adevărat templu al spiritualității românești

Urcînd spre dealul Copou, după ce am privit chipul de bronz al Luceafărului poeziei românești, din fața bibliotecii universitare, m-am abătut din drum, cale de cîteva sute de pași, pînă la Casa „Vasile Pogor", lăcaș în care au fost colecționate și rînduite, cu migală și răbdare, documente de mare valoare — manuscrise originale și facsimilate, cărți, fotografii, stampe, ziare —, obiecte care au aparținut celor mai strălucite minți ale spiritului românesc.

Pe placa de marmoră, aflată pe zidul de la intrare, sînt scrise cuvintele: „În această clădire, care a aparținut lui Vasile Pogor, s-au ținut — sub conducerea lui Titu Maiorescu și Iacob Negruzzi — ședințele societății „Junimea". Aici au citit din creațiile lor Mihai Eminescu și Ion Creangă".

Un îndemn pentru a-i trece pragul și a afla că frumoasa clădire, care a fost construită la începutul celei de-a doua jumătăți a secolului trecut, înconjurată de copaci seculari și mai multe busturi ale cărturarilor moldoveni, a aparținut publicistului și poetului Vasile Pogor, fiul unuia dintre primii poeți moderni ai țării noastre, format sub influența lui Voltaire din opera căruia a și tradus.

Pe Vasile Pogor, omul politic, intelectualul de o aleasă cultură, o adevărată enciclopedie a epocii sale, care a tradus din Horațiu, Goethe, Hugo, Baudelaire, Gauthier, îl găsim în documente prezent alături de Titu Maiorescu, Iacob Negruzzi, Th. Rosetti și P. P. Carp, între fondatorii societății literare „Junimea", iar la 1 martie 1867 ai revistei „Convorbiri literare". Poetul Vasile Pogor, ale cărui creații se disting printr-o „notă de prospețime și umor", iubea oamenii de litere și poezia. El a condus, cu plăcere și dezinvoltură, cea mai mare parte a ședințelor Junimii, iar în 1874, în „casa cu ferestre luminate", cîteva luni, l-a avut drept oaspete, după ce s-a înapoiat de la studii din Germania, pe marele poet național Mihai Eminescu.

Parcurgînd prin saloanele lăcașului în care sînt expuse nestemate ale culturii românești, am privit ca-ntr-o oglindă cele mai reprezentative creații ale literaților bătrînei și mereu proaspetei noastre Moldove. Asemenea tuturor vizitatorilor, lucru pe care-l consemnează inspirat și ghidul Muzeului de literatură al Moldovei, și eu am avut „senzația pătrunderii într-un adevărat templu al spiritualității" românești și am mers să mă plec la altarul unic „denumit iubire de patrie și de popor, ori mîndria de a fi român și de a putea rosti deschis adevărurile mărețe ale trecutului și prezentului de nepieritoare glorie".

În cîteva vitrine din prima sală am făcut cunoștință cu creațiile întîiului „poet al Moldovei", Costache Conachi, „cel mai talentat din vremea sa", cum îl caracteriza Garabet Ibrăileanu, ale lui Gheorghe Asachi, „bărbatul care, după opinia lui Mihail Kogălniceanu, în vremuri grele, s-a străduit pentru luminarea neamului său, care a fondat în Moldova cea dintîi tipografie sistematică și cea dintîi foaie periodică care a povățuit ani întregi școalele noastre naționale, campion al inteligenței în timp de-o jumătate de secol", cu traducerile lui Al. Beldiman, cu operele celor care au susținut cu înflăcărare curentul de redeșteptare națională în primele decenii ale secolului al XIX-lea. Într-o vitrină sînt etalate o stampă a lui Ștefan cel Mare, realizată de Asachi la Viena în anii 1825—1827, textul primului spectacol cult — „Mirtil și Hloe", pastorală în limba română, pus în scenă la Iași, în 1816, de Gh. Asachi și un manuncris autograf al aceluiași autor cu titlul „La muntele Pion — Ceahlău „Ciribuchiana". Tot lui Gh. Asachi îi este atribuit și tabloul unui cap de dac de pe Columna lui Traian, realizat în perioada studiilor în Italia între anii 1808 și 1812, tabloul care se află deasupra celei de-a cincea vitrine în care sînt expuse scrierile lui Theodor Codrescu, Gh. Saulescu, Ion Prale, Alexandru Donici și ale altora care au întreținut ideea renașterii sentimentului național.

În vitrinele din sala a doua — „Salonul Daciei literare" — sînt expuse operele marilor revoluționari de la 1848 și ale celor care, în urmă cu mai bine de 126 de ani, au făurit primul pas spre marea Unire a românilor. Sînt prezentate operele lui Costache Negruzzi, pe care bardul de la Mircești îl aprecia că „este un nume scump României și va rămîne în pleiada pionierilor intelectuali ai neamului nostru", mai multe numere ale „Daciei literare" despre care Mihail Kogălniceanu spunea: „Așadar, foaia noastră va fi un repertoriu general al literaturii românești în care, ca într-o oglindă, se vor vedea scriitorii moldoveni, munteni, ardeleni, bănățeni, fiteșcare cu ideile sale, cu limba sa, cu chipul său".

Sub fotografia care reprezintă Academia Mihăileană, fondată la 16 iunie 1835, într-o vitrină se pot vedea și citi cuvîntul rostit de Mihail Kogălniceanu, în 1843, la deschiderea cursurilor de istorie națională, un număr cenzurat al revistei „Propășirea", apărut sub denumirea „Foaie științifică și literară", un studiu al lui Nicolae Bălcescu „Puterea armată și arta militară", apărut în 1844 în revista „Propășirea", editată de Kogălniceanu, Ghica, Alecsandri și Balș, letopisețele Moldovei, alte publicații și studii.

M-am oprit apoi la vitrina în care sînt etalate pamfletul lui Mihail Kogălniceanu „Noul acatist împotriva lui Mihail Sturza", numărul din 24 ianuarie al ziarului unionist „Steaua Dunării", Hora Unirii scrisă de Vasile Alecsandri, tradusă în limba italiană, o scrisoare autografă a lui Mihail Kogălniceanu și textul legii rurale din 1864.

Scrierile lui Costache Negri și Alecu Russo sînt caracterizate de istoricii Nicolae Iorga și C. C. Giurescu, iar cele ale lui Vasile Alecsandri de Mihail Sadoveanu. Munca și opera lor sînt date drept pildă de patriotism și de împlinire a datoriei față de țară și popor. „Vreme de jumătate de veac, sublinia Mihail Sadoveanu, Alecsandri a întrupat în sufletu-i generos și a exteriorizat cu marele-i talent toate aspirațiile neamului nostru".

Din salonul „Daciei literare" am trecut în cel al junimiștilor, apoi prin sălile în care sînt expuse creațiile scriitorilor de la „Contemporanul", „Viața Românească" și din „Evul nostru aprins", care vor fi prezentate într-un viitor număr, căci în Casa „Vasile Pogor" se păstrează un bogat tezaur al spiritului și sufletului românesc.

Lazăr BĂCIUCU

agora

mesaj și valoare

cîtă literatură, atîta adevăr

O expresie curentă e aceea că scriitorul e un om **care are ceva de spus.** Am reflectat adesea asupra ei. Așa să fie? m-am întrebat. Este el posesorul unei apăsătoare încărcături de adevăr, care se cere scos la lumină? Dacă e astfel, dacă scriitorul e plin de materia pe care vrea s-o ofere — atunci de ce atît de mulți autori, și din cei mari de tot, și din cei de rînd, se plîng (în jurnalele lor, în articole, în discuții) de chinul din fața foii albe? De ce stau o noapte întreagă bînd cafea după cafea și scriu doar o jumătate de pagină, pe care în zori o aruncă la coș? De ce urla (acesta e cuvîntul!) Flaubert în zeci de scrisori că **e greu** și **nu merge**? de ce-și sacrifica somn și sănătate căutînd disperat un cuvînt? El nu **avea** ceva de spus? Parcă s-a dovedit că da... Să răspundem cu cuvintele lui Eminescu? „Unde voi găsi cuvîntul / Ce exprimă adevărul?"... Lucrurile se complică: deci scriitorul ar avea adevărul, dar nu și cuvintele ce-l formează... Atunci — și iată-ne în postură pilatiană — ce e adevărul scriitorului? O senzație nebuloasă, un fior indefinisabil? Am cădea în formalismul unei estetici revolute enunțînd că el are **fondul**, dar nu găsește ușor **expresia**. O asemenea postură este de fapt — observați? — cea a unui turist care vrea să zică ceva într-o limbă străină pe care o vorbește prost. Categoric, nu aceasta este situația scriitorului. Părerea pe care mă încumet să o pronunț e că scriitorul nu **are** ceva de spus, ci vrea, cu o intensitate și o statornicie ieșite din comun, să spună. Așa cum un campion de automobilism nu **are** viteza în el, ci dorește cu patimă și tenacitate să o atingă, făcînd pentru asta tot ce-i stă-n putință: perfecționări tehnice, studiul traseului, antrenamente, riscul vieții etc. Expresia populară „te chinuie talentul", conținînd o ironie gratuită (sau, în fine, adecvată veleitarilor; și încă...), e plină de rost. Pe scriitor, talentul îl „chinuie" să afle ce are de spus. Dar aceasta n-o poate face decît scriind. A **crea**, în materie de scris, înseamnă a pune pe hîrtie ceea ce **nu știai** că știi.

Să fiu bine înțeles. Scriitorul nu e un năuc. Ca orice om, are și el gînduri, idei, păreri — sau amintiri și emoții. Dacă are de vorbit într-o ședință, desigur că știe ce va spune. Dacă vrea să depună o cerere de apartament, iarăși: știe ce are de spus. Va găsi cuvintele pe care să i le adreseze femeii de care s-a îndrăgostit. Acestea însă nu sunt **creație literară**. Romanul, poezia, eseul nu sunt pledoarie, nici petiție. Ci (pe scurt): ficțiuni semnificative. Scriitorul inventează, adică extrage din cel mai adînc strat al conștiinței sale, gînduri care chiar prin acea **forare** se nasc. Ficțiuni **contaminate** de adevăr. De care adevăr? Fie de adevărul **exterior** scriitorului, fie de cel **lăuntric**. A ajunge la adevăr însă nu e la-ndemîna oricui. Sinceritatea nu e o problemă morală, ci una intelectuală, și de vocație. Nu e sincer cine vrea, ci doar cel bine dotat pentru asta. Cereți unui om mediocru să se descrie pe sine însuși: va emite cîteva banalități. Eul unui om e o imensă peșteră, cu nenumărate cotloane și hăuri — și-ți trebuie chemare de explorator, curaj, dexteritate, și-ți mai trebuie și o **bună lanternă** pentru a ajunge să luminezi măcar o parte din ele. Puțini scriitori au pătruns, în adînc în propriul lor eu: Montaigne Svevo sau, la alt palier, Anton Holban. A pălăvrăgi despre tine însuți e cel mai tentant și mai ușor lucru — dar adevărul despre sinele tău e la fel de greu de atins ca orice alt adevăr. Poate chiar mai greu, pentru că se opun instinctul de conservare, pudoarea, orgoliul, prejudecățile (v. proverbul cu paiul din ochiul altuia și bîrna din cel propriu).

Să luăm acum cazul adevărului „exterior". Acesta e, simplificînd oarecum, **modelul** pentru scriitorul de factură realistă. Pe Engels îl informa mai bine Balzac decît istoria. Ne putem face o (destul de) bună idee despre 1907 citind **Răscoala.** „Pornind de la monumentele literare, s-ar putea afla modul în care oamenii au simțit și gîndit", spunea Taine [1]. Sau, același, în altă parte: „Dacă [operele literare] pot fi «documente», atunci sunt «monumente»" [2]. Ultimul citat exige totuși o nuanțare: documentul fără artă e doar **dare de seamă**, nu e operă. Adevărul e o condiție necesară a scrisului realist, dar nu și suficientă. O proză poate să nu pară, la început, ci să **devină** adevărată: Kafka, **Colonia penitenciară**. Și teoreticieni moderni ca Wellek și Warren susțin: „Caracterul «reprezentativ» și «adevărul social» sunt, prin definiție, atît rezultatul cît și cauza valorii artistice" [3]. În literatura realistă, valoare și adevăr ne înrîuresc într-o perfectă reciprocitate. Adevărurile din **Cordovanii**, roman bătăios dar greoi, nu-s document, ci tentativă estetică.

Citisem, deunăzi, aproape „în paralel", două romane: unul de un inginer, celălalt de un scriitor. Bun al doilea, rău primul. De ce? Acțiunea inginerului se petrece pe un șantier, și omul își „cunoaște" mediul. Dar ce folos? Autorul lungește inadmisibl vorba, personajele turuie vrute și nevrute, conflictele și deznodămintele-s timide și previzibile. Există acolo și „adevăruri", de tot felul: administrative, economice, organizatorice, tehnice. Literă moartă. Cartea nu e **adevărată** pentru că e **plicticoasă. Romanul** celălalt, al scriitorului, se petrece într-un spital, într-un tren cu navetiști și, mă rog, și prin alte medii. Se întîmplă multe, și aproape tot ce se întîmplă e frapant. Și dă de gîndit. Nu e o capodoperă. N-aș spune nici că e o „carte mare". Dar e o carte scrisă așa cum se cuvine, în respectul realului, al cursivității și al cititorului. Fără diluție și frazeologie (căci, din nou o vorbă a lui Engels: „Totul poate fi prefăcut în fraze!" — din scrisoarea către Conrad Schmidt, 5 aug. 1890).

P. GORA

[1] „Istoria literaturii engleze", în **Pagini de critică,** EPLU, Buc., 1965, p. 247.
[2] **Id., ibid.,** p. 272.
[3] **Teoria literaturii,** EPLU, Buc., 1967, p. 134.

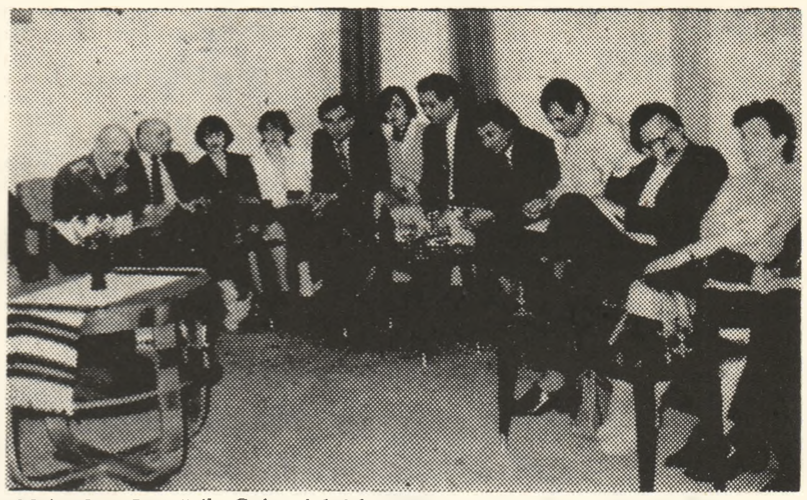
viața noastră

Asociația scriitorilor din Iași a primit vizita delegației de ziariști de la „Nodon Sinmun", organ al Partidului Muncii din R.P.D. Coreeană, compusă din Kang Dok So, redactor șef adjunct, Chae Song Guk și Hong Zong Zin, redactori la Secția internațională. ● Ioana Postelnicu a fost invitata cenaclului „Mihail Sadoveanu" din Bîrlad, participînd la simpozionul „Războiul de independență și Ziua Victoriei oglindite în literatură". ● Studioul de poezie al clubului literar-artistic de la Combinatul de utilaj greu i-a avut ca invitați pe Corneliu Sturzu, Nichita Danilov, Val Condurache, Virgil Cuțitaru. ● Aurel Leon a vorbit la vernisajele expozițiilor de pictură semnate de Ion Pencea, Liviu Pendefunda, Doina-Lucia Frîncu, Ioan Balan, Georgeta Tărăbuță ● „Romanul lui Eminescu" de Cezar Petrescu a fost prezentat de Virgil Cuțitaru la Centrul teritorial de calcul electronic.

Colocviul: literatura războiului antifascist, Iaşi-Suceava — mai 1985

În zilele de 7—11 mai Uniunea Scriitorilor din România, cu sprijinul Asociaţiei scriitorilor din Iaşi, a organizat la Iaşi şi Suceava Colocviul „Literatura războiului antifascist". Au participat : D. R. Popescu, preşedintele Uniunii Scriitorilor, Acad. Alexandru Balaci, vicepreşedintele Uniunii Scriitorilor, Traian Iancu, directorul Uniunii Scriitorilor, Mircea Radu Iacoban, secretarul Asociaţiei scriitorilor din Iaşi, Andi Andrieş, Jozsef Balogh, Paul Balahur, Teofil Bălaj, Vasile Băran, Ion Beldeanu, Alexandru Călinescu, Constantin Ciopraga, Virgil Cuţitaru, Daniel Dimitriu, Doina Ciornei, Vicenţiu Donose, Lucian Dumbravă, Dumitru Ignea, Grigore Ilisei, Constantin Ioncică, Mihail Iordache, Corneliu Leu, Aurel Mihale, Aurel Dragoş Munteanu, Marcel Mureşeanu, Ştefan Oprea, Sînziana Pop, Constantin Ştefuriuc, Ion Ţăranu, Alexandru Toma, preşedintele Comitetului judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă Suceava, Haralambie Ţugui, Col. Constantin Zamfir, Haralamb Zincă, Horia Zilieru, Alexandru Zub, (România) ; Nicola Radev, Kliment Ţacev (Bulgaria) ; Benjamin Tinak, Josef Polak (Cehoslovacia) Erich Kriemer (R.D.G.) : Tanasie Mladenovici, Vojislay Sekely (Iugoslavia) ; Stanislaw Stanuch (Polonia) Mikloş Zaika. Andras Tabak (Ungaria), Vladimir Sokolov, Vladimir Cerkasov (Uniunea Sovietică). Scriitorii prezenţi au luat parte la cele două reuniuni ale colocviului, desfăşurate la Iaşi şi Suceava, precum şi la două şezători literare la Casa armatei din Iaşi şi la Liceul militar din Cîmpulung Moldovenesc, au vizitat obiective industriale, monumente de artă şi cultură din Iaşi şi Bucovina. Tot cu acest prilej a fost lansat volumul „Ieşirea din ceaţă", apărut la Editura Militară.

Participanţii la colocviu au fost primiţi de tovarăşul Alecu Floareş, secretar al Comitetului judeţean Iaşi al Partidului Comunist Român.

Mai, 1985. Lucrările Colocviului la Suceava

gînduri ale participanţilor

Acad. ALEXANDRU BALACI

Au participat la lucrările Colocviului nostru, desfăşurate în oraşele de artă şi istorie Iaşi şi Suceava, numeroşi reprezentanţi ai scrisului românesc contemporan, luptători, unii dintre ei, nu numai cu pana dar şi cu arma, împotriva Germaniei hitleriste. Au fost prezenţi şi importanţi scriitori de peste hotare, oaspeţi, în această primăvară, ai colegilor lor din România.

Timp de cinci zile, într-o ambianţă de lucru desăvîrşită, datorită străduinţelor intense ale Asociaţiei scriitorilor ieşeni, scriitorii participanţi s-au aflat într-un dialog continuu, de o sinceritate deplină, intervenţiile lor în faţa unui public numeros şi atent, avînd un punct cardinal de convergenţă în declararea războiului, ca un mare ultraj adus umanităţii, în considerarea literaturii ca o mare speranţă a omenirii, proclamînd încrederea în om şi în modelarea spiritului uman sub semnul luminos al păcii şi al colaborării internaţionale.

Aceste zile de contact strîns, colegial între creatorii de valori spirituale, vizite la extraordinarele monumente de istorie şi artă ale Moldovei şi Bucovina, vor rămîne de neuitat, transfigurate de pe acum în versuri ori în pagini de confesiuni ale emoţiei intense care demonstrează cum un scriitor învaţă de la istorie şi viaţă, căutînd să nu le ştirbească niciodată în structurile lor de cristal

KLIMENT ŢACEV (R.P.B.)

Dintotdeauna misiunea scriitorilor a fost sufletul omului şi progresul omenirii. Dar scriitorul nu trăieşte doar în viaţa de astăzi, ci şi în viitor, departe. departe... Pentru că vorbim de încheierea celui de al doilea război mondial, să mă ierţi că-ţi dau un exemplu militar, dar locul scriitorului este departe în viitor, aidoma unui soldat de recunoaştere fără front şi spate. Scriitorul trebuie să ne arate nouă celor de azi cum trebuie să fie viaţa de mîine. Oamenii au suferit enorm din cauza celui de al doilea război mondial, de o cruzime de neînchipuit. Privind în viitor noi nu dorim să se mai repete acele zile negre din istoria omenirii. Despre asta a fost vorba în întîlnirile noastre pe pămîntul românesc. Noi scriitorii nu avem plutoane, companii, batalioane, divizii, armate, dar cu ideile noastre sîntem mai puternici decît oamenii care vor să ducă din nou lumea la catastrofă.

BENJAMIN TINÁK (R.S.C.)

Mă aflu pe teritoriul României cu oameni care în trecut ne-au inspirat în operele literare. Scriitorii noştri şi marile noastre personalităţi politice au venit aici ca prieteni şi s-au întors acasă îmbogăţiţi sufleteşte. Vă rog să-mi permiteţi ca şi pe această cale să-mi exprim, stima şi mulţumirile adresate ostaşilor români, care, împreună cu armata frontului ucrainean, au venit să ne elibereze. Mulţi dintre ei şi-au sacrificat vieţile pentru ca noi să putem trăi în libertate. Ei sînt acei care, cu sîngele lor, au scris cele mai preţioase rînduri ale literaturii noastre antifasciste.

ERICH KRIEMER (R.D.G.)

Ţin să mulţumesc gazdelor în primul rînd pentru iniţiativa de a organiza acest colocviu. Cred că este foarte important ca astfel de întîlniri între scriitori din ţările prietene să aibă loc. Datorită bunei organizări în această săptămînă am urmărit lucrările interesante ale colocviului, am discutat cu scriitorii români, cît şi cu cei veniţi din celelalte ţări socialiste, şi am avut ocazia să văd multe locuri frumoase, peisaje minunate cît şi vestigii ale culturii, istoriei şi arhitecturii româneşti.

STANISLAW STANUCH (R.P.P.)

Cel mai bun referat introductiv la Colocviul consacrat literaturii antifasciste — a fost călătoria de cîteva zile, în plin soare de primăvară, prin frumoasa Moldovă. De la vîrfurile încă înzăpezite ale Carpaţilor, văzuţi din zborul avionului ce ne aducea de la Bucureşti, pînă la frumoasele monumente din Iaşi şi cele bucovinene, înconjurate de poieni smălţuite cu flori — totul spunea morţii : „NU".

Clădirile în construcţie, cîmpiile bine arate, feţele femeilor şi copiilor, ce vorbesc despre dezvoltarea României, ne-au întărit în convingerea că vom întîlni aici înţelegere pentru gîndurile şi sentimentele noastre, cu care am venit din toate ţările socialiste la Colocviul închinat literaturii antifasciste.

Tema astfel formulată n-a însemnat însă că obiectul discuţiilor noastre va fi numai trecutul, pentru că şi azi există forţe destul de numeroase gata să aducă omenirii nefericire. De aceea s-au ridicat rînd pe rînd glasuri puternice în discuţii, care subliniau îndatoririle scriitorului în lumea contemporană, despre nevoia generală de prietenie şi de un climat de înţelegere. Scriitorul polonez Jaroslaw Jwaszkiewicz spunea : „Puterea de a opri clipa şi de a-i conferi eternitate — aceasta-i cea mai sfîntă îndatorire a artistului".

MIKLOŞ ZALKA (R.P.U.)

M-am născut în vreme de pace. în vreme de pace s-a născut şi cel mai tînăr participant la Colocviu, confratele iugoslav Vojislav Sekely.

Între cele două păci sînt însă cele 50 de milioane de morţi. Distrugerea dominaţiei de groază ale lui Hitler, Mussolini, Horthy, Antonescu, Ante Pavelic, Tisza, atîta a costat omenirea. Nu este om cu mintea întreagă, care să dorească întoarcerea acelei păci, „pacea lor", pacea morţii. Avem nevoie de pacea noastră, pacea vieţii, pe asta trebuie s-o apărăm cu orice preţ.

bucuria păcii

Era marţi seara, 7 mai 1985, la Casa armatei din Iaşi. Ceasurile se învîrtiseră atît de repede, deşi ziua înaltă şi acea prospeţime din tot şi din toate, a vieţii ce irumpe, ce curge năvalnic în vadurile primăverii, te îndemnau să opreşti clipa, „clipa cea repede, să nu se lepede". Moldova cu dulcea ei îngînare de coline şi Iaşul, cu acel duh al lui blînd, înţelept, ce leagă şi dezleagă inimi ca de frunză tremurătoare de mesteacăn şi inimi de piatră, fermecaseră fiinţele unor oameni mai deschişi ca alţii spre frumuseţea şi tainică şi vizibilă a celor înconjurătoare. Scriitori din cîteva ţări, pe unde războiul trecuse cu tăvălugul lui de foc, încercînd să întoarcă apele spre izvoare, să mute existenţa din albia şi curgerea ei firească, sosiseră în România, nu atît ca să-şi aducă aminte ce-a fost atît de sumbru în istoria omenirii, cît să mediteze la ceea ce trebuie să facă scriitorul ca asemenea tragedii să dispară de pe faţa pămîntului.

Pentru cîteva ceasuri aceşti oameni, sosiţi aici cu un rost atît de limpede, uitaseră de asta, cuprinşi în această primăvăratecă şi fabuloasă surpare de frumuseţi. Era prea multă tihnă şi mult prea curată minunăţia împrimăvăratului meleag moldav ca să te mai poţi gîndi la altceva. Dar în faţa unor ofiţeri şi subofiţeri „fără puşti" cum definise publicul, cu zîmbetul pe buze, Mircea Radu Iacoban, secretarul Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi, organizatorul şi comperul inspirat al acestor reuniuni ale Colocviului : „Literatura războiului antifascist", în faţa acestor oameni, ce aşteptau cu inima cea bună, scriitorii se întorseseră în albia lor deveniseră, nu gravi, ci plini de răspundere pentru viaţa lumii. Erau, cum s-ar zice, în apele lor. S-a vorbit, substanţial cel mai des, nu despre război, ci despre pace. Scriitorul Kliment Ţacev din Bulgaria şi-a amintit o plină de tîlc întîmplare. Era aproape de sfîrşitul războiului. Ostaşii sovietici începuseră eliberarea Bulgariei. O mică unitate ajunsese şi în satul unde trăia familia Ţacev, familia unui învăţător de ţară. Fiind printre oamenii de vază ai satului li se repartizase spre găzduire un ofiţer. S-a nimerit ca să fie un învăţător ca şi tatăl lui Kliment. Urma să doarmă în odaia unde se afla biblioteca învăţătorului Ţacev. Dintr-o ochire descoperise cîteva din volumele lui Alexander Block, volume tipărite în limba rusă. Ceruse îngăduinţa să le citească. Noaptea nu se stinsese lampa în odaia unde ar fi trebuit să doarmă ofiţerul. A doua zi dimineaţa oferise singurul lucru ce-l avea de prisos, un pistol, în schimbul cărţilor lui Block. Le-a primit în dar. Cînd armele tac artele înfloresc. Cînd armele stau în rastele viaţa-şi intră în drepturile ei. Putem să stăm de vorbă ca oameni, de la suflet la suflet, pentru că e pace, încheiase Kliment Ţacev, atît de convingător, fără să apese pe trăgaciul cuvîntului.

Simţeam deodată aerul ce-l respirăm. Altfel nici nu exista pentru noi. Incolor, inodor etc., etc. Dar dacă n-ar fi, dacă s-ar otrăvi ? Sub semnul acesta al păcii ca aerul respirabil, indispensabil vieţii, s-au rînduit toate cîte au fost ale Colocviului. S-a vorbit mereu despre preţul păcii, o pace ce a costat 50 de milioane de vieţi, cum spunea scriitorul din Ungaria, Miklos Zalka. S-a discutat despre literatura antifascistă şi eroii ei, despre patimile scriitorului în lupta cu convenţionalismul, cu schemele, din care, deşi e greu de ieşit, trebuie să o facem, cum menţiona bulgarul Nikola Radev polonezul Stanuch şi românul Corneliu Leu. S-a accentuat asupra deplasării interesului acestei literaturi spre zonele conştiinţei umane, după cum subliniau românul Constantin Ciopraga şi sovieticul Vladimir Sokolov.

Mereu, mereu, pe drumurile ce fac rotocoale peste Obcinile Bucovinei, învăluite sub vălurile crude de mătăsuri verzi, lîngă străluminările de frumuseţe fără moarte ale Voroneţului, Suceviţei, Moldoviţei, Putnei, Dragomirnei, pretutindeni s-a vorbit despre pace. Pentru aceasta nici un preţ nu e mare, cum spunea poetul iugoslav Tanasie Mladenovici, fostul partizan, care la 72 de ani, e de o tinereţe fără bătrîneţe, o tinereţe ivită din combustiile credinţei statornice în valorile perene ale umanităţii.

S-au evocat jertfele ostaşilor noştri pentru înstăpînirea păcii în lumea de astăzi. Au făcut-o toţi oaspeţii, au făcut-o scriitorii români, unii purtînd în suflet amintirea războiului pe care l-au trăit ca luptători (Aurel Mihale), alţii din generaţia păcii (Sînziana Pop), descoperindu-i mai tîrziu, dar adînc, semnificaţiile şi răsfrîngerile în conştiinţe.

Cîteva zile colocviale. O lucrare temeinică pentru pacea lumii. Să fie clipa eternă a planetei albastre. Aceasta a fost desluşirea ce ni s-a arătat la Iaşi şi la Suceava, în acest al patruzecelea mai ce a trecut de la prima zi de pace.

Grigore ILISEI

TEOFIL BĂLAJ

a doua zi

Victoriile încep întotdeauna
a doua zi,
din păcate.
În ziua victoriei
nici nu-i timp,
ce e drept,
pentru toate
În ziua victoriei
eroii mai mor cîte-odată
Şi chiar dacă mor
Frumoşi şi-n picioare
Moartea n-a fost şi nu cred
să devină vreodată sărbătoare

JOZSEF BALOGH

homo-presse transmite

Ţîşneşte ţiţei în deşert stop
Criză abudenţă sufocări stop
Diplomaţie decandată în rafinări stop
Scribi glorifică falşi faraoni stop
Piramide ruşinate scufundate în nisip stop
Oameni de vază schimbă rachete tenis
cu rachete Perching, stop
Generali în salopete studiază estetica
montată pe şenile stop, stop, stop

VLADIMIR SOKOLOV (U.R.S.S.)

aduceri aminte

Eu nu ţi-am scris,
Împietrind în faţa acestor aduceri aminte
Pe pămîntul Volgogradului
Purtînd în mine schija Stalingradului.

Eu nu ţi-am telefonat,
Pentru că pierzîndu-mă,
Mi-am zis : în viaţă nu rămîn,
Viu în linia întîi n-ajung.

Eu nu ţi-am scris,
Pentru că hîrtie n-am avut,
Iar ultima frîntură de ziar
Unde se scrisese despre noi
Ţigară de mahorcă am făcut-o

M-am verificat, dar nu mi-a fost
frică pînă-n tării...
De nimic nu m-am temut,
Precum cel ce nu este printre vii.

Eu nu ţi-am scris,
Împietrind în faţa acestor aduceri aminte,
Pe pămîntul Volgogradului
Purtînd în mine schija Stalingradului.

În româneşte de **D. BĂLAN**

TANASIE MLADENOVICI (R.S.F.I.)

ruina

Aici a fost un edificiu
Extraordinar plămădit, strălucit
Edificiul tinereţii şi al vieţii mele,
În stil popular.

Aici a fost un edificiu
Semeţit spre cer,
Înfipt în spaţiu ca degetul arătător,
Triumfal monument.

Acum surpat, de tot putrezit,
Pe dinăuntru ros de o invizibilă umezeală,
De nevăzuţi viermi otrăvitori.

Coloanele de susţinere sînt aproape goale ;
În jur, pereţi, uşi şi devastate ferestre,
Tencuiala căzută şi cărămizi scoase
Pentru ridicarea la ţară a stînelor.

Toate cele patru vînturi principale
S-au prins să sufle prin dărîmături
Şi toţi secundarii lor subalterni
Vuiesc printre nenumărate crăpături.

Pe imaginea veştejită a fostei frumuseţi
Se lasă
Trandafirul vînturilor.

Mai aştept doar ca
Marile alunecări
Să intre în funcţiune
Cu toată puterea,
Mai aştept doar ca
Marile cutremure
Să spulbere
Urma casei mele.
După potop, se spune,
A răsărit soarele,
Iar deasupra apelor
A trecut în zbor o porumbiţă.

În româneşte de
Victoria FRÂNCU

autograf pe o carte

Cartea „Ieşirea din ceaţă", apărută în preajma Zilei Victoriei la editura noastră este rezultat al unei vaste documentări pe itinerariul de luptă străbătut de armata română în războiul antifascist. Acţiunea organizată în anul 1984 de Uniunea Scriitorilor şi Consiliul Politic Superior al Armatei a avut atributele unui autentic colocviu pe tema eroismului şi s-a bucurat de participarea a sute de veterani, atunci în vremurile războiului antifascist — tineri în floarea vîrstei, aflaţi în linia întîi a marilor bătălii din ziua declanşării revoluţiei la 23 August 1944 şi pînă în cea care a marcat marea victorie din mai 1945.

Titlul „Ieşirea din ceaţă" exprimă cum nu se poate mai concludent mesajul volumului — străpungerea vălului de ceaţă coborît peste ţări şi popoare, peste sate şi oraşe, de expansiunea terorii, ieşirea la lumină prin actul cutezător din august 1944, care a redat ţării dreptul la libertate şi a deschis calea reîntregirii şi afirmării demne în rîndul naţiunilor lumii.

Prin cele mai îndrăgite genuri publicistice — însemnarea, reportajul şi jurnalul de război, ca şi prin versuri de aleasă ţinută artistică această autentică carte de istorie evocă trăiri cu profunde vibraţii în inimi şi conştiinţe. În pagini cu o puternică încărcătură emoţională sînt redate mari adevăruri ale timpului, fiind pus în evidenţă rolul oamenilor pămîntului românesc în crunta încleştare cu barbaria nazistă.

Elogiul pe care autorii, cei 15 prozatori şi 7 poeţi, îl fac datoriei faţă de patrie este clădit pe soclul granitic al unor pilduitoare fapte eroice. Ni se dezvăluie astfel, în tot ce are măreţ şi înălţător, valenţele acestui sentiment, înfăţişat ca ceva firesc, simplu şi tocmai de aceea grandios, în dimensiunile lui.

Fiecare din eroii de ieri, ale căror nume sînt citate în paginile volumului, s-a încadrat atunci în marea coloană a datoriei fără preget, cu încrederea în izbîndă. Ei au măsurat drumul lung al succeselor militare româneşti de la Marea Neagră pînă în podişul Boemiei.

Implicîndu-se în marele destin al patriei, autorii ne-au dat prin această valoroasă carte o dovadă a modului cum trebuie scris şi comunicat adevărul despre cei care ne-au adus „ieşirea din ceaţă" şi ne-au redat libertatea, libertate care în Epoca Ceauşescu a căpătat noi străluciri şi de care ne bucurăm, deopotrivă, toţi fiii acestui pămînt, numit atît de frumos ROMÂNIA, nume de ţară rostit cu respect dinspre şi înspre toate zările lumii.

colonel Constantin ZAMFIR
Directorul Editurii Militare

prima clipă a păcii

Noaptea de 8/9 mai 1945. Intraserăm, ca-ntr-o prăpastie dintre clipe. O linişte cumplită şi neagră se întinsese şi pe poziţiile nemţilor de pe cotă şi din jur şi pe ale noastre. Era clar că a doua zi, în zori, trebuia să reluăm atacul. Eram însă atît de istoviţi, măcinaţi de încordare şi oboseală, că ne-am prăbuşit ca morţi în gropile săpate pe întuneric, numai la două sute de paşi de inamic. Au urmat cîteva ceasuri de chin, pe care le-am trăit ca ameţit, într-o amăgitoare stare de trezie şi somn, cu capul pe marginea gropii.

Cînd m-am trezit, am rămas ca într-o primă clipă de vis, înmărmurit. Toată linia frontului nostru ardea. Sute şi mii de puşti pîrîiau şi se descărcau neîntrerupt în noapte, zeci de mitraliere tocau înfierbîntate, rachete multicolore fulgerau întunericul dedeasupra cotei, şi tot acolo în văzduhul de smoală incendiată, se încrucişau trasoarele verzui ale tunurilor cu repetiţie... În lumina asta, a exploziilor şi a rachetelor, am zărit iar, ca într-o fulgerare, aproape culcat pe pămînt — dar neclintit, pilonul de fier... Acolo pe platou, precum şi pe toată linia nemţilor, era o linişte ce te înfricoşa, de pămînturi peste care trecuse o pustiire... Ostaşii mei însă nu se mai putură stăpîni şi începură să arunce capelele în sus, să tragă cu puştile în ele, să se dezlănţuie în nişte urale cutremurătoare. Glasurile lor se ridicau acelei năpraznice răbufniri de foc şi fier, ca un cîntec plin nebiruit.

— E pace, don' sublo'tenet... e pa-ce !

Am rămas pe loc, ca într-o năucire. Sentimentul supravieţuirii, încă netrăit, mă tulbura. Nici inima, nici gîndurile nu-mi puteau cuprinde bucuria ce mă depăşea. Prima clipă a păcii trecea orbitoare, mistuită de explozia aceea neaşteptată de viaţă şi de lumină. Scăpasem din cel mai îngrozitor măcel şi trebuia să treacă încă

(continuare în pag. 12)

Aurel MIHALE

contexte

lecturi memorabile

Citesc într-un eseu despre Mateiu Caragiale, semnat de **Alexandru Paleologu,** o frază ce conține un adevăr în care cred demult dar pe care strălucitul scriitor de idei îl formulează atît de tranșant, atît de percutant și de „nenuanțat", încît nu poate să nu frapeze și să nu incite la **recapitulări** (unele nostalgice, desigur, căci vîrstele lecturii, cu toate că nu se confundă cu cele biologice, nu pot fi despărțite de acestea) ; prin urmare, la **retrăirea** unor lecturi, nu doar pentru a reverifica justețea afirmației, dar, mai ales, spre a-ți oferi încă o dată cîteva clipe de — cu vorba lui G. Călinescu — „inactualitate" în teritoriile și în lumea intangibilă ale literaturii. O inactualitate care te pregătește pentru a fi apoi mult mai profund actual. Scrie Al. Paleologu : „Proba de foc a creației mari în literatură. dincolo de cea hotărîtoare și eliminatorie de a imagina consistent și convingător, adică de a pune pe lume o lume, este darul de a surprinde esența femininului, de a plăsmui femei de neuitat, de care nu doar să te poți îndrăgosti, ci să te și îndrăgostești".

De fapt, între capacitatea de invenție epică și **darul** (cuvîntul este în acest context cu adevărat definitoriu) de a crea figuri feminine memorabile există **o anumită legătură** cauzală După cum tot o astfel de relație este între, pe de o parte, puterea de a introspecta sufletul feminin, de a-i surprinde esența și, pe de altă parte, frumusețea, complexitatea, veracitatea scenelor de iubire dintr-un roman, dintr-o nuvelă sau povestire, scene în construcția și în descrierea cărora prozatorul român, de altfel deosebit de înzestrat, nu întotdeauna excelează. Literatura noastră este „populată", totuși, pe toată întinderea ei, de personaje feminine puternice, de o inconfundabilă și nicicînd perisabilă frumusețe f i z i c ă și / sau morală, devenite permanențe ale conștiinței cititorului român, după cum nu-i lipsesc paginile de înălțătoare iubire. Aș evoca o scenă antologică dintr-o operă ceva mai apropiată în timp și anume din celebrul roman al lui Marin Preda — **Delirul.** O adîncime și o măreție cosmică, monumentalitatea simplă, aș zice brâncușiană, îți dau sentimentul reconfortant că te afli în universul capodoperei, deși nimeni n-ar putea susține că romanul în întregime e o capodoperă, în universul unui foarte mare scriitor, căruia parcă, în numai cîteva pagini, totul i se supune firesc, pînă la ultima taină. Noaptea de dragoste, întîia și ultima pentru Ștefan și Ioana, este o proiecție a unui spirit demiurgic și o ilustrare „pe viu" a ceea ce prietenul meu, prozatorul, numea recent cît se poate de sugestiv și de exact în același timp : **elan epic.** Și am senzația că această sintagmă implică deopotrivă ideia de forță lirică. Să ne reamintim cum începe „întîmplarea" erotică din pomenitul roman al lui Marin Preda, episod la care ia parte întreaga fire :

„Ioana nu era în poartă, dar apăru îndată ce el se opri pe podișcă.

— Bună seara, Ștefane, sau n-ai gură, zise ea de lîngă stîlp văzînd că el tace.

Al lu'Parizianu nu răspunse, dar se apropie de ea pînă nu se mai văzu că erau doi".

Tinerii traversează înfrigurați locul gol de la marginea satului străjuit de salcîmi, ca un drum al inițierii, prilej pentru scriitor de a-și etala finețea analizei psihologiilor, venită și dintr-o cunoaștere profundă a sufletului și a codului vieții unei clase care poartă în spatele ei experiența multor milenii de civilizație. În gesturile protagoniștilor este o mare gravitate, iar tabloul, fabulos, e de neuitat : „Tăcerea curgea liniștit peste capetele lor în noaptea mereu neagră, ca și cînd s-ar fi întîlnit amîndoi acolo anume ca să nu-și spună nimic prin cuvinte, în înaltul salcîmilor băteau țînțarii și încă ceva nedefinit, ființe misterioase care trăgeau de liniștea nopții ca de o pradă care în zori avea să piară și trebuia devorată înainte ca răsăritul să le-o smulgă din stăpînirea lor". Și iată cum se încheie tulburătorul poem de iubire de la începutul romanului **Delirul :** „Și fețele lor se striviră una de alta, ca într-un chin îndelung, care cerea unul de la celălalt eliberarea... Închiseră ochii și rămaseră îmbrățișați, cu obrazurile lipite și parcă uitate, în timp ce Găina, de care se temea ea, apăruse ca o spuză de lumini la marginea cerului...".

O noapte de dragoste de o frumusețe tolstoiană, așa cum o caracteriza același Al. Paleologu. Intuiția și rafinamentul unei arte desăvîrșit își dau (și) aici întreaga măsură. O comunicare la dimensiuni cosmice această simetrie, această corespondență între flacăra unei iubiri ce se petrece în marginea unui sat cufundat în noapte, misterios precum bolta cerească atunci cînd e întunecată, și spuza de lumini deconspiratoare ivindu-se la marginea cerului fac să se înfioare cuvintele, iar spațiul dintre ele să se umple și să intre într-o specială vibrație, transportîndu-l pe cititorul cultivat și sensibil în zonele marii poezii, acolo unde se aud acordurile eminesciene din **Luceafărul** și din **Atît de fragedă**.

Se cunoaște, a mărturisit-o, de mai multe ori, pe Marin Preda l-a interesat mereu, în tot ceea ce scria și gîndea, mai presus de natură, mai presus de Istorie, **omul.** Ce se întîmplă cu omul amenințat în fiecare clipă de aceste puteri absolute, insensibile și malefice ? În opera autorului **Vieții ca o pradă**, omul rămîne întreg, nu se pulverizează ; mai mult, Natura și Istoria se exprimă prin om și devin proiecții ale sufletului său. Este punctul cel mai important din programul estetic al marelui scriitor și este tocmai ceea ce înnobilează și povestea de dragoste la care m-am referit și care va rămîne o culme greu de atins în spațiul literaturii române.

Constantin COROIU

dezbateri

o carte despre farmec

Într-o paranteză din **Don Juan,** Rogulski anticipă subiectul unei cărți pe care o va scrie autorul său : „Odată, am să studiez «categoria farmecului», pe care nu am întîlnit-o, ca atare, niciunde cercetată !" : studiul promis se materializează în romanul **Drumul la zid,** cartea poate cea mai contradictorie a lui Nicolae Breban care încearcă aici explorarea unei noi piste epice și a unei alte „categorii" decît cele abordate în textele anterioare. Inovația esențială de formulă narativă este aici **ambiguitatea** ; începînd cu subtitlul „poem epic" —, care trimite la realitățile unor genuri literare distincte sau, într-o altă ordine, spre specia poemului în proză, **Drumul la zid** dezvoltă cîteva „tipuri" de ambiguitate care înseamnă tot atîtea căi închise pentru cititor, obligat mereu să reia lectura și să caute un „fir al Ariadnei" prin structura labirintică a romanului. Un asemenea fir posibil, dacă nu chiar cel real, este urmărirea constituirii „obiectului" de studiu din paranteza lui Rogulski, modul cum se „întrupează" **farmecul** în sașiul Castor Ionescu, al cărui nume — ambiguu și el — a părut unora că sugerează o eventuală reluare a cunoscutei legende a lui Kastor și Pollux ; personajul lui Nicolae Breban este, în concepția autorului, o re-prezentare a farmecului sau, mai exact, a paradoxului acestuia întrucît, iată, noțiunea, „norma" acceptată este flagrant diferită de „excepția" pe care o propune romanul. Farmecul lui Castor este unul „evaziv, anemic", șovăiala sa este „fermecătoare", plină de candoare și, fapt semnificativ, **atrăgătoare** pentru cei din jurul său.

Aș observa însă că farmecul protagonistului este unul **„de investitură"** pentru că toate aceste calități devin **„active",** sînt adică fermecătoare din unghiul de vedere al „figurilor" care aparțin planului social, profesional și familial, în vreme ce pentru Castor însuși, ele alcătuiesc **„pasivul"** vieții : Castor este investit cu acest farmec împotriva voinței sale, modificînd cursul altfel previzibil al unei existențe liniștite, mereu egale cu sine. Personajul stăpînește un anume **spațiu intelectual,** iar pasiunea sa pentru arhivistică, pentru stabilirea criteriilor acesteia, îl apropie de Grobei din **Bunavestire** ; comune celor două personaje, nu atît de deosebite pe cît s-ar părea, le sînt, de altfel, naivitatea și preferința pentru Ignațiu de Loyola, el însuși un „arhivar" al „păcatelor" pe care le-a „ierarhizat" în niște tabele : tutelați de geniul lui Linné și de cel al lui Loyola Grobei și Castor Ionescu ajung la o **clasificare** la stabilirea principiilor de organizare a unei „arhive" care este lumea însăși. Tot **activ** este și limbajul lui Castor, care în aparență reprezintă un mod de exprimare a celui „slab", **delicat** în fond și de aceea „agresiv", reușind să impună chiar și energicei Florica : „Îi zîmbise doar, îi propusese un «limbaj al celor slabi, al celor delicați», pe care, după o mică, măruntă, într-adevăr grațioasă ezitare, ea îl acceptase". **Apoi,** idealul lui Castor — viața în cerc, casa melcului — dezvăluie aceeași funcție activă în planul relațiilor sociale ; Castor este „fermecător" pentru că prezența sa în social se vrea o absență („un om orgolios își subliniază prezența prin absență", se spune la un moment dat), dar, în fapt, visul de a se înscrie într-un cerc „fără tangențe, secțiuni, intersecții" exprimă, într-o altă ordine, visul celui puternic, intangibil, contemplînd „monarhic" pe cei din jur : cercul lui Castor este „tronul" de la înălțimea căruia Rogulski își privea „vasalul". În familie, domină prin **candoare** : aici, el este **„omul care se joacă",** superior copiilor prin vîrstă, dar superior și Floricăi prin puterea de a accepta convenția jocului („un om adult, care se dăruiește total jocului, poate deveni, cumva... periculos" spune un personaj). În societate, Castor este **„omul fantezist",** original, preocupat de inventivitate ; cei „doi Castor" — omul care se joacă și cel fantezist — se regăsesc într-un al treilea, **„omul bolnav"** de o boală ciudată, cu un diagnostic ce nu poate fi precizat, „agresivă", activă reușind să impresioneze și să „supună" chiar conducerea unei instituții ca aceea unde lucrează personajul : „boala" lui Castor — semnul ultim al farmecului său — determină o serie de hotărîri care schimbă radical natura relațiilor sale sociale, profesionale, și familiale. Protagonistul romanului are o mare „putere de seducție" pentru că este „ridicol" (activ deci pentru că ridicol nu poate fi decît **în raport** cu cineva sau cu ceva anume) și pentru că farmecul său îi permite „să declare" și **să facă** orice : farmecul lui Castor este un alt fel de a numi **relația de forță :** „E adevărat însă că un farmec subtil și continuu emana din făptura sa, ceea ce Adriana numise «energie», ceea ce profesoara ar fi numit probabil «neliniște». Veniamin «protecție», iar Reghina, cine știe, «un frate adevărat», ea, care pentru Castor era «un stîlp al cerului». Pentru Lazar, un «încurcă-lume», pe care-l apăra de lume, poate chiar un «bufon», cine știe. Pentru Elena, iubita nemărturisită a tractoristului, «martorul», dar și unicul ei confesor, pentru că avusese curajul să-i citească poemele ei. Un fel de om-oglindă, ca un trup adîncit într-o apă nu prea adîncă și care-și modulează ușor, continuu, conturul, mișcîndu-se pentru un ochi îngrozit și fascinat, un cadavru ce reflectă nu lumea, ci privirea celui ce întîmplător, îl descoperă. O privire ce se împiedică în el, ca un picior viu ce se încurcă în liane mișcătoare, ușor vîscoase, visătoare. Meritul lui, al lui Castor, era poate doar o anume **pasivitate,** devenise cu adevărat o victimă necesară, ce se potrivea atîtora" : pasivitatea lui Castor este **activă,** este forța care acționează devastator, destructurînd o realitate pentru a crea o alta : Castor Ionescu este cu mult mai puternic decît Chilian și Penescu din **Francisca,** Krinitzki din **Animale bolnave,** Minda din **Îngerul de gips,** Cîrstea din **Bunavestire** sau Rogulski din **Don Juan.**

Cu această funcționalitate a farmecului lui Castor, Nicolae Breban regăsește spațiul unei problematici care l-a preocupat în chip exclusiv în toate romanele sale : raporturile de putere și dinamica relațiilor dintre indivizi în perspectiva acestora. În **Drumul la zid** însă, unghiul abordării tematicii amintite este diferit ; nu doar calea pentru dobîndirea forței este nouă — „activizarea" maximă a unei calități „pasive" —, dar și modul manifestării sale : dacă în toate cărțile precedente raportul de forță se dezvăluia în limitele **cuplului** sau ale **perechii** de personaje, în ultimul roman puterea se dezvoltă din ceea ce se numește **„magnetismul singurătății",** opus celui al cuplului. Integrat aparent în structura socialului, Castor este un om singur căruia îi place **jocul** și, mai ales, acel joc ce exprimă puterea desăvîrșită : el **numește** obiectele („țestoasele") și senzațiile („lipicioasa"), creînd astfel o realitate nouă, guvernată de alte legi al căror unic cunoscător este Castor însuși. Desprins din complexul relațiilor familiale, în „chilia" sa, protagonistul experimentează izolarea ca pe o modalitate de a depăși propria sa „natură", de a-și supune firea sa „aprinsă, «smucită», nestăpînită, «demonică»" ; obosit de pînda perpetuă a „celuilalt" Castor (a lui „Pollux" din Castor), personajul **supra**-viețuiește, își exprimă liber adevărata sa natură, aceea de „beduin", ajungînd la secretul unei „gimnastici" a singurătății care îi conferă vanitate si mîndrie, originalitate și inventivitate (el este autorul „jocului chinezesc" al desenelor invizibile), **forță :** Castor înnoiește din singurătatea chiliei sale spațiul părăsit, trimițînd în propria sa familie un **„înlocuitor",** unind adică pe cei „slabi" (Grigore, părăsit de Neli Ostfeld și Florica, părăsită de soțul ei). „Boala" sa — pierderea de energie — îi oferă, în chip paradoxal, plusul de energie necesar trăirii interioare, combustiei adevărate a celui puternic, punînd semnul egalității între **„regalitate"** și **singurătate",** așa cum reiese din niște note ale „beduinului" Castor : „este de la sine înțeles că regalitatea înseamnă în primul rînd singurătate. Există însă două feluri de singurătate: cea moștenită și cea muncită. Singurătatea mea regală este cîștigată, muncită, «exersată în sudoarea frunții, a trupului», nu este, cum logic se poate observa, moștenită". Iar în singurătatea sa „regală", Castor topește duratele, creîndu-și acces la sensul atemporalului și oferă eficiență maximă trăirii interioare prin afirmarea deficitului de existență din planul exterior. Mai mult decît atît, Castor re-prezintă condiția naratorului acestui roman : jocul, lipsa logicii narative și plasarea textului în zona **posibilului** și nu în aceea (romanescă) a **verosimilului** sînt calități și gesturi comune personajului și celui care îi povestește aventura. Într-un anume sens, Castor este un Rogulski „întors" ; instrumentul puterii personajelor din **Don Juan** și **Drumul la zid este descrierea,** dar, dacă Rogulski descria pentru a poseda, Castor Ionescu „ucide" pentru a descrie; și tot astfel, dacă unul dintre exercițiile de forță ale lui Rogulski era individualizarea unui personaj (Rusul) depersonalizat, experimentul lui Castor este de a depersonaliza ceea ce are măcar o schiță de personalitate : „performanța" lui Castor este „de a reprima zvîcnetul din sine însuși, de a-și reprima tocmai semnele propriei sale personalități, de a se modera, egaliza, aplatiza, depersonaliza, exerciții obositoare și interminabile de înstrăinare, depersonalizare". Castor pare a fi primit un singur dar de la natură, acela al „bucuriei de a trăi" ; „fermecătorul personaj însă își manifestă forța prin **limitarea** vieții, luînd ca termen de raportare desenele pe care le lasă patinele în alunecarea lor pe gheață : textul, ca și existența „marelui" Castor, se înscrie sub zodia posibilului : „deși nu par prea îndemînatic, dacă-mi pun mintea, pot foarte bine să **imit viața**. Cu atît mai mult cu cît sunt lucid că eu, propriu-zis, nu fac parte din viață ; viața eu o văd mai degrabă ca un desen, ca o gravură pe o placă de bronz, arsă de acizi, sau ca un desen complicat și puternic, lăsat de niște patine scrîșninde pe gheață, pe gheața unui lac".

Geniul lui Castor constă în forța de a-și crea singur destinul, iar **farmecul** său se manifestă în fascinația pe care o exercită asupra celor din jur; Veniamin, Lazar, Elena, Adriana, Grosz, Reghina, Ștefan, Florentina Cosma-Arnăutu — toate aceste personaje sînt irezistibil atrase în sfera guvernată de Castor întrucît el re-prezintă orizontul ghicit al haosului, al voluptății dezordinii și „anarhiei" vieții. Pînă la un punct, „divinizarea" lui Castor (asemănătoare aceleia a lui Grobei de către „adepții" teoriei lui Mihi-bacsi din **Bunavestire)** pare a fi efectul nevoii fiecăruia de a-și descoperi termenul complementar (luciditatea, ordinea, organizarea, meticulozitatea „caută" anarhia, fantezia, dezordinea, bunul-plac, absurdul) ; forța lui Castor însă se constituie deasupra jocului acestuia banal (și „banalizat" de o întreagă literatură), întrucît, iată, structura universului pe care îl stăpînește Castor Ionescu este asemănătoare **„modelului cosmic"** însuși: soarele și planetele: Adriana Grosz, de pildă, „se fixă cu suplețe, cu îndemînarea pe care o dă disperarea (în cazul ei !), pe orbita ei și se mișcă, împreună cu ceilalți, în jurul acelui astru insignifiant, provizoriu, ce se chema Castor".

Omul-labirint, cel care caută un plan vertical (un **zid)** care să „sugrume" pustiul unde își risipește energia este modelul însuși, **utopia** personajelor lui Nicolae Breban. Dacă destinul lui Castor constituie ceea ce aș numi **efigia** unei tipologii pe care au conturat-o cele șase cărți de pînă la ultimul roman, **feminitatea** — un „principiu" prezent de la cartea de debut încă — este reprezentată în **Drumul la zid** prin Florica ; deși pare a fi un „model" nou, a cărui marcă specifică este „conservatorismul", protagonista din textul acesta ilustrează aceeași „feminitate invincibilă" care se leagă, ca și în romanele precedente (Francisca. din prima carte, Clementina Willer, E. B. din **În absența stăpînilor,** Ludmila din **Îngerul de gips),** de manifestarea indicilor puterii : Florica însă rămîne, în raport cu Castor, puterea „normală", aceea care dispune de sine însăși discreționar, totdeauna gata de gesturi definitive, violente dar nesemnificative în ordinea puterii absolute, ipostaziate prin Castor Ionescu. Adoptînd rareori registrul **„poemului** epic" („Adio, frumoasă noapte, îmbrățișeaz-o cu sfială, îmbată-i memoria în așa fel ca unele cuvinte, gesturi pe jumătate, siluete, surîsuri să se rostogolească fără zgomot, să se strecoare si să cadă prin grătarul tău aromat, moale, ajut-o să piardă, ajut-o să învingă, adio"), explorînd o arie tematică pe care proza lui Nicolae Breban și-a circumscris-o de la primul volum, **Drumul la zid** constituie un experiment care se definește ca atare în raport cu modalitatea generală de abordare a acelei tematici : ultimul roman este o carte despre funcția activă a farmecului, „categorie „care, iată, așa cum promitea Rogulski în **Don Juan,** pentru prima dată este cercetată epic.

Ioan HOLBAN

enigmele „rupturii"

Disecată și repovestită, o carte care propune imaginea **totului** își pierde culoarea și intensitatea, dezagregîndu-se în fragmente convenționale, văduvite de vîrtejul seductiv al simbolului și lipsite de semnificația artistică a stărilor. Intrarea oricum în combustia intimă a unui roman înseamnă a-i violenta enigmele și a-i distruge țesătura mitică proprie oricărei creații. Actul critic incitat de astfel de opere trebuie să plutească obedient în jurul Piramidei, spre a-i surprinde nu imposibilul (mistica elaborării), ci imensul cîmp magnetic (ideile) ce se degajă din masa întregului edificiu. Or, din păcate, în destule cazuri, critica este — ea însăși — epică, și pentru faptul că multe din romanele noastre au însușirea netedă de a putea fi povestite, ori de cîte ori e cazul, fără ca a nu știu cîta ureche, auzindu-le să simtă că s-ar fi pierdut ceva din periplul „logic" al anecdotei. Este destinul narațiunii obișnuite, sau, altfel spus, deosebire dintre **construcție** și **creație.** În prima situație, scriitorul (narator cu virtuți deloc neglijabile pentru a fi inclus în tratatele de istorie literară), memorează o serie de întîmplări, le împletește într-un conflict adecvat, astupă golurile rămase între ligamente cu mortarul propriei experiențe de viață — și construcția e gata. Ea imită fluxul normal al existenței, percepută în toată complexitatea ei (bucurii, drame, căderi, împliniri, eșecuri etc.), rămînîndu-i străină însă tîlcuirea **de dincolo** de conflict a condiției personajelor. Pe cînd romanul-**creație** nu prezintă (numai) realitatea (adică „istoria" unui anume timp, ci **re-creează** (mai ales) **lumea** unei istorii, propulsînd-o în spațiul peren al cunoașterii.

În această din urmă situație se includ cel puțin cinci din cele nouă sau zece dintre romanele publicate pînă acum de scriitorul Corneliu Ștefanache.

Debutul editorial al prozatorului s-a produs cu volumul de nuvele **Cercul de ochi** (1968), după care urmează romanele : **Zeii obosiți** (1969), **Dincolo** (1970), **Paralele** (1970), **Ziua uitării** (1972), **Așteptarea aproapelui** (1974), **Speranța care ne rămîne** (1974), **Dimineața** (1977), **Cînd vine umbra** (1979), **După echinocțiul de primăvară** (1981), **Sărutul pămîntului** (nuvele, 1980), **Ruptura** (1983). Nu știu dacă am cuprins aici toate titlurile cărților publicate de autor și, sigur, n-am subliniat faptul că **Zeii obosiți** și **Ziua uitării** au fost reeditate în anul 1972 și, respectiv, 1975, iar romanul **Speranța care ne rămîne** a apărut în două volume. Cum însă. eventualitatea unor omiteri de titluri sau unele inexactități cronologice nu pot scăpa și celor care alcătuiesc **Dicționare de literatură,** mă grăbesc să afirm că romanele **Ruptura, După echinocțiul de primăvară, Cînd vine umbra, Zeii obosiți** și **Speranța care ne rămîne** (le-am citit în ordinea lor valorică), au o bază comună, aceea a implicării omului în imperativul existenței, sondînd istoria propriului nostru prezent spre-a o irupe, în urmă, aforistic, sub impulsul dramatic al acelui neliniștitor „luați aminte". Proza lui Corneliu Ștefanache nu are nimic din „bombele" umplute cu vată, cum se întîmplă în textele unor autori care mizează totul pe senzație. Substanța conflictuală a romanelor semnate de Corneliu Ștefanache este întotdeauna parabolică și incită prin însușirea autorului de **a contempla** în jurul narațiunii și a evenimentelor relevate. Indiferent de rosturile lumii convocate în paginile cărților sale și de mediile din care sînt selectate personajele (intelectuali, artiști, scriitori, universitari, oameni de știință, muncitori, țărani, personal sanitar etc.), taina cugetării autorului stă în demonstrarea largă a faptului că ansamblul acestei lumi, mai precis, condiția ei formează un tot unitar și organic, care nu îngăduie nici o dezvoltatre izolată, orice modificare într-un punct implicînd schimbări esențiale în toate celelalte constituante ale întregului. În epica romanului **Ruptura,** de pildă, tînărul Iustin Gheorghianu are valoare de megaron, în jurul acestui personaj grupîndu-se, într-o simetrie perfectă, întreaga absorbție a conștiințelor unei ample galerii de indivizi zdruncinați de traumele și radicalismul social impuse de ultimul război. Cazuistica, dogmatismul, voluptatea răzbunării, absurdul tragism al confuziilor, drama culturii, dorința de puritate, idealul de justiție și alte

a-ți trăi gîndul

Vreme de un an, revista **Vatra** a acordat spațiu exprimării de opinie unor membri din generația '80. Am urmărit constant aceste intervenții care coincideau și cu o încercare insidioasă de discreditare a acestor poeți tineri. Fiindcă atunci cînd tu scrii, de pildă, „Nu-mi place Sartre" și preopinentul îți răspunde „Bine, Sartre ca Sartre, dar din ce bani ți-ai cumpărat mașină ?", atunci nu mai ești demult în sfera dialogului și nici a culturii. Numai că cine pune astfel problema, încercînd să amestece sau să dizolve categoriile, sfîrșește prin a se exclude singur dintr-o discuție pe care, dealtfel, nici nu a dorit-o. Am privit atunci cu simpatie sinceritatea tînără, proaspătă, a poeților care luau cuvîntul în **Vatra.** Însă, deși aflați între 25 și 30 de ani, am constatat că aceștia se descurcau greu în domeniul formulării teoretice. Poate de aceea, subiectele pe care le ridicau erau mai apropiate de cotidian decît de concept : concurențe loiale sau neloiale, amărăciuni de pe urma unor needitări sau publicare excesivă a altora, un năduf mai mult sau mai puțin epidermic.. Și încă ceva — limbajul, adesea scăpărător, oarecum neglijent, oarecum în blugi și adesea indiferent la rigoare, la limpezimea intelectuală și logică ; mai aproape de interjecția băiețească decît de reflexie...

Să fie scriitorii noștri foarte tineri chiar așa de indiferenți față de „teorie" ?, mă gîndeam. Discuția și-a avut însă rostul său. Ea juca rolul de antract pentru alte intervenții, care pluteau în aer și pe care le-au formulat, treptat, scriitori din generația care au azi între 30 și 40 de ani și în care au și început să intre membrii promoției '80. Nu iau lucrurile statistic, dar încerc să mă supun la realități.

Așadar, următorul „val" (ca să respect limbajul) de articole nu mai era unul de plîngeri, nedumeriri și promisiuni fulgurante, ci consta într-o înclinare spre desprinderea de sensuri, de înțelesuri ; avea avantajul coerenței și se apropia de un demers real. În această

motive ale cărții sînt pivotate de capacitatea de **cunoaștere** și rezistență a studentului în medicină Iustin Gheorghianu — fiu de profesor universitar și nepot de savant. Intuind, de la-nceput, oarecare nereguli în propensiunea socială a familiei sale (și ajutat de întîmplarea de a se fi îndrăgostit de o fată, al cărei tată — cercetător științific de mare viitor — fusese victimă a savantului Vlad Gheorghianu — bunicul lui Iustin), tînărul încearcă, dacă nu să dezvăluie, măcar să-și explice, prin cunoașterea directă a cercului de prieteni și cunoștințe ale familiei, enigmele ce pluteau în jurul lui. Intră, așadar, în conflictul epic al romanului, cuprinzîndu-se și el în ansamblul reprezentanților întregului sistem social marcat de ochiul penetrant al autorului. Începînd cu lumea mondenă și sfîrșind cu unele resturi declasate și suburbane, Corneliu Ștefanache convoacă în paginile cărții o imensă, pestriță și gălăgioasă agoră, o re-așază în ordinea obiectivității, după care, detașat, configurează lingvistic, filosofic, social și istoric fiecare mască și grupare a indivizilor implicați. Simbolul Iustin Gheorghianu relevă nu atît corsetul oricum strîmt al unui destin, cît mai ales spațiul peren al unei istorii. Șirul de întîmplări dramatice (multe dintre ele comice) care se îmbulzesc în calea lui spre finalitatea propusă nu par a fi, întotdeauna, cauzate de factori externi ; personajul însuși recunoaște că, încă din copilărie, **ceva** din înfățișarea lui deranja pe cei din jur. O precoce superbie, deschisă de vanitate, sarcasm, dispreț și un talent polemic înnăscut, îi stigmatizează, încă de la-nceput, evoluția. Că tot în această structură complexă stau îngrămădite, deopotrivă, simțul justiției, încrederea oarbă în dreptate, pasiunea și o mare sete de cunoaștere — nu miră pe nimeni, lecția propusă de romancier fiind aceasta : marilor încercări le rezistă numai firile tari, de excepție.

Paradoxul acestui destin însă (ca, de altfel al mai tuturor personajelor **tari** din opera lui Corneliu Ștefanache, afirmația este valabilă și pentru însușirile caracterologice ale țăranului Cristian Omu din **După echinocțiul de primăvară**), stă într-o dialectică inversă, adică nefericirea lor este numai aparentă, ei fiind, de fapt, singurii biruitori. Amplul cortegiu al celorlalți, așa-zișii împliniți sînt, în fond, demni de rîs și de plîns totodată. Desincronizați și sfîșiați de patimi minore, de vanități și de o cumplită opacitate în fața istoriei, figurile lor (extrem de bine individualizate) ne apar atît de umoristice în îmbuibarea ce-i domină, încît frizează tragicul.

Romanele lui Corneliu Ștefanache nu pot fi povestite. Arta lui rezidă în aglomerarea lăuntrică a întîmplărilor și, fără-ndoială, în semnificația acestora, în cercul închis al simbolului prefigurat de autor. „Talentul, observa G. Călinescu, stă în abilitatea de a-ți ascunde talentul acolo unde e nevoie". Or, privite din această perspectivă, cărțile lui Corneliu Ștefanache sînt minate de intensitatea percepției și de combustia analitică a stărilor. Autorul **Rupturii** este un epic discontinuu și un narator al sincopei, acest mod de lucru fiindu-i impus de **materia în sine** a romanului ; desfășurarea cuprinzătoare a conflictelor se întrerupe organic sub imperativul obsedant al simbolizării și al ritmicii de imagini care permanentizează continuu emoția. Deci nu datele civile ale personajelor și nici încleștările exterioare ale acestora formează prim-planul prozei sale, ci **gîndirea** lor, arhitectura internă și raporturile conceptuale dintre ele constituie ansamblul revelator al romancierului. Eludînd satisfacerea gustului pentru stratageme, facile anecdotica vulgară, suspansurile și conflictele din culisele vieții, romanele lui Corneliu Ștefanache ni se înfățișează ca adevărate fragmente de istorie, o istorie vie însă, adesea dură, dar nu mai puțin răscolitoare și, ceea ce-i extrem de important pentru orice creator, de o frumusețe ascunsă, descoperită greu și numai după o anume **acomodare** a cititorului cu etapele, adînci, ale povestirii. Autorul, cel mai adesea, lipsește total dintre subiectele sale. Îi va fi plăcînd, se pare, să participe din afară la desfășurarea unora dintre propriile spectacole, a căror umbră incisivă i se potrivește organic și de care atîrnă o bună parte din structura temperamentului său. Epic, liric și dramatic în același timp, Corneliu Ștefanache este unul dintre cei mai autentici și mai importanți prozatori ai timpului nostru.

Virgil CUȚITARU

opinii

„o viață a devenit destin"

Poezia lui Al. Caprariu și-a descoperit tot mai mult în oglinda pură a sentimentelor vocația pentru discursul liric născut din interogațiile conștiinței. Evident, nu o poezie de moralist sobru, inflexibil, conceptualizînd pînă la limită realul, fragilitățile emoției, ci una care păstrează din viața trăită, din viața consumată, ideea, morala, învățătura, ca pe o inimă vie a poemului, ca pe o nouă respirație a metaforei. O poezie rostindu-și adevărurile sub veghea unei conștiințe ce își asumă o înțelegere și interpretare a lumii morale. Poemele lui Al. Căprariu ne înfățișează **vederea** lumii interogate, viața ca pe **o logodnă a răscumpărării**. Privilegiul este recunoscut de poet, dar fără orgoliu, ci cu seninătatea unei judecăți ce nu admite nici o replică definitivă : „Să vezi cu ochii neliniștiți ai inimii...". Ideea și privirea au în poezia lui Al. Căprariu un regim de natură existențială. Privirea creează idei, ideile creează substanțe poemelor. Totul răspunzînd unei confesiuni vitale ce nu-și mai poate ține în frîu fluxurile și refluxurile, totul comunicînd o voință de a reactualiza amintirile, emoțiile, de a le da un nume. Al. Căprariu nu se sfiește să-și facă **autoportretul,** să vorbească de sine, să ne spună cu franchețe ce neliniști îi cutreieră ființa, cum își suportă destinul, ca să-i înțelegem mai bine, mai exact, poezia, originile ei, modul cum a luat naștere. Este un **autoportret** care retranscrie, nu cu cinism, nici cu ironie amară, ci cu melancolie de înțelept, de sceptic, viața, „ursita", refuzînd orice mistificare, dedublarea. Sinteză de simțire și de gîndire, de retrospectivă și de frumoasă spovedanie, **Autoportret** ne pune în mîini cheia de argint a înțelesurilor poemelor lui Al. Căprariu : „Sufăr, prieteni, groaznic cît sufăr / de cerul albastru și pur și fragil, / de albul sculptat în cupe de nufăr, / de toamna ascunsă-n suavul April. / / Întoarcerea vremii cu lacrimi mă ninge / și straniu venin îmi țîșnește din pori, / scheletică ceață port eu pe meninge, / dar stele în ochii umil visători. / / Mă caut prin anii surpați în tăcere, / la mii de-ntrebări n-am nici un răspuns / și zilele-mi trec ca vivandiere / prin viața-mi război purtat pe ascuns. / / Pe cît am putut — am zidit. Dar acuma / în aripi săruturi port eu, de săgeți — / și-mi sîngeră visul, iar ochilor bruma / năprasnic le-așează perfide peceți. / / Dar lasă ! Din nou va fi primăvară / și dragoste încă va fi pentru cel / salvat din a timpului sumbră povară / asemeni ghidușului duh Ariel. / / la cumpăna vremii mereu stau de pază, / un semn, între bine și rău, de cleștar. / Vulturi de foc ne-ntrerupt veghează / cum timpul prădalnic mă mușcă-n zadar. / / Iar zi după zi, preacrudă felină, / de-mi trece ursita eu n-am să mă plîng / în sînge port fluvii de sfîntă lumină, / sărut de luceafăr pe umărul stîng".

Poetul recunoaște că are „un destin celest", că el descifrează „taina lumii", viața, interzicîndu-și narcisismul intuiției, excesul de a face din orgoliu vulnerabilitatea sa. Al. Căprariu își deschide sufletul cu toată sinceritatea, încît poemele iau aspectul unor microjurnale trecute prin flăcările unui lirism purificator. Într-un splendid poem, *Confesiunea unui laic fericit*, Al. Căprariu își reconstituie poetica, retranscriind mitul unui bocet ce vine să-și prelungească adevărurile, morala din zonele pure și atît de mult visate ale primordialului. Singurătatea, neliniștea, „constelații nepieritoare", devin simboluri ale unui poet care vrea să traducă liric umilința de a fi, de a suporta cu stoicism „propria noastră pedeapsă", de a reînvia în imaginar memoria ființei, trecutul, amintirile cu „care ne înstelăm neîntrerupt / destinul". Condiția poetului nu rămîne străină de ideea de sacrificiu, de identificare cu viața adevărului. Arta poartă cu sine drama voinței de a da existenței o nouă realitate, un nou sens, purificat de orice tiranie a ascezei cu chip de vanitate. Poezia este pentru Al. Căprariu o îmbrățișare tragică a destinului, o predestinare care înnobilează viața, o integrează ritmurilor cosmice : „Lebede cu gîturi răsucite / sînt cuvintele în versurile poetului / căruia i s-a tăiat mîna dreaptă / prin zăvorîrea inimii în cușca iluziilor legiferate — / pedepsindu-i-se / uimirile în fața vieții / cu lanțurile tăcerii / în vreme ce cuvintele adevărului / curg din trunchiul fiecărei zile / asemeni sîngelui / din venele / unui fericit prin sinucidere". Recunoaștem și în aceste versuri condiția poetului dintotdeauna: „Viața trebuie cîntată simplu, / ea fiind adevărul suprem — / singurul despre care știm totul / cu cea mai desăvîrșită neștiință, / ceea ce ne dă dreptul să o pierdem, / murind, / singuri că nimic altceva nu mai există, / chiar dacă lumea continuă să fie, / și după moartea noastră, / la fel de plină de miresmele întrebărilor, / deși noi le-am dat, tuturor, / răspunsul definitiv".

Vocația lirică a lui Al. Căprariu, excluzînd primejdia discursivității, se definește mai ales printr-un text cu un pronunțat caracter de aforism, remodelînd o experiență într-un discurs ce își orchestrează ideile în alianță cu o artă de a sintetiza adevărurile descoperite, dar mai ales trăite. Program simplu, program de poet care iubește ceea ce este esențial, ceea ce ne pune în contact cu realitatea și cu utopia ei. Și Al. Căprariu este el însuși în tot ce creează, rostește, obsedat de a muta „eternitatea printre galaxii". Mitologie și destin suportat cu scepticismul conștiinței lucide, setei de a construi poemului o arhitectură ridicată pe verbul aprins la rugul neliniștit al ideilor. Arhitectură capabilă să recupereze și romanul de dragoste, „o dragoste care / s-a împlinit". Spațiul ei este retrăit într-o „tăcere de mit", unde viața și dragostea au fost și au rămas cele două stele cărora poetul le-a rămas credincios. Poemele de dragoste nu s-au născut din cenușa iluziilor, ci din „flacăra durerii : „dar pentru a scrie o poezie de dragoste / trebuie înainte de toate / inima / flacăra durerii / fantezia de cenușă a neuitării / și numai după aceea cerneala — / iar cerneala e sîngele inimii tale". Umilința poetului este mai mult o identificare cu vocile destinului: „Sufletul mi l-a ars dragostea, / eu nu mai sînt decît propria-mi urnă / care-și urmează împăcată destinul / pentru -ai dovedi neputincioasa-i trădare. / Gîndind lumea, / din prea multă puritate / am ajuns să mă bucur / de spaima trăită de alții / la gîndurile mele. / Iubind mi-am cîștigat dreptul / le neprihănita greșeală / de a crede în fraternitatea dintre / umilința firului de iarbă / și orgoliul stejarului / peste care toamna pune aceleași peceți, / egal disprețuindu-le / rădăcinile".

Poezia lui Al. Căprariu *(Ierbarul cu amintiri)* sărbătorește cu adîncă sinceritate și melancolie, viața și sentimentele, adevărurile și frumusețile lumii, utopia și destinul în orele lor de reculegere, de înaltă și pură amiază a spiritului interogativ : „Să-ți povestești viața / în doar cîteva cuvinte frumoase / s-o povestești exact cum este ea / din sînge și carne și oase / și ceva suflet și cîteva amintiri / în locul umbrei ce-o-ntinzi pe pămînt — / apoi să înveți cum se piere / prin fiecare cuvînt".

Zaharia SANGEORZAN

ultimul semn

Poate tocmai eu, auzind că a murit, am rostit primul acest cuvînt : **generos.** Oricum, la înmormîntarea lui, el i-a înconjurat de nenumărate ori sicriul, trecînd din gură-n gură cu fireasca durere din astfel de clipe. Bineînțeles, s-au mai adăugat și alte cuvinte la adresa sa : talentat, sensibil, cinstit, novator, devotat etc., etc. Dar toate acestea parcă n-au avut alt scop decît să grefeze în amintirea celor prezenți acolo o amintire de nezdruncinat : ce om generos a fost ! Cu aceste cuvinte s-au sfîrșit și necrologurile ce s-au publicat.

La cîteva zile după înmormîntare, mi-a telefonat văduva sa, rugîndu-mă să-i fac o vizită. Pe drum mi-am alcătuit mai multe fraze de condoleanțe, fiindcă la cimitir nu fusesem în stare decît să rostesc cîteva vorbe neputincioase. Și de astădată am apelat la cuvîntul acela, menit să exprime și mai profund durerea, dat fiind că soțul său murise relativ tînăr. Emoționat, i l-am comunicat de cum am văzut-o. Nu mi-a răspuns. A ridicat doar mîna, în semn să tac, și gura i s-a strîmbat a lehamite. M-a condus în biroul lui și ne-am așezat în fotoliile din fața mesei enorme, acoperită în întregime de cărți și maldăre de hîrtii. Din două cești de cafea, de pe măsuța dintre noi, ieșeau aburi. Servește ! m-a îndemnat ea, aprinzîndu-și țigara. Paradoxal, rochia neagră parcă o întinerea. De la primele vorbe, mi-am dat seama că băuse. În nefericire, m-am gîndit, omul se agață și de asta. Mi-a mărturisit ea însăși, întrebîndu-mă : vrei și tu un pahar de votcă ? Am refuzat, apoi am îndemnat-o să-și ia un concediu și să părăsească o vreme orașul. A început să rîdă: La naiba!, parcă poți scăpa undeva de propriu-ți trecut ?... Nu te-am chemat să-mi dai sfaturi sau să afli că m-am apucat de băut. Vreau să-ți fac o surpriză, și, întinzînd mîinile spre masă, a luat de acolo trei caiete groase pe care mi le-a pus în față. Am întors coperta primului caiet, să văd despre ce este vorba, însă ea m-a oprit : te rog, nu aici ! Poți considera că îți aparțin. Ia-le, citește-le, fă ce vrei cu ele. Cînd le-am descoperit, într-unul din sertarele acestei mese, am vrut să le distrug, apoi m-am gîndit la tine... De ce tocmai la mine ? am întrebat-o. Nu știu, mi-a spus ea. Acum ia-le și pleacă ! Vreau să rămîn singură.

Caietele erau într-adevăr o surpriză, așa cum mi-a spus ea. Cuprindeau însemnările lui întinse pe aproape întreaga sa viață. Începeau cu efortul

urme pe zăpadă

lui de a scrie și cu mîna stîngă. Nenumărate zile erau marcate doar cu aceste cuvinte : **Progrese în scrisul cu mîna stîngă.** O curiozitate ? mi-am spus. Alte pagini mi-au dat imediat răspunsul. Omul, încă de pe atunci, se apucase să scrie tot felul de anonime, și, caligrafiindu-le cu mîna stîngă, rămînea în perfectă siguranță. Aproape în fiecare pagină era acum vorbă de o victimă de a sa, de vreo ființă care trebuia să-i devină victimă. Toți trecuți cu numele și prenumele, la care se adaugă un fel de fișă a persoanei respective. Tipul, scrisese el într-o pagină, prea s-a ridicat, v-a trebui stopat. Această dorință a lui, exprimată în felurite chipuri, se întindea peste toate însemnările sale. O ură bolnavă îl ținea mereu atent, ca într-un fel de pîndă. La începutul celui de al doilea caiet mi-am descoperit propriul nume. Eram considerat unul din cei mai redutabili dușmani ai săi și, în consecință, nu mai rămînea decît să fiu pus cu botul pe labe. Chiar așa nota : vreau să-l văd cu botul pe labe. Mai apoi, revenind la mine, adăuga : un gest de prietenie nu strică acum. V-a trebui să-l fac să creadă că îi sînt prieten și singurul om care îl ajută. Imaginația mea, nici în clipele ei cele mai negre, nu reușise să ajungă la o astfel de închipuire. Dar nu eram singurul care fusesem învăluit de subtila lui perfidie. Zeci de cunoștințe comune erau consemnate la fel în caietele sale. După lovirea pe ascuns, urma prietenia pe față. Rezumîndu-i însemnările, aș putea spune că tot drumul lui în viață a trecut sau l-a dorit să treacă peste capetele altora. Orice succese ale colegilor săi deveneau motive ca el să-și pună în aplicare tot felul de planuri, care mai de care mai diabolice, pentru a lovi în respectivii oameni. Din cînd în cînd era prezent și numele soției sale. Pe măsură ce timpul trecea, ființa de lîngă el îi devenea o povară. Ea nu era decît o gîsculiță, incapabilă să înțeleagă marele lui rost în viață. Cu o exigență de contabil experimentat, notase în amănunt ori de cîte ori o înșelase cu alte femei, comparînd-o cu ele și găsindu-le pe toate la fel de inferioare lui. Ideea unui divorț revenea de multe ori, alături de teamă că un astfel de pas i-ar fi putut dăuna carierei sale. Aceste compătimiri, care de fiecare dată și le administra generos erau, în cinismul lor, pline de haz. Eșecul lui pe plan profesional s-ar fi datorat numai soției și cunoșteam destul de bine menajul și de multe ori înregistrasem sacrificul soției lui, ca el să-și poată vedea de treburile sale. Totdeauna inițiativa plecase din partea lui, cu toate diminutivele acelea drăgăstoase cu care își mîngîia nevasta. Impostura acestui om s-a întruchipat astfel în trupul ei cel mai hidos : impostura în iubire. Toate mîrșăviile organizate pe ascuns împotriva altor deveneau pentru mine cu mult mai palide față de aceea săvîrșită cu ființa de lîngă el. Pentru că scopul vieții ei fusese numai acela, ca bărbatul pe care și-l alesese să se realizeze ca o adevărată personalitate. Dispărînd, ticălos, îi lăsase toate aceste îngrămădiri de cuvinte în care dospeau disprețul și ura. Oare moartea survenită brusc nu-i mai îngăduise să-și distrugă această capodoperă de impostură și calomnie ? Ca o ultimă palmă dată pe obrazul femeii care îl iubise cu întreaga ei ființă.

Mi-a trebuit multă vreme pînă să am curajul să-i telefonez. Am rugat-o să mă primească. M-a refuzat. La insistențele mele, am auzit-o izbucnind în plîns. Am așteptat mai multe minute să se liniștească. Mai ești la telefon ? Da, i-am spus, și am repetat rugămintea. A izbucnit violentă : Du-te și tu la naiba ! Duceți-vă cu toții, să nu mai aud de voi ! Niciodată, niciodată... Și iar a început să plîngă. Într-un tîrziu, am închis telefonul. Am sunat-o din nou, sperînd că îmi va vorbi altfel. N-a mai răspuns. Nici în ziua aceea și nici în celelalte zile în care am mai încercat să-i aud glasul la telefon. Uneori ne întîlnim pe stradă. Cum mă zărește își întoarce capul în altă parte, sau trece repede pe cealaltă latură a străzii. N-o opresc. Știu că numai eu îi aduc cel mai bine aminte de soțul ei și asta nu poate suporta. Oare mă socoate vinovat pentru tăcerile mele de atunci, din serile petrecute în trei ?...

Corneliu ȘTEFANACHE

categorie se cuvine încadrată și intervenția scriitorului Liviu Antonesel : **Prejudecăți, Convorbiri literare,** nr. 2/1985, îndeosebi paragraful **Talent sau cultură ?** Corelez opiniile de acest al doilea tip cu un articol publicat de scriitorul Valeriu Râpeanu (**«O nouă generație se ivi», România literară,** nr. 52/1984) netrecînd cu vederea autoritatea celui ce îl semnează. Valeriu Râpeanu spunea acolo, în articol, că generația scriitoricească tînără de azi e mai apropiată de cultură decît de instinctul talentului. Iată realitățile de la care pornesc, fiindcă am oroare de postulări, de ipoteze, de „ideal", și de spectrul lui **dacă.**

O generație, pentru a-și demonstra existența și a și-o **revendica,** nu ajunge să publice, să se afirme, ci are nevoie de **conștiința de sine.** Or, aceasta nu se poate dobîndi decît în momentul în care constată că are problemele sale proprii, reale, care se deosebesc de cele ale generației anterioare Iar aceste probleme nu pot fi căutate la tabla de materii a navetismului, a nepublicării sau a zilelor fripte pe care ți le face un redactor, ci exclusiv în plan spiritual, în planul culturii. Așa a apărut tînăra generație interbelică. Actul său de naștere ? Ciclul de articole „Itinerariu spiritual" semnate de Mircea Eliade în vara și toamna anului 1927 în „Cuvîntul". Argumentele, acolo, erau toate din planul culturii și al spiritului iar fermentul lor era V. Pârvan (așa cum fermentul nostru este C. Noica ; voi reveni mai jos). Unul din subiectele-cheie al programului lui Eliade se întemeia pe depășirea **surselor** și a modelelor de cultură ale generației anterioare ; modele calchiate după prototipul faustic al lui „homo faber" axat pe sîmburele spiritual, dinamic și antropocentric al Renașterii, a cărui criză culminase prin protestantism și pozitivism ; repudierea francofiliei, a universitarismului ațos și pozitivist... Ce se propunea în schimb ? Noi orizonturi spirituale : de pildă, descoperirea Orientului ; abordarea momentului **real** al culturii europene : Papini, eseiștii spanioli ai generației 1898... Prima o dorință de descoperire pe cont propriu de idei și teritorii spirituale noi. În 1927, M. Eliade polemiza, în „Viața literară" a lui I. Valerian cu „oamenii serioși" care-l luau peste picior, pe el, pe „elevul de liceu" Constantin Noica, și care n-au ezitat să-i trateze (G. Călinescu a făcut-o) de... **generația mucosorum.** — Ce fel de valori a dat această generație, pe care G. Călinescu a însoțit-o cu ironia sa („superioară", sigur, ironia) pînă și în celebra-i **Istorie...,** nu mai e nevoie de reamintit.

Am făcut acest ocol, poate instructiv, pentru a sugera că ceea ce ne deosebește pe noi — „optzeciștii" sau ceva mai copți — de generația '60 este **atitudinea** față de cultură. Aici intervin împrejurările. Patetica generație al ui Labiș și Nichita Stănescu a trăit în obturatele timpuri proletcultiste și s-a luptat pentru recuperarea accesului la opera celor patru mari poeți interbelici, apoi a lui E. Lovinescu ; a trăit în cultul lui G. Călinescu : cultul analogiilor sclipitoare și-al „expresiei fericite", al formulării înțelese stilistic, ca apropiere sau atingere scînteietoare de cuvinte.

Cînd a început să se resoarbă călinescianismul ? În preajma anilor (70, odată cu apariția noilor curente și cu rigorismul universitar de suprafețe mai mari și mai mici. Că a existat un **structuralism** („structurile ca esență a realității"), o **hermeneutică** laică (reconsiderarea lui Origen în anii '30), un **existențialism,** în aceeași epocă (descoperirea lui Kierkegaard) — toate interbelice ; era o realitate ca și necunoscută.

Un rol pe care istoria, nu numai literară, ci și istoria **climatului** nostru cultural îl va înregistra ; un rol fundamental l-a jucat revista **Secolul XX,** condusă de Dan Hăulică. Prin această catedră de literatură universală contemporană am putut lua cunoștință, fragmentar, însă elocvent, prin mijlocirea unor oameni de specialitate, de **adevăratele valori** din cultura contemporană europeană. Așa a putut să cadă, de pildă, semnul fals al egalității pus între Hemingway și Faulkner. Demersul revistei **Secolul XX,** care continuă și azi, a însemnat, pe de o parte, o informare autorizată și de primă mînă ; iar pe de alta — o lovitură zdrobitoare dată urechismului, sau, ca să folosesc termenul acreditat de C. Noica în „Modelul Cantemir" — o lovitură zdrobitoare dată **lăutărismului.**

Dar ca o orientare spirituală nouă să se închege e nevoie întotdeauna de o personalitate „Modelul" „generației Labiș" a fost **G. Călinescu.** „Modelul" nostru e **Constantin Noica.** Pentru a putea înțelege valorile interbelice, lumina și **duhul,** lor, era nevoie de un om în carne și oase ; de-un „vreau să te pipăi și să urlu : este !". C. Noica a înfipt sulița în balaurul cu șapte capete al impresionismului, al asociaționismului grațios, al bătutului cîmpilor cu grație și-al egotismului de cafenea ; al oralității și-al nemergerii la sursă. El a schimbat bucuria de a fi auditor de prelegeri cu bucuria de a descoperi textul. Tot C. Noica a dat școala Păltinișului.

Drumul lui Constantin Noica ține de **posibil,** iar dacă al nostru vrea **realul** — personal, aleg **trăirea gîndului** — cum au optat și Andrei Pleșu și Gabriel Liiceanu — nu este mai puțin însemnată lecția Păltinișului : fără de această lecție nimeni n-ar fi putut ajunge pînă la răscrucea dintre **virtual** și **real.** Pentru mine o carte pote fi... **text.** Rămînem însă tot în domeniul culturii și chiar între inima și mintea (Alexandria) despărțite ; despărțirea e doar aparentă : ca între cele două brațe ale foarfecii. Mai degrabă solidaritate decît despărțire.

Pentru generația noastră literară, cea mai rodnică formă de patriotism este, cred, **cultura ;** fie că o abordăm liric sau conceptual. Dar aș înlocui acel vers călinescian : am fost ursit să dorm cu capu-n carte, prin am fost ursit **să trăiesc cartea.**

Dan CIACHIR

istorie literară

un poem medieval despre domnia lui despot vodă

Poetul umanist german Christian Schesäus (1535—1585) s-a născut la Mediaș și a scris în limba latină, limba de cultură a vremii, opere importante între care se distinge epopeea istorico-literară Ruinae Pannonicae, în 12 cînturi, urmînd creator Eneida lui Vergilius. Autorul acestei valoroase epopei a publicat, în timpul vieții, cărțile I—IV și IX—XI la Wittemberg, în 1571, iar celelalte cărți au rămas în manuscris pînă astăzi. Copii după manuscrisele sale se află în Anglia, la Oxford, în Polonia, la Cracovia, în Ungaria, la Budapesta [1], dar și în Transilvania noastră, la Mediaș, Brașov, Tg. Mureș și Cluj. Istoricul George Togan a pregătit, cu dăruire sufletească și erudiție rară, o ediție integrală, după ms. de la Mediaș, a acestei epopei care reflectă evenimentele desfășurate în Ungaria și în Principatele române între anii 1540—1571. Cîntul VII, 3 din această epopee este o „micromonografie" a domniei lui Despot Vodă. Textul acesta [2] vede astăzi, după patru secole, lumina tiparului, îmbogățind istoriografia secolului al XVI-lea cu o lucrare valoroasă nu numai din punct de vedere istoric, dar și literar.

În istoria zbuciumată a Principatelor române, secolul al XVI-lea poartă emblema **Restitutio Daciae** [3]). Atunci, domnitorii români, Mușatini sau Basarabi au conlucrat pentru menținerea autonomiei Principatelor față de Imperiul otoman sau față de cel habsburgic, au consolidat conștiința de sine a românilor pe baza unității de neam și grai și, ca o încununare a unor masive eforturi politice și militare, s-a realizat Unirea tuturor românilor din hotarele Daciei străbune sub domnia lui Mihai Viteazul. De la Ștefan cel Mare pînă la Mihai Viteazul, de-a lungul unor decenii însîngerate de lupte pentru un ideal comun, a cucerit sceptrul moldav un cărturar războinic, Despot Vodă, format la Școala Renașterii, care a înțeles că românii trebuie să unească spada cu cartea pentru menținerea ființei statale și pentru realizarea unirii Principatelor carpatodanubiene. Despot Vodă este un premergător al Unirii, îmbărbătîndu-i pe moldoveni cu argumentul originii latine a limbii și a neamului român, urmărind cucerirea Valahiei și a Transilvaniei, dar, în același timp, este un ctitor de cultură umanistă în Moldova. **Schola latina** de la Cotnari, proiectul **Academiei domnești, Biblioteca de curte** sînt un triptic de cultură renascentistă inițiate de acest voievod. Timpul scurt al domniei nu i-a îngăduit să întemeieze decît **Schola latina** [4]) **de la Cotnari** pentru întărirea căreia domnul chemase personalități umaniste din Germania, Polonia și Grecia. Această școală, condusă mai întîi de poetul Johannes Sommer, va continua, după uciderea lui Despot, dovedind că acest lăcaș de cultură în care se învăța limba și literatura latină, adică limba internațională a vremii și limba străbunilor noștri romani, devenise un act sincron și necesar cu mișcarea politică și culturală din Renașterea apuseană. **Aspirațiile novatoare ale domnului umanist, lipsite de sprijinul poporului ținut departe de lumina cărții, au fost curmate tragic, prin trădare, de intrigile unor feudali anacronici.**

Personalitatea lui Despot care, pe plan politic, își mobilizase forțele pentru reconstituirea teritorială a Daciei antice (bazat pe romanitatea românilor și pe coaliția antiotomană) iar pe plan cultural, mai presus decît alții, pentru întemeierea unor instituții la nivel european (așa cum văzuse în Italia, Franța sau Germania) a cucerit pana multor istoriografi și poeți. Elegiile lui J. Sommer și epopeea lui Ch. Schesäus deschid seria operelor beletristice dedicate domnului moldav. În spațiul literaturii române, figura renascentistă a lui Despot, invocată de la Gr. Ureche la M. Eminescu, a fost încununată cu valoroasa dramă **Despot Vodă** de V. Alecsandri. Voievodul care promovase doctrina unirii țărilor române, precedînd pe Mihai Viteazul, și sădise sămînța culturii renascentiste la noi fiind, prin **Schola latina** de la Cotnari, precursorul lui Alexandru I. Cuza, fondatorul învățămîntului modern de rang european, a binemeritat omagiul muzelor.

Anul acesta, cînd UNESCO sărbătorește 400 de ani de la moartea poetului umanist Ch. Schesäus, noi, confrații din pămîntul său natal, îi aducem un prinos traducînd, pentru prima oară în limba română, cîntul VII, 3 dedicat lui Despot Vodă, din epopeea rămasă în manuscris. Sperăm ca acest început să fie un semn de bun augur pentru tipărirea bilingvă a epopeei **Ruinae Pannonicae** ca simbol al înfrățirii seculare dintre poporul român și naționalitatea germană din hotarele Daciei străbune.

1. Acest manuscris a fost publicat de Fr. Csonka în vol. Cher. Schesaeus, **Opera... omnia**, Budapesta, 1979.
2. Textul latin precum și datele despre manuscrisele poetului ne-au fost oferite de G. Togan, fapt pentru care ne exprimăm toată gratitudinea.
3. Șt. Andreescu, **Restitutio Daciae**, București, Albatros, 1980.
4. Șt. Bîrsănescu, **Schola latina de la Cotnari....** București, E.D.P., 1957.

RUINILE PANONICE

(Cîntul VII, 3)

Căderea preatristă a despotului Iacob Heraclid Basilic al Moldovei care a fost trădat dușmanului, mișelește, de militarii săi răzvrătiți, pentru a fi ucis, în anul 1563, după ce ocupase domnia în anul 1561.

Povesti-voi soarta [1] tristă a despotului Iacob Basilic
Care își trăgea obîrșia din sîngele lui Hercule [2]
Și care a împodobit stirpea-i divină prin cinstea moravurilor
Și credință curată și a sporit-o prin fapte ilustre.
Moldova perfidă va plînge lugubra lui cădere
Cît timp marea va purta valuri și văzduhul păsări.
Moldova este o regiune vecină cu tărîmul dacic [3],
Așezată într-o cîmpie lungă unde, cu brazdă fertilă,
Pămîntul îmbelșugat asigură pășuni grase și fecunde
Vitelor mari și turmelor mițoase.
De aici, capul și coarnele arcuite ale zimbrului măreț
Sînt simbolul strămoșilor și stema ținutului îmbelșugat.
Acesta a unit neamuri felurite prin armonia legilor,
Puterea liberă de a trăi a fost lăsată fiecăruia,
După obiceiul neamului său, numai să-și plătească dările cerute,
Censul, și să împlinească porunca domnului nesilit și de bună voie.
Totuși spăimîntător este poporul, crud și neînduplecat
Față de domnii pe care îi numesc cu alt nume, voievozi,
Încît rar cineva poate să-și ducă viața liniștit, domnind,
Un an, dacă n-ar curma, prin crimă și sînge mult,
Stirpea nelegiuită și crudă a boierilor
Și pe călugării cu purpura înșelătoare a cucerniciei
Care, predicînd poruncile sacre, urzesc vicleșuguri și capcane.
Este obiceiul ca, dacă voievodul prins de un amor străin,
În afară de hotarele căsătoriei, ar avea
Un vlăstar bărbătesc dintr-o mamă nelegiuită,
Să-l încredințeze călugărilor pentru a-l crește pe ascuns,
Însemnat cu fierul, ca printr-un semn sigur,
Să poată să fie recunoscut și deosebit între copiii rustici.
Atunci, dacă ar lipsi părintelui legitimă odraslă
Ca să-i urmeze la domnie, acesta este recunoscut ca moștenitor,
Pe care judecata călugărilor l-a chemat ca domn.
Așadar, după ce Despot alungat de pe meleagurile părintești,
Instruit în limba argolică [4], a cutreierat în părțile plăcute
Ale Ausoniei [5] și a cîștigat faimă prin fapte ilustre
Și onorurile cele mai înalte ale ducilor prin vitejia sa,
Mulțimea îngrozită de domnia crudă a lui Alexandru Voievod
Și gloata voievodului și răzvrătirea boierilor
Se întrec să aducă în domnia strămoșească pe Despot.
Vine și revine adesea cel care aduce vești înflăcărate.
După ajutorul promis, solul adaugă planurilor îndrăznețe
Suflete îndîrjite de forța robustă a pungilor de aur
Și ușurează mințile înspăimîntate printr-o speranță mai bună.
S-a căzut de acord în ambele părți : silită de banul sunător
Tinerimea chiar, se adună în număr mic, dar bărbaților
Dreapta li-i tare în luptă și sufletul sălbatic și răbdător la primejdii.
De aici, năvălește ducele cel mai puternic dintre toți,
Vestitul fiu al Lasconilor [6] căruia virtutea
Care se întinde, cu sforțare grea, pînă la ceruri,
I-a dăruit o naștere celebră și i-a cîștigat podoabă și faimă perenă ;
El ține sub poruncă Kezmarkul [7], unde țara vecină,
Scepusia [8] rămîne unită cu Polonul născut din Marte,
Nimănui inferior prin vitejie în acest ev de luptă,
Printre căpeteniile sarmatice [9] și între cele boheme [10].
Aici, dobîndind de la neamul Sicul [11] un renume egal,
Porni la luptă cu arme fulgerătoare vestitul Antonius [12],
Duce al cohortei panonice de pedestrași și de cavalerie.
Voievodul dușman Alexandru [13], frămîntînd în piept
Planuri înflăcărate și privind pe fiecare,
Pregătit deja pentru luptă, grăiește astfel cu suflet îndrăzneț:
„Nu vă spăimîntați, vă rog, prieteni, victoria certă
Va fi în mîinile noastre ; noi întrecem prin număr și arme
Și prin dreptatea cauzei această trupă disprețuită
A dușmanului nevolnic și temător. Dacă deunăzi intram în păduri
Neguroase, cînd vînam fiare sălbatice cu cîini,
Acum ne urmărește o mulțime mai mare ca număr și mai pregătită în arme.
Dacă strămoșii noștri au putut să alunge pe regele Matei [14]
Din hotarele părintești pustiite,
Pe cînd lovea cu război ținuturile noastre,
De cît care nimeni nu a fost mai vrednic în pace și în arme
Și căruia îi sînt dragi condeiele și grija de cartea înțeleaptă,
Oare vitejia noastră să nu poată să se opună acestuia prin arme
Și, doborît, să-l piardă printr-o moarte nespusă și rușinoasă?
Așa grăiește. El își întoarce ochii spre fața lui Moțoc,
Comandantul luptei, către care așa porni să vorbească :
„Tu excelezi prin vigoare și planuri și prin practica luptei
O, strălucite Moțoc, voința ta certă nu m-a înșelat niciodată
În situații șovăielnice sau în soartă potrivnică,
Acum, așadar, dreapta ta cea puternică în luptă
Și spiritul tău iscusit să arate ce pot pe drept
Sau prin vicleșug ; în tine stă toată speranța și grija mea".
El i-a răspuns astfel : „Dă-mi voie, rogu-te, să vorbesc
Mai slobod ; dacă situația însăși mă constrînge
Să mărturisesc adevărat. Pe toți fruntașii tăi care se distingeau
Prin tărie și arme, mai înainte, i-ai ucis cu spada și i-ai trimis nevinovați
La apele Styx-ului, sub Orcus [15], ca tu, avar să stăpînești bogățiile
Și grămezile uriașe ale banului galben
Și să aduni cîștig prețios cu vitele acelora.
Acum hai, scoate în fața trupei dușmane juncanii
Purtători de coarne. Totuși eu însumi, nu mai puțin viteaz,
Cu suflet neînfricoșat voi încuraja toate luptele,
Pentru tine, pentru patrie și pentru salvarea tovarășilor mei".
Domnul se roagă iarăși la zei și la astre,
Că vrea să fie un conducător vrednic și neînfricat în arme.
Acestea fiind spuse, cornurile au răsunat cu zvon răgușit
Și tobele au răpăit cu vuiet răsunător.
Freamătul strașnic al cailor și vocea bărbaților
Care se îndeamnă cu strigăt prielnic la luptă se învălmășesc.
Teama îngrozește pe unii, iar speranța credulă întărește pe ceilalți,
Cînd oștile aleargă deodată cu steaguri vrăjmașe
Și întind pe rînd săbiile și sulițele ascuțite
Cu egal curaj războinic. Dorința de laude ațîțată
Le dă puteri acestora și tăria le dăruie o pradă bogată.
Libertatea, mai prețioasă decît tot aurul, este iubită
De ceilalți și ei se tem să nu sufere, alungați din casele lor
Un nefericit exil, și să-și părăsească penații.
Atunci cavaleri bohemi îmbrăcați în zale, cu arme lucinde,
Năvălesc și, precum un fulger, culcă tot în cale
Și, ca un viscol, revarsă ghiulele rotunde din archebuze.
Iar mulțimea crîncenă a săbiilor scoase se năpustește
Asupra bărbaților și cailor cu frîurile slodobe.
Aceștia înspăimîntați se risipesc și bat în retragere,
Ienicerii mai întîi, apoi arcașii moldavi.
Moțoc, căpetenia armatei, cu legiunea aleasă a cavalerilor săi,
Se unise [16] de bună voie cu Despot.
Voievodul, abia scăpînd cu fuga, ocolind cu greu
Moartea cea blestemată, a fost alungat în afara hotarelor domniei,
Datorită cruzimii lui, din scaunul și de la sceptrul patern.
După biruirea și fuga, departe, a dușmanului,
Despot pornește să modeleze, printr-un trai
Mai bun, poporul [...]
Pedepsea cu spada iubirile interzise ale nobililor [17].
Care, ori de cîte ori le plăcea, de-atîtea ori părăseau soțiile
Și își aduceau altele, născocind despărțiri dese.
El a ocupat cu forța-i tare clădirile sacre ale călugărilor
Și mînăstirile [18] bogate și a luat de aici, la grămadă, mult aur
Lucrat cu meșteșug și chipurile de argint ale sfinților
Și veșmintele împodobite cu pietre și țesute cu aur
Și odăjdiile preoților sacri și tiara bicornă.
Făurarii au bătut cu meșteșug din acest argint și aur
Monede frumoase, în care au scris chipul său
Și numele și însemnele domniei supuse.
Militarii ținuți la datorie prin această soldă prețioasă
Își probau de la sine credința și supunerea față de domn.
Totuși Despot se încredea mai mult în hispani, itali și puternicii huni [19]
Și a vrut să-i fie paznici numeroși
Ai trupului său și apărători ai salvării sale.
Tinerimea moldavă, lovită de aceste rele,
Pregătea sfîrșitul crud al despotului printr-o moarte tăinuită.
Nici o zăbovire. Mulțimea călugărilor sub haina
Purpurie a credinței i-a adus lui Despot venin mortifer,
În pîinea sfințită, ca jertfă sacră, pentru a o mînca.
Într-adevăr, el obișnuia să pregătească ospețe mărețe
La sărbătoarea Paștelor, imitînd pe vechii pelasgi [20],
Și să se așeze împreună și să mănînce la o singură masă,
Ca semn sincer de credință și chezășie a iubirii.
Plebea născută în Corintul bătut de două mări își amintește
Acest fapt pe care îl făcuse și sfîntul Melchisedechus [21],
Cînd a dus lui Abram turtele sfințite și darurile lui Bachus Lyaeus.
Despot, prevenit, a înțeles vicleșugul [22] și a poruncit întîi
Ca săvîrșitorii să atingă cu palatul gurii darurile suspecte.
Este un fapt al pietății să ceri o demnă onoare,
Să le preguste, dacă ei înșiși aduc libații și daruri sacre.
Dar pudoarea și teama și mintea conștientă de crima nelegiuită
Le-au inundat privirea și obrajii cu roșeață.
Deodată sufletele au fost tulburate și glasul a înțepenit în gîtlej
Cînd el a constrîns pe fiecare, pe rînd, să ia
Și să atingă cu dinții pîinea pestiferă și bucatele sfințite.
Pîntecele umflate din pricina otrăvii blestemate au plesnit
Și viscerele lunecînd din trupurile rupte s-au revărsat.
După ce capcanele și vicleniile au fost ocolite printr-un vicleșug iscusit,
Boierii cu mintea tulburată urzesc altă formă a
Sfîrșitului și un vălmășag felurit frămîntă inimile
Neliniștite și o turbare nesănătoasă îi răscolește ;
Desigur, la ospețele strălucitoare ale unei mese distinse
Să ucidă pe cel chemat, biruit de vin și slobod
De grijă, cu spada cea groaznică, tăindu-i trupul în bucăți.
Despot, temîndu-se de viclenia asta și bănuind înșelătoria,
Ascunde în privire crima nespusă și poartă în minte speranța
Să poată să răstoarne el, mai întîi, prin moarte pe autorii crimelor.
Acesta le spune că e mai bine dacă toată ceata boierilor
S-ar aduna la ospăț și ar ospăta minunat la curte
Ca să întărească legăturile amiciției, pacea și alianțele,
Iar toate ofensele să fie scuturate din sufletul vrăjmaș.
Atunci le promite că el va veni oriunde și cînd l-ar chema.
Aprinși de astfel de vorbe, boierii [23] se adună în sala înaltă
Și neștiutori de înșelătoria și viclenia ascunsă
Își veselesc sufletele și se ospătează cu îmbelșugate bucate.
Ei saltă cu ambele mîini vase uriașe cu vin bogat
Și răstoarnă cupa care spumegă.
Dar palatul, în interior, strălucitor prin luxul regesc,
Fusese împodobit cu draperii din purpură de preț.
O cohortă înarmată cu spada se ascundea în spate
Așteptînd poruncă să cadă cu greu atac peste dușman.
Nici o zăbavă Despot îndeamnă deodată cu strigăt pe servitorii
Înarmați. Mai repede decît Eurus [24] cel aprig
S-au aruncat și agită în lupte pumnale ascuțite
Și trag spadele împotriva bărbaților și aruncă săgeți.
Această oaste lucește prin arme precum un fulger care,
Rupînd nourii subțiri, strînge ochii cu lumina sa tremurătoare.
Larmă se iscă și geamăt și mesele mînjite sînt
Pline de scursoare și sînge, iar peretele murdărit
De creier împrăștiat picură, și membre smulse nu se mai țin
La un loc ; o grămadă [25] brută și nerînduită
Era tot ceea ce putea să se vadă în partea acelora.
După această năpastă tragică și după săvîrșirea uciderii
Jalnice a bărbaților, ca să nu asmută țepii ascuțiți ai invidiei
Împotriva sa și să nu ațîțe mînia și ura neîmpăcată a vulgului,
El a restituit cultul și a poruncit onoruri pentru biserici
Și a permis ca să afume altarele cu mirodenie arabă
Și s-a botezat după ritul lor cu apa sfințită a fluviului,
A îmbrăcat nume străin și totodată a mărturisit
Cultul sacru și credința străbună [26].

Prezentare și traducere de **Traian DIACONESCU**

Textul latin integral, însoțit de fotocopii și de comentarii lingvistice și istorice va fi publicat într-o revistă academică. Dăm mai jos numai notele necesare înțelegerii textului tradus.

1. Prologul poemului anticipă subiectul : înălțarea și căderea tragică a învățatului domn moldovean.
2. Genealogia lui Despot, inventată de el, dar confirmată de cancelaria lui Carol al V-lea, urcă pînă la semizeul Heracle.
3. Moldova, locuită în antichitate de dacii liberi, se învecinează cu Dacia romană, adică Transilvania și Valahia.
4. Limba greacă.
5. Italia locuită, în vechime, de ausoni.
6. Albert Laski, duce polonez, aliatul principal al lui Despot în lupta pentru înfrîngerea lui Lăpușneanu.
7. Tyropolis.
8. Comitat în nordul Ungariei (mag. Szepes, germ. Zips).
9. Prin „sarmați", poetul se referă la unguri, așezați pe anticul teritoriul sarmatic, în Cîmpia Panonică.
10. Bohemii sînt locuitorii Cehoslovaciei medievale.
11. Secui.
12. Antonius Székelev, secui, comandant suprem al oastei de mercenari a lui Despot.
13. Lăpușneanu.
14. Matei Corvin a fost învins de Ștefan cel Mare la Baia.
15. Zeu al Infernului.
16. Cronicarii noștri nu confirmă trădarea cavaleriei condusă de Moțoc.
17. Despot a interzis libertinajul divorțurilor în rîndul boierimii catolice și protestante
18. Domul a despuiat de aur și de argint lăcașuri de cult si a bătut monede cu care și-a plătit mercenarii și tributu datorat Imperiului otoman.
19. Unguri.
20. Locuitori străvechi ai Greciei.
21. Personaj biblic, împărat al Salemului, simbol al Păcii, care a întîmpinat cu pîine și vin pe Avraam, întors victorios din lupta cu împărații vrăjmași.
22. Încercarea călugărilor de a-i otrăvi pe Despot a dat greș, dar feudalii moldoveni l-au otrăvit pe Lusinius, episcop protestant.
23. Masacrul boierilor disidenți, neconfirmat de alte izvoare, este similar cu cel făptuit, mai tîrziu, de Lăpușneanu.
24. Vînt de sud-est.
25. Reminiscențe din Ovidiu, Metam., I, 6.
26. Despot a fost uns ca voievod la Iași, după rit ortodox, primind numele Ioan.

ion hurjui

către ziua întîia

Aceasta este o elegie pentru dragostea
din aprilie 1984, 1985, 1986
Eram deja bolnav și mereu singur
în camera mea îmbrăcată în alb

Ploua cum nu mai plouase
Soarele răsare după ploaie
cum nu mai răsărise
Se lumina de ziuă cum nu se mai luminase

Eram așteptat și așteptam la rîndu-mi
neluată în seamă durerea mea nici nu exista
Voi veni în aprilie — spunea cineva
care nu venea și nu mă iubea !

april (xxx)

Unde ești să-mi spui :
„tînăr porți vulpea în sîn —
mușcătura ei o simți
mîngîiere" !

Stăpîn pe toate sînt
acum o lumină se stinge
așa ca și cum s-ar juca
sau ar umbri litania !

Unde ești să-mi spui :
„vulpea aceea ca o lumină
bătînd către roșu
te ținea la sînu-i".

era o punte...

Îți amintești
cum ne-afundam în apă
legați de mijloc
ca în plase de pescari
și cînd cădeam împinși
de valuri cum ne trăgea
puntea-napoi !
(Legați de ea eram pe viață)
Cînd trupul coborî
și se pierdu în mîl de rîu
era chiar mîlul sau chiar apa !
Deasupra-i puntea legăna
cel trup ce nu ne-aparținea —
era o punte peste-un rîu
semn de mirare-n infinit
(Legați de ea eram pe viață)

poem în primăvară

Poem la timpul prezent
(pletele tale îmi pipăie
pleoapele)
Casa noastră-i opera pură
a unui compozitor —
cîntă trompeta
imn pe măsură !
(patru cinci șase martie
cais înflorit).

*
* *

Port melcul și el mă poartă
sîntem împreună —
ne invităm la intrări

Amîndoi ne retragem
în cochilie și ne întoarcem iar
tatonînd o hartă !

cîntarea româniei

țara, în ipostaze de-azururi

Molcome rîuri cîntă-n acorduri subțiri
Pești argintii joacă-n oglinzile clare
Caișii ne cheamă sub crengi de iubiri
Cu explozii de muguri în cupe solare.

Mai darnică glia răsfrînge-n petale
Dulci seve de rodii, lin susur de cer,
Zvîcnind pe măsura virtuților sale
Cu brațe sumese în rod mă transfer.

Prin horbota zilei sînt zbor de lăstun
Cînd tainic izvoare cărări își dispută
Tresar lîngă-al florilor zîmbet străbun
Și-l apăr de norii rămași în vreo cută,

Curg roiuri de raze cu dor de fîntîni
Zorii spun versuri de inimă-n frunză
Ochiul meu cîntă ca un crîng de lumini,
Țara, în ipostaze de-azururi mi-i muză...

cînt lujerii iubirii...

Cînt rugurile muncii zvonind rodul curat
Sub cerul dacic, liber, amețitor de pur,
Cînd astre noi țîșnesc din brațul încordat
Și rîd lumini fecioare pe trepte de azur...

Cînt ploile albastre scăldînd încinsa gură
A brazdei, ce palpită de-un veșnic tînăr dor,
Neobosita frunte, mîna forînd în magna dură
Rotind metalul, pîinea sub foc dogoritor...

Cînt lujerii iubirii ce ard îngemănați
Pentru lumina zilei și-al țării președinte
Însuflețind priveliști în irișii mirați
Cu stoluri de cocoare și ruguri de cuvinte...

Mircea COZMA

deschidere

Deschid către ziua aceasta
crugul roșu al Soarelui
sărbătorind în văz fonema luminii,
deschid în miezul florii pămîntului
satul meu de rostire
și mă închipui în el
ca un copil în miracolul simțului,
și mă contopesc în el
cu toate cîntările lumii —

cu ochii inundați de zăpezile lirei
deschid către vetrele mele de pîine
crugul roșu al soarelui
și mă contopesc în el
cu orchestrele sîngelui
revărsînd marea de păsări și spice
în miezul de aur al pămîntului meu.

țărmul-timp

Se revarsă în zbor răsăritul cîmpiei
în albia soarelui pasărea se revarsă
ciutura în semnul de naștere

în lacrimă colindul de gînd
țărmul-Patrie
la ființările grîului
trezind ochiul meu în cunoaștere,

mă găsesc fertilizînd bucuria
în silfii țărînii,
alergînd despuiat în taină

către gurile rîului
acolo-n adînc oglindindu-mă
cu cerbii din lacrimă,

mă găsesc fertilizînd aripa
dimineața în desimea auzului,
tulnice-păsări
către zările în libertate,

mă găsesc în penelul de suferință
care încuviîntă culorile,
țărmului-Timp la ființările grîului
mă găsesc trezind ochiul meu în cunoaștere.

Vasile POPA

o țară a luminii

Există un asemenea partid
dreptatea muncitoare izbîndește
încrederea poporului deplină
cristal fără pereche în veacul arid.

Există un comunist partid
și steaguri tricolore pe vîrfuri de munte
sub lava plumbului incandescent
o ȚARA a luminii noi am clădit
în frunte cu un vajnic om iubit.

Bianca MARCOVICI

arpegii

sfîrșitul poemului în lucru

a alege între dorința de-a fi
la capătul unui culuar și clipa aceasta
nesigur fiind dacă o întrebare ucide
prin păstrarea unei distanțe față de răspuns
te oprești unde destinul spune nu
mai încolo mireasma unei zăpezi cu greu
își mai înțelege floarea peste trupuri
cum viața e altceva
ca o muncă în vid la fel de ușoară
un rimbaud care scrie poezii fără titlu
cum metafora te abandonează între ceilalți
ce este viziunea abia prețuită cum se cuvine
în acea prudență
jumătate oglindă între lucruri visate
jumătate orice.

una din absențele punctului

fără ca să știe cineva
așa sînt văzut pe ecranul acela de care
zilnic mă apropii
o tandrețe cînd se împarte pîinea și are loc
o întunecare
abia înțeleasă de imaginile pentru care
a riscat viața iluzorie
în locul ei e posibil să ne mințim unii pe alții
floare căzută pe ape în camera din care
nu vom ieși
numai o singură dată prietenul poate fi
împotriva furtunii
cum ți-ai orienta sufletul împotriva mea
de la început mi-a aparținut numai
arcuirea
altui cuvînt într-o altă suferință
cum ar urma una din absențele punctului.

autobiografie

mîna cui obosește în această culoare
pe care tocmai o privești
manuscrisele ca o parte a conversației
fără tine
din camera din care ieși imediat
par un afiș spre care întinzi mîinile
din poezie rămîne urma unei păsări
mult prea tîrziu va trebui să te gîndești
abia observata grație a versului printre
ultimele greșeli
nu se știe că autobiografia
apără realul paginii albe
omul căruia i se spune să facă
un pas mai în față
și mulțimea din care iese
ei se privesc în oglinda de aur fără să spună.

Ioan VIERU

rețeta poeziei

E bine să strecori cîte o notă exotică
Animale marine, păsări, flori
Parfumuri ciudate, preoți de diverse religii,
Zei muritori și nemuritori,
Cuvintele pe care să le cauți în dicționare,
Un aer ușor de scandal — cu prudență...
Apoi nume bizare și stressuri,
Termeni medicali — parasimpatic, iliacă
Într-un amalgam de sensuri și nonsensuri
Dacă reușești să fii apoi fotogenic, bine
Dacă nu — nu. Deși și asta contează
Ca și prietenii, ce se cunosc la nevoie
Cînd se numără bilele albe și negre.

unul dintre blestemele sarmizei...

...orișiunde vei merge,
să găsești doar
neobișnuita ta dublură...
În spatele
tuturor
lucrurilor dorite
o mașteră
nedorită de nimeni....
Și în spatele ei
abia,
lăcrimînd,
copila...
Copila cu ochi cenușii...

din trestii de zahăr...

Zilele săptămînii înșiruite
luni, marți, miercuri, joi
avem timp n-avem timp
dacă da
ce mijloace să-l ținem cu noi
într-o cușcă
din trestii de zahăr
lăsîndu-l să curgă, apoi,
ușor îndulcit...

Titus CEIA

liviu pendefunda

fragmente din jurnalul unui medic

M-am întors după un an printre dealurile colindate odinioară de celebră „căruță cu nebuni", prin locurile în care mă opream să studiez peisajele, casele și oamenii trăindu-și anii printre ele fără a avea o fărîmă de timp să le pătrundă taina (sau tocmai în ei taina aceea era sîmbure neîncolțit în univers) :

— Cînd să luăm seama la crîng și la iaz, de soare sau de hîrburi ? îmi spunea vizitiul cînd pe o culme îl rugam să oprească la asfințit, sau după o ploaie cînd aerul înmiresmat, spălat, aducea privirilor mele murmure de foarte departe. Aici ne-am născut, am copilărit, ne-am bucurat sau am avut supărări, între aceiași prieteni, între aceleași locuri, continuă el; știm fiecare piatră, cărare sau copac și pe furtună și iarna, de cînd fugeam după codane abia mijite de sub fusta mamei. Toate sînt așa cum le știm și sîntem noi obișnuiți cu ele. Nouă ni se pare obișnuit — e la noi acasă, dar nu ne minunăm de nimic, nici de babele care încîntă și descîntă feți-frumoși, legînd și dezlegînd, împuind capul bietelor fete cu tot felul de prostii și uneltind ca muierile bătrîne; reușitele lor vrăjitorii fac parte din noi. La ce ne-ar folosi să ne mire ? Matale, uită-te...

Mă opresc din nou. Acolo mi-am făcut cinci ani datoria ! Pentru tot ce am învățat necesar vieții cum să recunosc locurilor ?

Te urcai în căruță, îți luai cei cîțiva nebuni pe care-i bănuiai bolnavi și de altele decît mintea lor zburdînd (poate mai departe decît noi și de aceea considerîndu-i inapți lumii noastre) și veneai parcă într-o plutire peste cîmp, peste drum, peste gîrlă, indiferent de anotimp, să-i consult, să le redau putere trupului ce ține pe umeri o altă încăpere din spațiul nedeschis și-n care noi sîntem poate o infinită parte și să mă vezi. După o zi de colind și înălțare în reușita gestului medical mă întîmpină un prieten, zeițele pămîntului, o mare adîncă de inteligență din care-ar putea să soarbă toți elefanții lumii apă și nu s-ar termina.

Cobor și oamenii îmi dau bunețe, neuitînd cînd i-am ajutat, le-am salvat pe cineva din familie sau numai am încercat, răspunzînd întotdeauna imediat durerii lor fără să am uneori pînă la urmă puterea miraculoasă ce mi-o cereau.

Revăd drumul căruței, de odinioară, gîndurile mele, urmînd și necazurile și clipele de fericire...

colindat-am prin flori
cînd mîngîieri de aer și culoare emanam

zburdat-am printre stele
aminte aducîndu-mi de ale tale gînduri
din axoni în dendrite, însă
în suflet de muritor rămîne MAREA

CALATORIE

M-am ridicat o clipă, am întors sania în poziția ei normală și împreună cu vizitiul am strîns fînul, banca, păturile și bagajele înșirate în troienele cele mari.

— Ești un om curios, mi-a spus profesorul de desen, văzîndu-mă că mă pregătesc de plecare la distanță, azi, cînd viscolul a atins intensitatea maximă, ninge și nu se vede la cîțiva pași, azi te-ai gîndit să ții „ședințe" de sănătate nebunilor ?

Caii erau plini de zăpadă. Nu mai puțin omăt acoperise sania. Păream singuri în pustia albă. Îmi strîng căciula și fularul de frig și vînt ; îmi vine să recit din Esenin...

Cine s-ar mai fi încumetat pe o asemenea vreme ?

Ne-am răsutrnat o dată, ne-am răsturnat de două ori. Într-o colectivitate, astfel izolată de viscol, e imposibil să nu fie cineva bolnav. În astfel de momente m-am simțit pentru mine fericit ; un fel de victorie asupra naturii și inerției.

*

Suspina cu fața în pernă. Ochii mai erau încă roșii. Parcă trecuseră ani de cînd era internată și bucata aceea de pîine cu magiun — suplimentul din cine știe care zi — rămăsese uscată pe noptieră.

Se plimba uneori pe culuoare, pe terasă, urmărind depărtările și jocul copiilor. Ea nu se poate căsători ; ea nu poate avea copii. Medicul o sfătuia :

— Nimeni nu-ți interzice să fii și tu femeie la casa ta, să fii fericită, doar că sarcina ți-ar agrava boala și, știu eu...

Ea îl întrerupea nervoasă, nedorind însă să-l supere pentru că ținea la omul care o îmbărbătase de la început, care o mai și mințise pentru a-i ridica moralul. Singură observase cum picioarele i se subțiau, cum șchiopăta din ce în ce mai mult și toate datorate coloanei, coloanei care durea și care-i dădea uneori crize îngrozitoare, dureri insuportabile pentru un om obișnuit și pentru care mulți, neavizați, o condamnau că se preface.

— Știu că nu mă voi mai face bine. De ce să nenorocesc pe cineva lîngă mine ?

Acum plîngea. Mereu se atașa de oameni, de bolnavele care stăteau în salon, alături, o perioadă, bătrîne paralizate și strîmbe care după cîteva săptămîni plecau pe picioare. Tocmai rămăsese fără o astfel de prietenă, ea care nu împlinise douăzeci de ani și nu cunoștea viața.

Bucata de pîine ronțăită într-un colț, magiunul dispărut dintr-o parte a feliei...

Se plimbase în curtea spitalului într-o duminică, singură; o ajutase la lift un bolnav. Erau mulți bărbați. Ea era frumoasă, chiar prea frumoasă. Nu se putea uita însă la ei decît ca la niște frați, chiar dacă ei mai depășeau uneori limitele. Nu se supăra și cu timpul o înțelegeau. Se plimbase pe sub umbra de vară, fugind de dogoareala luminii binefăcătoare pentru alții. S-a aplecat și a găsit strîns în el, parcă temîndu-se de lume, nesociabil și trist, melcul.

george popa

veșnicie

Arginții vinderii din palmă
vor dilata o clipă ochii
absurdului și-apoi cu groază
zvîrli-va prețul în genune.

Cuvintele mult timp apoi
m-or căuta să-nvețe iarăși
o cale pură către lucruri
și-un drum pierdut spre absolut.

orfica substanță

Trăiesc într-o oglindă.
Dar cel răsfrînt e-absent.
Ecou pierdut al unui
eon inconsistent.

Ce joc întors mă ține
închis în iminență ?
Prizonier oglinzii
— absurdă transcendență,

un spațiu fără spațiu
scăzînd la nesfîrșit
întregul. Timp deschis,
scăpat din circuit.

Dar pragul transparent
cîntînd îl pot pătrunde.
Sorbit sînt din neunde
și-atunci devin prezent :

punct dens la întîlnirea
erorii cu-antifirea.

poetica

„Poezia este mai adevărată
decît istoria". Aristotel

Îndelung te uimește
corola de roză.

Identică sieși
și astfel tu însuți
identic : exiști.

Exiști ? Dar mireasma
nesfîrșit te întrece
cu intensa-i durată.

A cui ființare
mai înalt se petrece ?

A cărui istorie-i
mai adevărată ?

joc parfumat

Mireasma salcîmului
se joacă de-a moartea.
Dar spațiu învoaltă
și-l trece de partea
adîncului inimii.

De partea cealaltă
mai pură, mai 'naltă.

O, moartea cea mare
în cumpănă-o ține
cu harfele-i fine
răsuflet de floare.

cîntec pentru sora mea geamănă

Noi ne-am născut odată,
O, nevăzută soră !
Dar nu ne vom cunoaște.
În acea gravă oră

eu n-am să știu ce vine.
Ce lege te oprește
la margine de mine ?
Tu-ncepi unde sfîrșește

A inimii bătaie.
Cînd ea va înceta,
mă vei lăsa-n odaie
fugind cu umbra mea.

■ din manuscrisul : ORFEU și EURIDICE

ada orleanu

rotirea anotimpurilor

În ușa grajdului, rezemat de ușor, grăjdarul trăgea cu urechea, desfătîndu-se, la vorbele schimbate de „sețiță" cu brigadierul Strigoi — și Matilda Vulpe își închipui că fiică-sa îi urma sfatul, pentru că tocmai arăta înspre pepinieră, unde-și făcea veleatul ursulețul. I se vindecase rana, prinsese pojghiță, laba fusese doar scrîntită și zdrelită, nu ruptă, jivina se însuflețise, era tare jucăușă și prietenoasă. „Nu mi-a plăcut niciodată să vă văd pe voi, copiii mei, jucîndu-vă cu lighioane de codru. Toate au un rost, iar menirea jivinelor e să viețuiască-n pădure, așa că să facă bine brigadierul și să ducă puiul de urs de unde l-a cules", îi spusese ceva mai înainte Casandrei, cînd intrase în sufragerie purtînd în brațe carabina lui Anton, îndreptată cu țeava spre ea. „Fugi cu pușca de-aici, se speriase. Nu vreau să mor de mîna ta. S-au întîmplat atîtea... știi și tu, erai măricică, cum a murit pădurarul... uite că i-am uitat numele...". Fiică-sa rîdea, o asigurase că nu e încărcată, Anton nu le lăsa niciodată încărcate cînd pleca cu pădurarii în munte. „Îl chema Manea, mamă, cum să uiți ? Și nu pentru că s-a-mpușcat din imprudență. Se-ntorsese-atunci din codru și, la poartă, cineva l-a oprit la taifas, iar el, obosit pesemne, a rezemat bărbia de țeava puștii... ci pentru că el, și nu altul, l-a descoperit, în Bălți, pe ruda aceea a noastră, pe Ioniță Merișanu...". Cu două rațe subsuoară, Paraschiva venea dinspre cotețul orătăniilor, și Țugui cum o văzu se și trase-n întunecimea grajdului, numai că nu-i merse, femeia-l scoase de-acolo și-i întinse o rață, îndreptîndu-se cu cealaltă, mohorîtă și legănată, către butucul de sub șopron. Pentru o clipă, privirea Casandrei alunecă bănuitoare peste fereastra sufrageriei și mama se trase într-o parte, mai apucă s-o zărească în drum spre pîrîu, cu brigadierul după ea. „Tot nu pricep ce-are de gînd cu pușca !" se nedumeri, pîndind din dosul perdelei. Cu un coș de surcele-n brațe, oprită în mijlocul curții să se uite după cei doi, fata aceea, Vitoarea, grozav de tăcută („unde i-o fi găsit-o, frate, nevasta farmacistului, că mie nu-mi place deloc, dar la ce să o mai pun pe gînduri pe fiică-mea, cînd și-așa-și face-spaime-destule ?) părea să-și fi pus aceeași întrebare, dar își luă seama și se grăbi spre bucătărie.

Gîndul Matildei rămase agățat de carabină și nu-și putea explica neliniștea stîrnită la vederea acesteia, se retrase de la fereastră contrariată, căutînd dantela lăsată pe bufet. Iglița croșeta ca și singură, atît de îndemînatice deveniseră mîinile ei în decursul unei vieți aproape terminate (cum o considera ea : „s-a dus tinerețea, n-ai la ce te mai ține scai de viață, o înduri fiindcă n-ai încotro") și atît de îndepărtate erau imaginile stîrnite în mintea ei... Se găsi, mai întîi, în curtea casei părintești (deși nu mai exista de mult) laolaltă cu părinții și fratele Romulus (mai trăia maică-sa, care murise foarte tînără), amuzîndu-se cu toții pe seama lui Ioniță Merișanu... Amețit de băutură, dar și de izbînda tîrgului încheiat cu gazdele (adică cu taică-său și cu bunică-sa Mamița), musafirul nu mai era-n-stare să-ncalece. Imaginea aceea, nu se reconstituise în mintea ei din povestirile alor săi, cum se-ntîmpla cu împrejurarea tragică ce răscolise întreg ținutul, ci vedea fiecare amănunt, fiece mișcare : a oaspetelui, a calului (cel cumpărat), mimica tatălui, a mamei, îngrijorarea de pe chipul Mamiței și totodată batjocura din ochii ei înguști adresată moșneagului cusurgiu, zgîrcit, dar nu lipsit de politețe...". Doamne, cît de iute trece viața omului !". Îi vedea grozav de vii pe toți ai săi și nu mai trăiau decît frate-său și, „culmea ! Mamița, uitată pesemne aici pe pămînt de cine ne ține răbojul, că numai viață nu se poate chema longevitatea ei de peste o sută de ani în această vale a plîngerii... Doar pentru Mamița ? dar pentru Floarea Alimpeanu ce-a-nsemnat ? și pentru cumnatul Lie ?... Atunci, cînd cu... Ioniță Merișanu, răul venise și trecuse, se-ndurase soarta să fie descîlcite firele încurcate (înadins încurcate), mai apoi însă ?... hm ! uite că de la cumnatu-meu se leagă ațele"... Ea n-ar fi bănuit atunci, cînd abia schimbaseră ai săi cîteva vizite cu Vulpeștii, ce însemnătate va căpăta într-un viitor nu prea îndepărtat această proaspătă relație. Fapta în sine o înspăimîntase, oare, atunci, în copilărie, ori îi fusese insuflată acea groază de agitația celorlalți ? Firește, doar n-avea cum să priceapă ea... Vestea căzuse la Goruni ca un trăznet... Seara, cînd încă nu se lăsase întunericul, îl văzuseră, în sfîrșit, pe moșneagul caraghios urnit cu tot cu cal pe poarta lor... Stărui imaginea mamei, pe treapta de sus a scării din stînga, pe care coborau în mod obișnuit în curte, îmbrăcată în rochie lungă, de culoare gălbuie, cu volane la mîneci și poale dispuse pieziș, lăsînd un intrînd îngust pe braț și deasupra glesnelor... volanele fluturau plăcut în spate... surîdea musafirului, în timp ce-i făcea poftirea să rămînă la masă. Pe Mamița o zări detașată, fără vreun cadru, și auzi rostind aceste cuvinte : «Masa e îndată gata». Oaspetele făcea plecăciuni hazoase în fața ei...

A doua zi, nu se luminase încă bine, cînd Manea Pistruiatul... („poftim că mi-adusei aminte-acum pînă și porecla lui, iar mai adineauri..."), se abătuse în vale, la cumnatul Lie, cerînd să-i vorbească. «E lucru' naibii ce-am a-i zice». Drina (trăia biata tușa Alexandrina) îl chemase-n iatac neliniștită de cuvintele omului și de chipul lui întunecat. Trezit din somn, ciufulit, Lie îl îmbiase din patul lui să deșerte ce are de spus, numai că tînărul se codea, neștiind de unde să rupă vorba. «Vin din pădure, de peste hotar, am mas pe albie, către Goruni, și mă gîndii să vin încoace, ce să mai urc dealul...». Lie sărise în fața lavoarului, se pieptăna nedumerit și, într-un fel chiar supărat pe tărăgăneala pădurarului. «Ai prins vreun hoț ?», întrebase în silă, întors spre el cu pieptenele-n mînă, gata să-l repeadă. «Ba, e vorba de-o treabă urîtă de tot...». Cum Lie îl îmboldise să se rostească odată, ce-l ține ca pe ghimpi, adăugase șovăitor : «Văzui o lucrare diavolească tocmai cînd să ies din luminiș, ăl din Bălți, îl știți 'mneavoastră...». «Îl știu, dă-l de luminiș și așază-te pe scaunul de colo dacă ești obosit. Hai, deșeartă-ți gușa pînă nu mă-nfurii, auzi Maneo ?» «Credeți că mi-e ușor ? că-mi căzu bine să văz ce văzui ? omu' ăla-ntins pe burtă, la pămînt... Care iești, mă ? strigai de departe, și, la o nimereală, dusăi și pușca la ochi, că numa' de-a bună nu-mi părea pînda ăluia așa, dis-de-dimineață. Într-o clipită-m făcusem fel de fel de spaime, că nu se prea vedea, și ăla putea bine-ha să mă ochească chiar pe mine. Că de ce să vrea, asta nu deslușeam, da' nici prea greu nu mi-a fost să-mi închipui, cînd pădurar făr' de dușman ar fi precum un răzor făr' de buruieni, și-au pică și pe mine destui... De ce m-apropiam, mă lua și mai tare mirarea, fiindcă omul meu nu mișca și nu zicea două, nu săltase capu', nu-l răsucise, de-ai fi zis că-i momîie-n lan să sperie ciorile. Mă socoteam prostește c-o și fi, și nu-mi cădea bine deloc...». «Mort era ? Cine ?» strigase Lie. «Așteptați o țîră, răsuflase pădurarul ca după alergătură. Pălăria omului se rostogolise departe, o zăream oprită de-un copac, iar mogîldeața avea petrecută pe după gît cureaua puștii... Cînd îi săltai capu', că-mi luai inima-n dinți pînă la urmă, mai să răcnesc ! Zăcea-ntr-o-baltă-de sînge. Mort de-a binelea. Moșneagul din Merișani, ăl de se trage, zice-se, de, cum umblă vorba, io n-am nici o vină, iertați de-așa-ndrăzneală... vin din Bălți tot într-o fugă...». Lui Lie îi scăpărau doar ochii (povestise același Manea), în timp ce «cuconița Drina se trăsese pe pat și plîngea încetișor, frîngîndu-și mîinile». «Trebuie anunțat postul. Cere un cal și pînă la post să nu te oprești ! Drina, lasă plînsul, că nu-l mai învii, și fă-mi te rog o cafea tare». Își aprinsese o țigară și-i întinsese cîteva și pădurarului («le-am supt pîn' la post pe toate...». Uciderea lui Ioniță Merișanu stîrnise vîlvă. Cine și ce să aibă cu moșneagul ? «Era cîrcotaș, e drept, și zgîrcit, și nesățios și singuratic, dar nu omori omul pentru asemenea cusururi, care-l stăpînesc mai ales la bătrînețe», se rostise socrul ei, Ion Vulpe. Rubedenie cu mai multe neamuri din ținut, cunoscut de negustori și tîrgoveți, cu care avea legături de afaceri, în relații cu ispravnicul de județ și cu zapciul, înhumarea celui ucis îi adunase pe toți aceștia la Merișani, și era de presupus că se vor lua măsuri severe pentru descoperirea făptașului. Nu lipsiseră de la ceremonie nici ai săi și nici Vulpeștii, deși aceștia din urmă aveau o părere puțin măgulitoare despre ursuz, mai cu seamă de cînd le făcuse nedreptatea aceea... („ei, uite că mi-amintii de unde i s-a tras cumnatului Lie necazul acela mare, bată-i să-i bată de oameni, că ticăloși mai sînt unii !..."). Întorși de la Merișani, ai săi îl căinau sincer pe bătrînul caraghios. «Eu, a zis Mamița, mi-amintesc bine cît de binevoitor s-a purtat atunci, cînd ne-a împrumutat cărămida, ca să refacem casa ruinată, păsuindu-ne destulă vreme cu banii. Iar dacă nu ne-ar fi dat-o, cine știe pe unde-ar-fi-fost nevoie s-alerg, cînd toamna se și așezase, ploile și ele...». N-ar fi ținut minte ziua îngropăciunii, dacă Mamița nu i-ar fi luat și pe ei, copiii, în trăsură, ca să-i lase la tușa Drina. Frumoasa soție a lui Lie Vulpe îi chemase în vale și pe micii Vulpești, să aibe ei cu cine se juca, dar nu venise decît Andrei, viitorul ei soț... (Matilda surîse fără să vrea, întregind cu cine știe ce amintiri imaginea aceea îndepărtată). Ispravnicul ordonase într-adevăr o anchetă severă, și autoritatea judecătorească se vîntura pe toată valea, între Merișani și Goruni, într-un docar nou-nouț, cu roțile galbene învîrstate cu negru. Parcă-l aude pe taică-său rostind cu părere de rău : «Și cît am insistat să rămînă la noi ori să-i dau un însoțitor care să-l petreacă dincolo de Bălți și de păduri... dar s-a-nvoit ? ba dimpotrivă... Mamița i-a propus și ea să doarmă la noi, că e destul de tîrzior... și el cam băuse, ba, la ce să mint, turnase-n el binișor...». Cercetările sumare făcute de autoritățile locale stabiliseră împrejurările în care fusese comisă crima — le cunoșteau toți de altminteri și așteptau ca judecătorul sosit să confrunte faptele și să deslege tragica întîmplare. Întîmplare ? Scorniseră unii că n-ar fi omor... că bietul moșneag ar fi căzut de pe cal, amețit cum era, și pușca lui se descărcase singură, dovadă căzătura pe burtă, cu capul în jos... Luate la întrebări, slugile celui mort relataseră : stăpînul plecase peste zi la Goruni, luînd și pușca cu sine, că i-o ieși vreun iepure-n cale, băznise, azvîrlind vorbele astea de la poartă, a batjocură, credeau, c-așa-i era meteahna, om mai sucit nici că s-a pomenit, nici c-o să se mai prăsească pe lumea asta... «Ce căuta la Goruni ?» se răstise judele la argați, văzînd cu cine are de-a-face. «Apăi, l-am auzit mai 'nainte c-ar vrea să vază iapa ce se-nvoise s-o cumpere de la zapciu... (lui taică-său i se mai spunea zapciu, deși avusese această funcție înainte de a se stabili cu familia la Goruni). Stăpînul iepei, lefter de bani totdeauna, nu ținea la preț, după cîte pricepuseră, auzindu-l glumind pe seama aceluia : «Nu mă las pînă nu mă văd cu iapa zăbăucului ! Îl smintesc să mi-o vîndă și pe mai puțin, dacă mă las bătut la tabinet, că ăsta-i năravul lui, cărțile». Firește că vorbele acestea îl supăraseră pe taică-său, dar nu era omul care să păstreze pică cuiva, necum unui moșneag ucis mișelește. Grăjdarul lor declarase că bătrînul se arătase mulțumit de chilipir și că se sucea ca un cintezoi («se cam cherchelise dumnealui, pasămite nu ținea la băutură»). Cînd maică-sa-l poftise să ia masa cu ei, moșneagul, parcă uluit de ușurătatea gazdei, ar fi dat mai degrabă bir cu fugiții, cu iapă cu tot, nu cumva să se răzgîndească cel în pierdere. Cum șovăia, taică-său nepricepînd de ce îl îndemnase : «Să bem, bre, aldămașul, că așa se cade». Se-nvoise cu plecăciuni în fața celor două femei. Zicea grăjdarul : «Apăi, pe cît se grăbise la-nceput, pe atît zăbovise pînă la urmă, că se-nserase de-a binelea cînd s-a săturat de tăifăsuială ori de ce-or fi pus dumnealor la cale-acolo-n-cas'». Taică-său povestise și el ce-și amintea din cele petrecute-n sufragerie : «M-a tot bătut la cap că sînt plin de noroc... chiar așa a și zis... ești plin de noroc, Tache, în curînd n-o să se mai vadă nici urmă de părăginire, doamna soacră se pricepe mai bine ca un bărbat, de ! alt soi de femeie... (făcea aluzie la originea ei germană) lucru ce n-a prea încîntat-o pe Mamița, care-ar fi dorit să uităm cu toții de unde se trăgea... Numai cînd soția mea a aprins lampa cu abajur alb de porțelan și i-a trimis pe copii în odaia lor, m-a lăsat din furci, trezit la realitate : — Doar nu s-a-nserat, bre, Tache ? Mă că mult am mai pălăvrăgit !... Nu-i nimic, am zis eu, o să-ți dau pe cineva să te scoată la drum întins. Mamița de colo : — N-ar fi mai nimerit să rămîi la noi peste noapte și să pleci în zori, pe lumină ? Nu s-a gîndit nimeni la vreo primejdie alta, decît că Ioniță se cam întrecuse cu păhărelele și drumul prin Bălți e cam încîlcit, dar el, moșneagul, nici pomeneală să se-nvoiască, chiar așa a și zis : — Nici pomeneală, Tache, doamnelor, sînt așteptat acasă, cheile de la cămară le port totdeauna cu mine, n-are cine-mpărți bucatele la cuhnie pentru cină (auzi zgîrciobul !) — Să nu cadă de pe cal, s-a temut Maria mea, iar eu am îndemnat-o să insiste și ea l-a atins pe braț. De ce nu rămîi, nene Ioniță, mai adineauri te văitai că nu mai vezi bine ... El s-a aplecat de șale și i-a sărutat mîna : — Stimată doamnă, v-am făcut destulă supărare. Să rămîn, ar însemna că sînt un necioplit, și, pe urmă, de ce să nu fiu sincer, am tabieturile mele, de om bătrîn, peste nici un ceas o să fiu în patul meu, cu o cană de lapte îndulcit pe noptieră... S-a și ridicat roșu-vînăt și cu niște ochi cam sticloși. Eu tot l-am chemat pe Godin, dar el de colo : — Dragă, nu mă supăra ! L-am privit cu toții, făcînd haz (dracii de copii de la fereastra odăii lor, cu nasurile lipite de geam) cum se căsnea să pună piciorul în scara șeii, alungîndu-l pe Codin, urcînd singur, anevoie, suflînd greu : — N-am nevoie de dădacă, omule, pleacă-de-aici ! Din mersul cotit al calului ne-a făcut cu mîna : — Mîine trimit să ia iapa. I-am strigat : — Cînd vrei dumneata, nene. Venindu-i o idee, s-a răsucit cu calul mergînd pînă la verandă ca să le salute pe Maria și Mamița. Soacra mea a rîs : — Are un aer donquijotesc, bietul Ioniță ! (am întrebat-o mai tîrziu ce-a vrut să zică, atunci ne-am uitat lung după el, pentru că deși își dădea silința să se țină cît mai drept în șa, se bălăbănea ca adiat de vînt. Regret mult că nu l-am trimis pe Codin pe urmele sale, dar... așa a fost să fie !». Fără îndoială că Ioniță Merișanu fusese văzut de ucigaș trecînd călare spre Goruni și fusese așteptat în pădure să se înapoieze. Chiar dacă se-nșelase asupra vremii de întoarcere a acestuia, ucigașul rămăsese cu încăpățînare la pîndă, și era de presupus că-i și convenea întîrzierea, doar înserarea avea să-l ajute să dispară mai ușor. Cum victima călărea la pas, nu se ținea nici prea bine-n șa, și nici poteca nu se vedea limpede, îl ochise cu ușurință, și de la mică distanță. Căzuse de pe cal cu fața-n jos, iar animalul galopase înfricoșat către Merișani. Sosind acasă fără stăpîn, stîrnise o oarecare îngrijorare, dar nu și teamă, pentru că-l știau cu nărav : cînd era prost priponit, fugea acasă de ori unde s-ar fi aflat, se mai întîmplase, iar stăpînul va sosi desigur pe iapa cumpărată. Și cînd se-nnoptase de-a binelea, nu-și închipuiseră că a pățit ceva, ci că «a mas» la Goruni. «Cînd dă 'mnealui de mîncărică și băuturică pe săturate, uită să mai plece !». Le trecuse prin minte și c-o fi „cam pleoștit că nu i-a izbutit viclenia cu tîrgul și-a mas pe capul oamenilor, doar i-o răpune cu vorba»... Jaful fusese de la început înlăturat ca pricină a omorului. Ucigașul cunoștea pentru ce merge victima la Goruni, altminteri l-ar fi doborît la ducere. Un rest de bani găsit într-o pungă de piele se afla la post împreună cu cheile casei, un briceag de argint și un ceas de valoare. Judele nemulțumit de felul cum lucraseră autoritățile locale, răscolise ținutul, culegînd declarații peste declarații, numai că strădaniile sale nu limpeziseră cazul. Crimă din răzbunare ? se întrebase el pînă la urmă. Dar moșneagul avusese cu mai toți vecinii săi relații puține și asemănătoare — nu prea bune, dar nici atît de rele încît să fie bănuit cineva de crimă. Fuseseră strecurate cu șiretenie doar referiri la cearta dintre Ioniță și Vulpești, dar judecătorul nu se oprise nici măcar o clipă asupra lor, informațiile lui despre familia pomenită — care pe deasupra se și înrudea cu mortul — scutindu-l de orice bănuială...

* Fragment din romanul cu același titlu.

otilia nicolescu

un buchet de flori artificiale

Ah, aș putea să-ți aduc
un buchet de flori artificiale
(miozotis sau tămîioare)
la butoniera inimii să-l prinzi
nu-și vor pierde culoarea
nu se vor usca
sufletul lor osificat
în staminele cerate
nu se sperie, știi prea bine
de nimic ce va mai fi.

Asemeni multor frumuseți
va împietri și el
cu protuberanțe rigide, ascuțite,
fără cap și fără coadă
ca un monstru zeu
printre nămoluri și uscăciuni.

poemul

Pe granița ascuțită, metalică
zbaterea poemului
solzii lui argintii
zburînd peste uscăciuni calcaroase —
dar cine să vadă,
dar cine să plîngă,
lîngă umbra șiroind de sînge
a poemului lucitor ? !

semințele

Sămînța metalică îmbolnăvise pămîntul
nouri derutați se învîrteau pe un cer metalic
semințe,
ia semințe,
striga negustorul —
— privește doamnă din ce sămînță
au ieșit sînii rotunzi
— privește domnule din ce sămînță
a ieșit pieptul păros —
pe un ecran metalic
cineva desena dimensia inimii
o acoperea cu nouri sîngerii
violetă apărea dimensia cosmosului
o ștergea alba dimensie a nimicului
duhul și picătura de sînge
se rostogoleau —
hi, hi, hi,
rîdea negustorul —
apoi striga :
semințe,
ia semințe —
nouri derutați se-nvîrteau pe un cer metalic.

ștefan agopian

o vizită
(fragment)

În după-amiaza zilei de 13 septembrie Tobit îi făcu, în jurul orei 5, o vizită doctorului Hübner. Era așteptat și portarul, după ce îl recunoscu, se înclină ușor, spuse : — Domnul doctor vă așteaptă ! —. închise poarta în urma lui, zgomotele străzii se auziră mai stins de după zidurile înalte ale grădinii.

— Nu e nevoie să mă conduci, spuse Tobit și înmînă un bacșiș mic portarului, acesta se înclină iar și făcu nevăzuți banii. Zîmbi știrb și spuse de astă dată pe românește :

— Dumnezeu să vă dea sănătate !

Tobit se uită într-o doară la el, nu păru că a înțeles ce spusese portarul, dar nici că n-a priceput totuși ceva, nu răspunse, se întoarse și porni imediat, ușor grăbit parcă, pietrișul trozni sub pașii lui, măcinîndu-se la nesfîrșit. Discul soarelui poposise pe ziduri undeva în spatele lui, își privi umbra, se opri. Un pilc de ulmi și de stejari roșii îl întîmpină foșnind, de după pomi, știa, se afla casa. Privi atent și ascultă. Un cîine mare, negru, de rasă germană probabil, nu se pricepea la cîini, cu atît mai puțin la ăsta, la cățeaua asta, care sări pe pieptul lui, îl mirosi și lătră o singură dată, semn că îl recunoaște și nu numai atît, cățeaua He era prietena lui Tobit, o mîngîie pe capul ei mare, îi vîrî mîna în gură și o ținu strîns de falca de jos și cățeaua scheună de fericire, șuvițe lungi de salivă se scurseseră din gura ei pe cizmele lui Tobit. Porniră împreună și animalul mîndru și atingîndu-i ușor coapsa pășea calm alături de el, de Tobit.

Niciodată nu am putut să înțeleg cum de te poate iubi fiara asta care nu își recunoaște decît un singur stăpîn, pe Sara, cu aceste cuvinte îl întîmpină doctorul Hübner pe Tobit, în cabinetul lui de lucru.

Hübner stătea la un pupitru mobil, înțesat cu cărți și acum se ridicase puțin spunînd cuvintele astea, lăsă pana să-i cadă din mînă, îl privi. În cameră era puțină mobilă și o lumină ca de lămîie intra prin vitraliile mari dîndu-ți o senzație de cald și de bunăstare. Fu adus imediat un fotoliu și Tobit fu poftit să șadă. Cățeaua He se tolăni la picioarele lui, își puse botul pe labe și închise ochii. Un astrolab de culoarea mahonului trona singur pe o măsuță, lumina îl poleia și părțile lui metalice îl orbiră o clipă pe Tobit.

Fotoliul în care fusese poftit era așezat în mijlocul camerei, se așeză și cîinele care îl însoțise tot timpul se așeză la picioarele lui. Părea un animal necunoscut și temut, ca o emblemă la picioarele unui bărbat necunoscut și temut, Doctorul Hübner se așeză și el, se priviră. Înalt, drept, masiv, Tobit își privi gazda, de sub uitătura lui nu se putea desluși nimic.

— Citeam, spuse doctorul Hübner într-o vreme, așteptîndu-te, dar o clipă mi-am închipuit că ești deja aici și că vorbim, știu ce vrei să-i spui, consilierul Ratte te-a chemat la el și ești îngrijorat.

— N-aș putea spune îngrijorat, spuse Tobit, își mișcă buzele în sensul acestor cuvinte, ochii mici ai lui Hübner, o tremurătură fină a pleoapelor, atît, deslușiră spusele. S-a purtat mai mult decît curtenitor cu mine, mi-a dat să înțeleg că mă apreciază nespus, stau și mă întreb, de ce ?

— Destul de multă lume te iubește, spuse Hübner, apoi îl întrebă dacă vrea să bea o cană cu lapte rece. Sau poate preferi bere ?

Tobit privi fața uscată a bătrînului, mîinile uscate și îngrijite și în semn de respect ceru lapte. Surîse :

— Știe totul despre mine, cît am stat la Viena, ce am făcut acolo, ce avere am și cîți bani pot cheltui, că am de primit o sumă mare, știa și cît, de aici din oraș, în fine, tot.

Doctorul Hübner îl ascultă pe Tobit, apoi scutură clopoțelul pe care îl avea la îndemînă. Veni un servitor cu o tavă pe care era o cană de sticlă plină cu lapte. Trase o măsuță în dreptul lui Tobit și așeză tava pe ea. Rămase demn și drept și așteptînd.

— Mulțumesc, Frantz ! spuse Hübner și servitorul ieși.

— Ai un portar român, spuse Tobit într-o doară, privi laptele și lumina aurie, care îl învăluia.

— Multe lucruri le știe chiar de la mine, spuse doctorul Hübner. M-a chemat nu de mult pentru o consultație, ceea ce n-a făcut niciodată. Medicul lui e Grell, iar Grell e un medic bun.

Tobit înclină din cap în semn că da, îl cunoaște pe Grell, spuse :

— A apărut și acesta spre sfîrșitul vizitei, n-aș putea spune că nu m-am bucurat, eram aproape amețit de laudele pe care mi le aducea domnul consilier regal, am mai schimbat puțin vorba. S-a interesat și el de studiile mele, s-a bucurat, destul de fals, auzind că m-am ocupat de medicină o vreme, m-a întrebat despre cîțiva cunoscuți, dar n-a prea insistat, părea că nu-i pasă deloc de ceea ce-i spun, așa că am scurtat-o cît am putut. În timpul ăsta consilierul își ștergea fața asudată cu o batistă de mătase lăsînd clar impresia că se plictisește.

Privi iar cana, aburită ușor, acum lumina își schimbase culoarea, era puțin verzuie și plăcut rece.

— L-am refuzat însă pe Ratte, spuse Hübner. I-am trimis un bilet prin care îi explicam că eu nu mai practic de mult medicina și că starea sănătății mă împiedică să ies din casă. A ieșit însă el.

— Aha ! spuse sec Tobit, întinse mîna prin aerul mătăsos al încăperii în care se afla și apucă mînerul rece al cănii, duse cana la gură și sorbi. Lichidul catifelat se prelinse în gura lui, îi dădu o senzație de răceală și de calm, goli cana, apoi o așeză la loc pe tavă. Laptele rămas pe pereții vasului se prelinse într-un alb cretos, înspăimîntător.

— Ce e ? întrebă doctorul Hübner.

Tobit închise ochii și o transpirație rece îi năpădi porii palmelor, apoi fruntea și tîmplele, un fîșîit ca de ploaie îi cuprinse creierul și fîșîitul acela se prelinse prin tot trupul lui, îl moleși.

— Nimic, spuse Tobit într-o vreme, văzu lumina aurie-verzuie, care îi învăluia mîinile, apoi îl văzu pe doctorul Hübner, ușor aplecat înainte, surîzînd stingherit parcă, așteptînd. A fost ceva ca o ploaie fină undeva în adîncul meu. Era ca și cum cineva ți-ar jupui pielea și peste trupul tău astfel ar presăra picături mici de apă și în același timp din adîncurile trupului meu o apă fină s-ar strecura greoi înafară.

Doctorul Hübner se sculă și ieși o clipă, se făcu nevăzut ochilor lui Tobit sticlind albicios și reci ca niște ochi neadevărați, se întoarse. În urma lui apăru acelaș servitor, poate Frantz l-a numit nu demult Hübner, să-l numim și noi: Frantz purta în mîini o tavă uriașă de argint plină cu struguri ușor brumați, negri și galbeni, un parfum fin, acrișor-dulce se strecură în nările fremătătoare ale lui Tobit, puse tava pe măsuță, apoi ieși ducînd cu el cealaltă tavă, mai mică, prima.

Încremenit, ușor țeapăn în lumina tulburată acum, Tobit privi în fața lui, amurgul acelei zile coborî peste ei, îi învălui. Se aplecă, rupse o boabă de strugure, o strivi de buze, apoi de dinți, zeama i se prelinse de-a-lungul bărbiei, cu vîrful limbii simți delicatul gust astringent, dar totodată dulce și înviorător. Își scoase batista și se șterse pe bărbie. Pielița fructului o ronțăi, apoi zîmbi :

— Ei bine, spuse, m-a dat pur și simplu afară la sfîrșit, vreau să spun că m-a invitat politicos să plec, dar plin în continuare de laude și ușor prefăcut.

— Asta, spuse bătrînul, vreau să spun vizita asta, este o situație crocolidină după cum o definește Quintilian, adică orice ai face, crocodilul tot te mănîncă.

— Nu știu despre ce este vorba, spuse simplu Tobit și Hübner îi vorbi o vreme despre Quintilian și despre arta oratorică, despre „ceratine“ și „crocolidine“, despre cuvintele corelative, „tată presupune și fiu“ și invers, lumina coborî între timp și mai mult, începu să se însereze, blînd și interminabil.

— Ne putem considera fericiți, spuse Tobit. Începutul nopții va fi fericit, neliniștea noastră se va petrece odată cu înserarea.

O ușoară tremurare a luminii și o mișcare a aerului în care poposiseră le vesti noi întîmplări ale casei. Cățeaua Vav adulmecă aerul și, neagră și fremătînd, încordată ca un arc folositor cine știe cărui mecanism, ascultă. De undeva, de departe, se auziră zgomote stinse, plăcute închipuirii noastre. Ușile casei păreau că se deschid și se închid și aerul, vibrînd, făcu să zăngăne vitraliile camerei, îi făcu să se crispeze o clipă, așteptară. Părînd că este ultima ușă care trebuie să se deschidă, ușa camerei în care erau se deschise și în cadrul ei apăru Clara Barberini cu obrajii îmbojrați, îl privi pe doctorul Hübner, apoi, ca și cum atunci l-ar fi văzut pentru prima dată, pe Tobit. Își luci ochii spre el și cîteva cute ale fustei ei foșniră.

— Ne jucam, spuse ea ca o scuză, o caut pe Sara.

Tobit se ridică din jilțul în care stătuse pînă atunci, o privi pe Clara Barberini. Buzele fetei se arcuiră stîngaci și întrebător o clipă, făcu un adevărat efort ca să spună :

— Vă stingheresc, iertați-mă !

Bătrînul Hübner o privi amuzat și totodată îngăduitor, sună din clopoțel și un servitor, același desigur, cu care începem să ne învățăm, Frantz, apăru în spatele fetei, privi, înalt și mustăcios, peste ea în cameră. Clara îi făcu stingherită loc și el înaintă cu pași mari pe covorul roșu-stins acum, purtînd un jilț. Așeză scaunul alături de cel al lui Tobit și, fără zgomot, părăsi încăperea.

— Așează-te, spuse doctorul Hübner după ce ușa se închise.

— Dar eu, spuse ea, se hotărî brusc și fără să-i mai pese de nimic, renunțînd să continue, privind undeva peste Tobit spre vitraliile înroșite și reci, se apropie de jilț, cîțiva zulufi îi scăpaseră din părul strîns peste creștetul capului și, înfricoșată și mîndră, se așeză.

— Ne-am jucat, spuse ea într-o vreme, privi fix și cu ochii ușor bulbucați strugurii.

— Astăzi, spuse doctorul Hübner, este ziua Sarei, împlinește 18 ani.

— Nu știam, spuse pur și simplu Tobit, privea și el fix în fața lui, dar, cu un efort, se întoarse spre Clara Barberini și ea se întoarse spre el, și mișcarea bruscă făcu să li se întîlnească privirile, ochii fetei îl înfruntară, dar, parcă neatent, Tobit privi în altă parte, spre ușa din spatele ei. Mă bucur, spuse, ar fi trebuit desigur... se gîndea probabil la vreun cadou, ceva ce se obișnuiește în asemenea ocazii, nu mai continuă, ar fi fost nepotrivit să spună că va aduce cadoul a doua zi, așa ceva ar fi părut cu totul lipsit de sens, pare cu totul lipsit de sens cel puțin în ochii lui.

— Mi-ar face plăcere, spuse doctorul Hübner, să rămii invitatul nostru în continuare, va fi o petrecere, prietenele Sarei și cîțiva din obișnuiții casei care desigur, e aproape inutil s-o mai spună, țin în mod deosebit la Sara, nu-i mai numește fiindcă, dacă va rămîne, și el insistă să rămînă, îi va cunoaște, cu toate că îi cunoaște pe aproape toți.

Parcă gîndindu-se la altceva decît la cele spuse de Hübner, Clara Barberini rupse o boabă de strugure și, galbenă și parfumată, duse boaba aceea la buze, de sub pielița lui fructul plesni cu un zgomot stins, îi invadă, pentru o secundă, toate simțurile.

— Voi rămîne, se hotărî brusc Tobit, chiar dacă nu sînt pregătit pentru așa ceva, pentru o petrecere vreau să spun, mai ales că nu e o petrecere pur și simplu. Zgomotul stins al fructului plesnind între buzele Clarei îi răsuna încă în urechi, îi încremenea fălcile, nu putu să continue.

Tot ceea ce se putea spune, părea spus, dar știau, simțeau, că sînt încă multe lucruri ascunse vorbirii, gîndurile fiecăruia, învăluitoare și tandre, țesătura fină și delicată a acelor gînduri. De undeva, din păienjeniș, Tobit spuse :

Nu știu ce a spus, ni-l închipuiam tăcînd și privind drept în fața lui puțin buimac, și, uruind stins, în el funcționînd o mașinărie complicată și necunoscută minții noastre.

Părînd că se deschide de la sine, ușa se deschise din nou și de după ea năvăli întunericul și răcoarea. Lumina se făcu cenușie și verzuie și roșie, ca un nisip fin în care ai amestecat aceste culori. Se strecură sub pleoapele lor materială și diafană totodată. Adulmecînd, cățeaua Vav se ridică de la picioarele lui Tobit și, leneșă și atentă, lipăi prin întunericul care se scurgea în odaie. Tobit își privi picioarele și întunericul se ridicase pînă la gleznele lui. Motanul Theopomp plutind prin întuneric și în urma lui, îmbrăcată în alb și galben, intră în cameră, sastisitul motan și stăpîna lui, Sara. Îi privi mijindu-și puțin ochii, dar fără să privească la cineva anume, la Tobit, la Clara sau la Hübner. Motanul se apropie de cățeaua Vav și, fără să-i dea vreo atenție, trecu pe alături de ea, merse pînă în dreptul ferestrei și dintr-o săritură se cocoță pe pervaz, se încolăci acolo. Privind în gol, Sara se așeză turcește pe jos și întunericul începu să o învăluie.

inscripții

libelule

— Rémy de Gourmont are dreptate cînd afirmă că libelula este una din cele mai frumoase făpturi din lume și că „nici o culoare a fluturelui, oricît ar fi ea de gingașă, nu egalează nuanțele schimbătoare ale capului său, care pare acoperit cu un coif de oțel albastru“, își începu Marele Melancolic citatele, parcă și ele policrome, din opera scriitorului — pictor al naturii, iremediabil îndrăgostit de nuanțele cele mai fine.

— Îngăduie-mi să continui eu citatele : „o libelulă cu trupul roșcat / pîntecele cenușiu deschis pătat cu galben / picioarele negre, aripile diafane cu margini sau nervuri brune, negre și albe / ; alta cu capul galben / ochii bruni / talia brună cu vinișoare verzi / pîntecele pătat cu verde și galben / aripile irizate / ; o alta, „fecioara“, cu un verde auriu sau cu un albastru cu reflexe verzi / cu aripile imaculate... / atît de fine încît sunt invizibile / albastru metalic / verde cu reflexe aurii / violet de stînjenel / roșu de crisantemă / oricare ar fi culoarea fundamentală, libelula (natura) o împrejmuiește / cu inele de catifea neagră“...

— Constat că autorul reușește să mă poarte în lumea naiv-primitivă a lui Rousseau le Douanier, minus irizările și tentele de tranziție. Mai adaog, zîmbi Marele Melancolic, că proza citată e în bună vecinătate cu poezia de pastel și că punctuația nu dăunează lirismului înveșmîntat în vers...

— Dimpotrivă !

— „Ochii mari și capul puternic al libelulei dau acestei făpturi strălucitoare în adevăr un aer grav“, mă ironiză Marele Melancolic.

— De ce treci ex abrupto de la penel la pana de scris ? îl întrebai eu dojenitor și temerar totodată. Au trecut destule decenii de la Apollinaire și „inovăm“ fără virgule, puncte, majuscule, de parcă am fi mai toți Guillaume, „le mal-aime“, în ale cărui poeme pauzele sunt în mod firesc comandate de ritmul interior și de modul de a „tăia“ versul.

Altminteri, asistăm la un dramatic naufragiu : „O, cuvintul sintagmatic / scos cu scîrbă ca un cui / din poem, din lemnul lui, / să plutească enigmatic. / Prepoziții și conjuncții / aruncate peste bord... / Provă, pupă, sud și nord / laolaltă cu defuncții / fără cîrmă — asyndeton / se amestecă-n — plutire... / Și mai vor un orizon ! / Și mai vor o nemurire ! /.

— Ei da, și peste epave plutește triumfătoare libelula, în ritmul ei unduitor, transparentă în transparența vibrațiilor luminii, ca un ecou concret al diafanității abia bănuite, abia presimțite. Poezie dincolo de cuvintele poeziei. Nu ți se pare a fi un miracol, cu izvoru-n mister ?

Chiar libelula are în fluiditatea zborului ei opriri brusce de o miime de secundă pentru a-și relua ritmul săgetărilor ei aeriene...

— Da, îl întrerupsei eu pe Marele Melancolic. De fapt, libelula e o caligrafie, pe papirusul albastru al cerului, a unor poeme cînd clasice, cînd romantice și simboliste, cînd suprarealiste, toate germinînd în magma fierbinte a talentului autentic. Restul e tăcere...

— Dar ce te faci cu locvacitatea imposturii? mă săgetă Marele Melancolic.

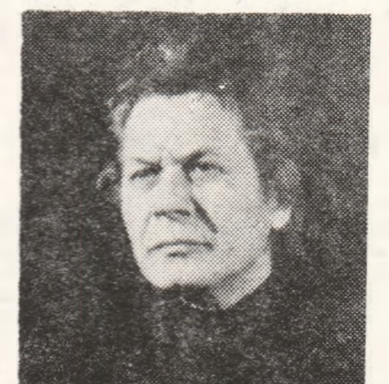
— Plutesc peste ea, ca libelula, pînă binevoiește să tacă. Dacă nu tace, o ignor...

— ...fluturîndu-ți mai departe invizibilele aripi în fluiditatea zborului, nu-i așa ? Și totuși, conchise Marele Melancolic, non-poezia atîrnă-plumb... Să nu-mi spui că focul sacru poate topi balastul non-talentului altora.

— Nu, dar sufăr și-mi continui zborul. Sufăr și zbor. Nimic altceva nu fac. E poate prea puțin, e poate prea mult. Nu știu.

Nicolae ȚAȚOMIR

constantin popa

asaltul singurătății

Și cerul ăsta bătrîn
Ca o rîpă crăpată de friguri
Măcinind peste simțuri nepotrivite ploi
Și lumină cu riduri,
Ca un chip curgînd
Dintr-o fotografie mestecată de molii,
Ca un zbor de aripi fără pasăre,
Ca flori de hîrtie cusute pe dolii.
Și omul,
Clepsidră prin care curge tăcerea,
Măsurînd cu durerea imperiul pustietății,
Turn ridicat din clătinare peste clătinare
Primind asaltul singurătății.
Și ora aceea
Cînd soarele bucuriei s-a stins
Cînd omul, cuminte elev
Învață literele primei lecții de plîns.

pasărea liniștii (II)

Eu cred, acum cred
Că pasărea ce vine spre mine,
În ciocul ei de aur o să-mi aducă
Firimituri de cer
Și le pune în privirile mele
Încă sub pielițe de nori,
Și-mi tot aduce, și-mi tot aduce
Iar eu simt
Cum de-atîta albastru
Încep să cresc în greutate,
De atîta puf și pene albastre
Încep să cresc în libertate
Și știu că după ce voi fi curățat
De ultimul nor,
Pasărea
O să mă-nvețe să zbor.

efectele mareei

Gura mea, golf al tăcerii,
Mare suferind de boala mareei,
Cuvintele se retrag înspre larg
Sub forța de atracție a lunii
Însămînțînd cu lumină adîncuri,
Mărind țărmul minciunii
Iar cînd luna slăbește-n puteri
Golful se reumple cu sine
Ca un gînd întorcîndu-se-n el,
Cuvintele sînt aceleași
Și totuși altfel.

demnitatea sunetelor

Cu notele muzicale
Trebuie să fim foarte atenți
Cînd viața noastră are la cheie un plîns,
Altfel ele își retrag sunetul
Și bobul de lacrimă e sec.

O, da, cu notele muzicale
Trebuie să fim foarte atenți !
Cînd sînt încolonate în cîntece false
Notele muzicale se simt ca pe rug
Si-atunci cîntă-mpotrivă
Și fug.

Cu notele muzicale
Trebuie să fim foarte atenți.
Cînd le așezăm
Într-o ordine stricată
Din portativ notele emigează în auzul
Unde muzica nu apune niciodată.

cronica

poezie și metodă

Arlechini la marginea cîmpului continuă, în mare, linia oraculară și monocord vizuală din volumul anterior, *Cîmp negru.* Cu toate că foarte violentă și, aparent, expresionistă, poezia lui Nichita Danilov ține, cu tot controlul imaginii, de o metodă pe care-aș compara-o cu *action-painting:* poetul își împrăștie vopseaua pe pînza tabloului, dar nu chiar la voia întîmplării, ci în virtutea unei *stări poetice* obsesive, ce se definește pe măsură ce parcurgem poemul. „Metoda" poate fi descusută, ca și în cazul lui Bacovia, ca și în cazul lui Sorescu. Dar faptul de a o descoperi și a-i demonta mecanismul la vedere nu face decît să-i sporească misterul. Nichita Danilov scrie o „poezie săracă", cum, în teatru, Grotowski, face un „teatru sărac". Este o poezie golită de toate mijloacele poetice, fără metaforă, rareori parabolică, cel mai adesea redusă, ca și în teatrul lui Grotowski, la o antropologie practică. Așadar nu studiu teoretic, nu meta-poezie, ci, dacă pot spune așa, infra- sau orto-poezie.

În noul volum, Nichita Danilov a renunțat la *negru,* din culorile poetice fundamentale au rămas *roșul* și, foarte rar, *albul.* Ar fi interesant de urmărit în ce măsură negrul dă nota melancolică bacoviană, roșul, nota sangvinară, albul, nota morbidă. Aceasta ar presupune însă alt tip de comentariu decît cronica literară. Cu titlu de exercițiu, voi reproduce *Visătorul* din volumul *Cîmp negru:* „La capătul visului stă visătorul. / Își ține ochii închiși și visează. // În jurul lui se întinde o pajiște rece și tristă. // El stă întins pe pajiștea rece și visează. / Prin fața lui trece o femeie și cîntă. El stă / cu ochii închiși și visează cum trece femeia și cîntă. // Părul ei este negru. / Ochii ei, de asemenea negri. / Chipul palid și trist, / trupul înalt și subțire. // Ea trece și cîntă. / El își ține ochii închiși și visează / părul ei negru, ochii ei negri. Chipul palid și trist. / Trupul înalt și subțire. // Ea trece și cîntă". *(Visătorul).* Titlul descifrează, în cazul acesta, alunecarea către iluzie și scoate poemul de sub incidența incomunicabilei *stări.* Că în felul acesta, expediind poezia către originea ei, se poate scrie poezie, o dovedește aproape întreg volumul *Arlechini la marginea cîmpului,* constituit din peisaje sufletești, dominate de *roșu.* Culoarea indică mai mult decît starea, ea provoacă imaginația, obligînd-o să se exprime într-o celulă de un metru pătrat. Poemul în treizeci și unu de cînturi, *Ora funestă (Scene de război în expoziția Goya)* începe și se termină în *roșu: „Seară. Predomină roșul..."* și finalul: „Roșu privește mama / încremenită în fața ferestrei / un peisaj roșu. / Roșu țîșnesc havuzele / spre un cer roșu ca purpura. / Roșu și liniștit. / Roșu și liniștit / plînge iubita pe pieptul însîngerat al iubitului. / Roșu și liniștit / bate clopotul / peste un oraș roșu. / Roșu se tînguie dangătul. / Roșu și liniștit. / Roșu". Și aici se poate observa metoda: culoarea atrage sensurile, de la concretul palpabil („roșu țîșnesc havuzurile") la un simbol „concret" („roșu și liniștit / plînge iubita"); pînă la metaforă: „Roșu și liniștit bate clopotul". Între imaginile de pură vizualitate se intercalează incidențe poetice bazate pe efecte de limbaj. Poezia constă, la Nichita Danilov, la descrierea stării poetice, urmată de contragerea progresivă a poemului către miezul lui. Rezultă, cu toată sărăcia mijloacelor, o poezie de extraordinară densitate emoțională: o poezie care-și comunică starea, dar care nu trăiește prin ea, ci prin efectul secund și care este, ca și în muzică, de natură intelectuală: analitică. Aceasta îl și distinge pe Nichita Danilov între colegii de generație, așezîndu-l, ca pe toți obsesivii, fără zgomot, între aleși.

Cele mai frumoase poezii sînt scrise, cu toate acestea, în afara „metodei". Spre deosebire de cei mai mulți dintre poeții generației tinere, Nichita Danilov își impune metoda pentru a putea scrie liber de ea. Voi reproduce, spre exemplificare, *Aurul lumii,* unde tehnica este pusă în slujba unei idei pe care poetul o întoarce pe toate fețele, convingîndu-ne că arta nu redă, infirm, doar o față a realului: „Cel care pentru aur își vinde patria / cu aur să fie răsplătit! / La loc de cinste să fie așezat în capul mesei / și acolo lăsat să petreacă. // Să i se pună la masă cele mai alese bucate, / cel mai bun vin. Să i se aducă / muzicanți și femei, ca el să mănînce, / să bea și să se bucure, // iar poporul să vadă că e fericit. // Apoi să i se pună bucăți de aur în față. / Bănuți de aur să i se vîre sub ochi. / Cu lingura să înghită aurul / pînă se va umple ca un burduf! / ...Pe o grămăjoară de aur / să fie lăsat să putrezească. / Cu litere de aur să se scrie deasupra: „Pentru aur și-a vîndut patria, / cu aur a fost răsplătit!"" *(Aurul lumii).* Aș reproduce, în întregime, *Portretul fratelui meu venind de pe front,* un poem de antologat în orice culegere de poezie modernă, prea lung, ca să încapă în aceste rînduri și *Peisaj cu un copil foarte mic și un om mare,* de un tragism ieșit din comun.

Pe fondul de monotonie, după care îl putem recunoaște prin ticuri poetice (aceasta e masca!), Nichita Danilov a scris în *Arlechini la marginea cîmpului* cîteva din poeziile fundamentale ale generației sale: ale unei sensibilități tragice, ale neliniștii și speranței.

Biografia lui Cristian Simionescu se înscrie în codul unei generații care nu a avut șansa afirmării rapide și spectaculoase. Dimpotrivă, aș spune că poetul se numără între cei cîțiva, puțini, intrați cu adevărat în conul de umbră al gloriei. Numele lui este, cu toate acestea, pronunțat cu respect de poeții generației tinere ori în cercurile de împătimiți ai poeziei, al căror barometru nu este succesul. Ca și Cezar Ivănescu ori Dan Laurențiu, Cristian Simionescu scrie o poezie inițiatică, de substrat filosofic, însă plină ochi, ca o fîntînă, de substanța tragică a evenimentelor sufletești. Poezia sa e o orgă în care zadarnic am încerca să distingem sunetul unei singure țevi. Vom vedea că pînă și citatul nu se poate face, în cazul lui Cristian Simionescu, în vederea unei antologii, ci numai pentru a da cititorului un eșantion de culoare. *Maratonul* este cea mai frumoasă carte de poezie pe care am citit-o în ultimii ani și, cu siguranță, — desăvîrșit orchestrată — cea mai elaborată.

Maratonul este alcătuit din șapte cărți și cinci coduri, table de legi morale topite în discursuri pe jumătate poetice, pe jumătate didactice — o igienă a sufletului și o igienă a versului: *Codul lui Blasfem, Codul bufonului, Codul lui Striax, Codul candidului* și *Codul arhitectului.* Sînt cele cinci întrupări vorbitoare ale poetului, cea de a șasea, Mimul, fiind instanța tăcută: „Atent la Comedia asta este doar Mimul, / ceremoniosul fără vorbe, sporind prin otrava ridurilor, / spaima de a noastră alcătuire". Textul volumului se pretinde a fi un papirus găsit, cu foi rătăcite și rînduri mîncate de vreme. Cristian Simionescu recurge la retorica vechilor scrieri, travestind o sensibilitate de o acută modernitate cu veșmintele limbajului sacerdotal. Ce izbește e ceremonialul, solemnitatea și, pînă la un punct, impersonalitatea acestei poezii. Ea pare scrisă în afară de timp, atît de fără vîrstă e limbajul și atît de generale temele lirice. Ar putea aparține lui Pindar, după cum alte pagini pot fi fragmente în *Infernul* și *Purgatoriul* dantesc. Cu toate acestea, nu este vorba de o poezie care-și ascunde ori își reprimă modernitatea. Ea caută echivalențe de limbaj într-o altă retorică pentru a eterniza tranzitoriul și a da fugitivului supra-dimensiunea istorică. Evenimentele interioare, alcătuirea de-o secundă a vieții contemporane sînt comparabile cu secundele clasicității grecești și Renașterii, dacă nu cumva le repetă pe o altă spirală. În cartea a șaptea, calmul rostirii este străpuns de neliniștea bolnavă a deceniului nouă, de o anxietate istoricizată: „Of, Erik Gunnar Asplund, mirosurile tari de prin 1935—1940 au înaintat pînă în 1982". Pînă și retorica, asaltată de obiecte, face loc altei limbi poetice: „În mintea noastră (unde s-a instalat retorica) / poți să te confunzi în *texte sacre,* dar pînă una alta / ai de spălat blidele de desfundat canalul".

Cele șapte cărți ale *Maratonului* („Ați văzut vreodată un maratonist la finalul cursei, desfigurat și în aceeași măsură gînditor peste-poate, ca unul care în sfîrșit a reușit să iasă din infern, primul...") reiau, muzical, aceleași teme, în viziunea (mai puțin în limbajul) celor cinci întrupări ale Poetului, care își recompune ființa scindată, regăsind unitatea primordială a lumii. Cristian Simionescu adoptă, în fapt, cinci modalități ale poeticului, și le asumă, le orchestrează și le constrînge, în acordul final al fiecărei „cărți", să intoneze aceeași „notă". „Sufletul unic" al poetului e germenele celor cinci întrupări. *Codurile* din final reiau, în largi solilocvii, temele cărții, ca și cum fiecare instrument și-ar cînta, la sfîrșitul simfoniei, propria lui partitură, în marea tăcere a celorlalte. Sufletul liric se desface, tragic, în măștile lui componente.

Orice apropiere de poezia lui Cristian Simionescu se lovește de limpezimea cu mister inefabil a versului. „Cărțile" însele sînt metafore largi, rime interioare își răspund la mari depărtări. Aforistică, sentențioasă, această poezie mizează, ca și poemele didactice vechi, pe forța de gravitație a cîtorva nuclee poetice. Din text se decupează poeme mici, încastrate unele în altele, dar semnificația detaliului se schimbă la lectura întregului. De aici și inutilitatea de a reproduce fragmentul. O fac pentru a invita cititorul în universul poetic, dar îl asigur că nu se poate baza, ca la degustarea de vinuri, pe această atingere fugitivă: „Am fost în hamacul firelor de păianjen; din pîntecul / acestei jigodii țip acum: „Chiar prunc de paing, dar / naște-mă / și scoate-mă din acest stomac!"" ★ „Sfiiciune inventată, de multe ori tu ai fost mai adevărată / decît sfiiciunea adevărată". ★ „Din gura slugii smerite, șoptirile / delphice vor să-mi clocească-n timpane: „Și boul a fost / zeu; eu, ce cusur am a fi doar slugă?"" ★ „Striax: De ce aș fi setoasă, căucul / oceanului n-ar fi blid pe măsura mea, nu mi-ar ajunge / carnea oceanului și cea din celula cărnii voastre".

Val CONDURACHE

———————

Nichita Danilov: *Arlechini la marginea cîmpului,* Ed. Cartea românească, 1985.

Cristian Simionescu: *Maratonul,* Ed. Cartea românească, 1985.

memoriale

La doi ani după tipărirea întîiului volum al *Memoriilor* lui Octav Onicescu, a apărut și al doilea, neterminat din pricina morții autorului. N-am scris despre primul la timpul cuvenit, așa că profit de ocazie pentru a formula cîteva păreri despre amîndouă volumele. Cineva s-ar putea întreba ce justifică recenzarea amintirilor unui om de știință într-o rubrică obișnuit consacrată cărții literare. Motivele sînt mai multe. În primul rînd, acela că memorialistica aparține, totuși, literaturii. Avem cel puțin cîteva exemple de memorialiști intrați în literatură pe ușa din față (Saint-Simon de pildă). Sigur că și-au redactat memoriile și profesioniști și neprofesioniști ai scrisului. Într-o privință, cele ale ultimilor sînt chiar mai interesante. Căci, nepreocupați de efectele literare, ei sînt mai fideli evenimentelor, despre care oferă o imagine mai aproape de realitate. Sub raport documentar, memoriile neliteraților sînt de regulă mai cuprinzătoare și mai exacte. Scriitorul e tentat să deformeze, ochiul său mărește ori micșorează, „stricînd" proporțiile reale ale lucrurilor. Nu mai departe decît memoriile lui E. Lovinescu, admirabile pagini de literatură, din care răsar atîtea portrete, unde descripția și intuiția psihologică se completează de minune, însă atît de infidele modelelor. Memoriile lovinesciene sînt prea fidele criticului, care transformă un amănunt oarecare în trăsătură dominantă, pentru ca respectul adevărului să mai intre în discuție. Neliterații, în schimb, nu recreează, mulțumindu-se să observe și să consemneze, ceea ce face ca memoriile lor să-și sporească valoarea de document. Octav Onicescu scrie exact cum își amintește, sacrifică uneori cronologia, deschide alteori lungi paranteze, promite să revină asupra cutărei chestiuni, se repetă adeseori, dar toate aceste neglijențe își au farmecul lor și sînt o garanție de autenticitate. Aproape că nici nu le băgăm în seamă la lectură, copleșiți de bogăția faptelor povestite. Memoria autorului e fabuloasă, din cămările ei fiind scoase la lumină date peste date, sumedenie de amănunte ce compun tabloul unei întregi epoci. Ce amănunțime e în descrierea anilor de școală din Botoșaniul sfîrșitului și începutului de secol, cîtă minuție în reconstituirea atmosferei Parisului de după primul război mondial ori a Bucureștiului interbelic! Cîte lucruri își amintește Octav Onicescu în legătură cu foștii dascăli și colegi sau privitor la cercul larg al intelectualilor, în care s-a mișcat! Universitatea bucureșteană, cum și multe alte instituții românești în care a activat, beneficiază în *Memorii* de numeroase și consistente pagini, indispensabile celui ce se va încumeta să le scrie istoria. Călătorii de studii, viață de familie, muncă didactică, congrese internaționale — fiecare capitol al existenței omului Onicescu are parte de dezvoltări copioase, constituind un fel de roman (primitiv) al personalității. Și, pentru că am pomenit de acest aspect, să adaug, ca o trăsătură deloc neglijabilă, tactul autorului. Memoriile sînt, se știe, istoria raporturilor individului cu lumea și ideal e ca echilibrul talerelor să se mențină permanent. Că rareori se întîmplă așa, eul autorului cîntărind mai greu în balanță, e o altă problemă. Octav Onicescu are meritul de a-și fi găsit locul adecvat în cuprinsul *Memoriilor,* care vorbesc despre sine atît cît trebuie și despre ceilalți asemenea. E personaj, fără însă a uita că e și narator. Se povestește, dar și povestește. Iorgu Iordan, bunăoară e, în *Memorii,* mai mult personaj și prea puțin narator. Nu uită de sine nici o clipă, nu-și ocolește nici o trăsătură. Vrea să-și probeze rectitudinea și o face pînă la capăt, cu toate mijloacele. Amintirile lui au, de aceea, curiosul aspect al memoriului justificativ. Ține să-și clarifice (ostentativ aproape) conduita și, ca urmare, multe lucruri rămîn neclare. Octav Onicescu n-are astfel de ambiții. El e pur și simplu un martor, descrie și povestește ce a văzut și a trăit, fără gîndul de a interpreta convenabil. În fine, aș semnala între meritele evidente franchețea opiniilor exprimate în aceste *Memorii,* opinii de multe ori în răspăr cu punctul de vedere așa zicînd în circulație. Despre o întreagă serie de personalități ale vieții politice, culturale și economice românești interbelice aflăm păreri deloc ortodoxe, cu atît mai demne de atenție cu cît aparțin unui familiar al acestora. Detașate, necolorate de umoare, scrise cu un bun simț cam neobișnuit, mustind de informații prețioase, *Memoriile* lui Octav Onicescu reprezintă o lectură plăcută și, mai cu seamă, instructivă. Le-am închis cu părerea de rău că autorul n-a avut răgaz să le ducă la capăt.

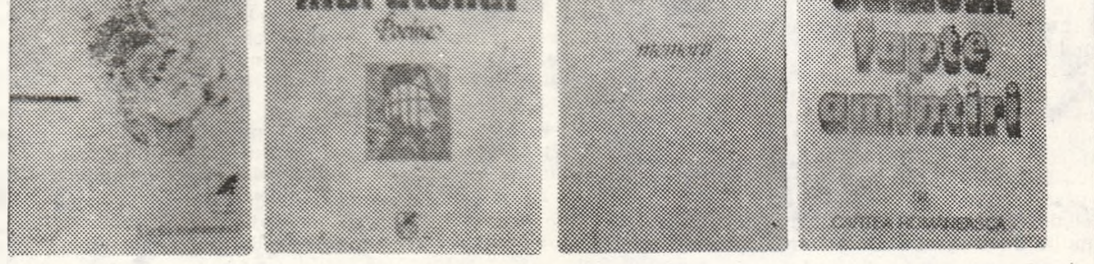
Tot memorii sînt și *Oameni, fapte, amintiri* de Francisc Munteanu, ajunse și ele la al doilea volum. Autorul e însă, cu cele peste douăzeci de cărți tipărite, un scriitor și, pe lîngă asta, pictor, scenarist, regizor de film, un multilateral prin urmare în acest timp al maximei specializări. Și, apoi, scrierile lui literare au declanșat la apariție, ni se spune, veritabile dispute, împărțind critica în tabere, ba au provocat reacții și peste fruntarii, cutare roman — al cărui personaj era un pictor abstracționist — fiind tradus în rusește tocmai într-o vreme cînd arta abstractă nu era privită cu ochi tocmai buni. Am citit, acum destui ani, cîteva din volumele lui Francisc Munteanu și — din cîte-mi amintesc — n-am remarcat în ele noutatea cu care azi autorul lor se mîndrește. Respirau, dimpotrivă, aerul maniheic al epocii, erau mereu în consens cu spiritul literar al momentului, talentul scriitorului măsurîndu-se și prin adaptabilitatea la poetica zilei. Nu e locul aici pentru o examinare metodică și lucidă a literaturii lui Francisc Munteanu, dar cred că — pînă una-alta — *Oameni, fapte, amintiri* este cea mai bună scriere a sa. Ea relatează, pe secvențe, ca un scenariu cinematografic, istoria formării și afirmării unui *self made man.* Revenit în țară la încheierea războiului, fără o meserie, dar cu o familie de care trebuie să aibă grijă, e nevoit să fie pictor de afișe, redactor la o publicație particulară, activist cultural, ziarist, avînd astfel posibilitatea de a lua contact cu toate straturile societății. Volumul al doilea se concentrează asupra perioadei arădene, adică jumătatea ultimă a deceniului al cincilea și începutul celui următor, timp de radicale prefaceri politice, economice și sociale, al cărui puls accelerat personajul îl simte cu întreaga ființă, străduindu-se să fie la înălțimea lui entuziastă. Este în memoriile lui Francisc Munteanu un pregnant tablou al acelor frămîntate vremuri, cu ideile și oamenii lor, cu faptele lor bune și rele, cu izbînzile și neîmplinirile inerente unor schimbări structurale. După patruzeci de ani, autorul privește înapoi cu un amestec de înțelegere și spirit critic, încercînd să reconstituie ceva din atmosfera epocii pe care a trăit-o. Nici un pic de retorică în pasajele dedicate momentelor istorice, doar scene revelatoare, transcrise cu economie de mijloace și cu un umor cumsecade. Retoric e, pe alocuri, Francisc Munteanu, cînd vorbește despre propria persoană. Atunci are obiceiul să noteze că un sentiment identic aceluia avut în, să zicem, 1946 a cunoscut peste ani în America de Sud, că prima sa locuință din Arad îi evoca, prin vitraliile verandei, domul din Köln, ca o „copie" a cutărui individ a întîlnit în Italia etc. Nu spun că nu va fi avînd dreptate să facă respectivele trimiteri, însă — din cauză că se repetă prea des, urmînd o schemă unică, ele seamănă a ticuri, supărătoare într-o carte alminteri remarcabilă prin justețea tonului. Mai ales întîia galerie de portrete din *Oameni, fapte, amintiri* dezvăluie în Francisc Munteanu un bun pictor de caractere, cu simțul detaliului semnificativ și de o fină intuire a psihologiilor. Personajele ce defilează prin carte, chiar abia schițate, au consistență. Un dialog de zece replici, cum acela cu măturătorul de la pp. 26—27, chestionat în privința unei locuințe, e mai convingător decît zece pagini de descriere. Alte „chipuri" au însă „partea leului". Ion Blăgăilă, proprietarul librăriei „Cartea de aur" și al revistei „Orizonturi noui", Manhaim —activistul sindical, Iosef Halstein, Lübeck Josef Haller, Iuliu Behm — directorii cinematografului Savoy, Imi Kardos, Hertzefeld Agy — „revoluționara agresivă", Ileș — responsabilul cu probleme de cultură în fabrica de textile, Nedici — președintele comitetului de fabrică, baronul Neuman și —urmează notorietățile — Lascăr Sebastian, Volbură Poiană-Năsturaș, Popescu-Negură, George Ciudan, Ștefan Ciubotărașu, Molnar Tiberiu, Zaharia Stancu. Realiști și fanatici, tandri și abjecți, sinceri și cameleoni, eroii amintirilor lui Francisc Munteanu sînt de o contradictorie complexitate și e meritul autorului că nu-i îneacă în culori fundamentale, dîndu-le șansa manifestărilor diverse. Înainte de a fi, în limbajul epocii „dușmani" ori „devotați", ei sînt oameni, capabili de întreaga gamă a simțămintelor omenești, de la iubire la ură, și aici, în descoperirea etern-omenescului sub cele mai deosebite înfățișări, e de căutat latura cu adevărat rezistentă a talentului lui Francisc Munteanu. Eliberat de povara prejudecăților literare, de atîtea ori nefericite, îndatorat doar realului, de ale cărui proporții năzuiește a da seamă, concis și adecvat, pitoresc ori sobru, deloc grăbit sau alert, în funcție de împrejurări, el arată în *Oameni, fapte, amintiri* o maturitate literară, ce-i dreptul atîta vreme promisă și amînată. Și e de presupus că însușirile așa de convingător afirmate aici își vor găsi încununarea în volumul al treilea, consacrat epocii bucureștene, bănuim că la fel de tensionată și de preaplină de amintiri vrednice a rămîne pe hîrtie.

Al. DOBRESCU

———————

Octav Onicescu, *Memorii,* II, Ed. științifică și enciclopedică, 1984.

Francisc Munteanu, *Oameni, fapte, amintiri,* II, Ed. Cartea Românească, 1985.

literară

tendințe

Dacă ceea ce a fost numit „mișcarea poetică a anilor '80" reprezintă într-adevăr o nouă direcție în literatura noastră, rămîne de văzut. Că audiența unor tendințe puse în evidență de aceasta nu poate fi neglijată e, în schimb, în afara discuției. Și spun asta bazîndu-mă nu numai pe ecoul răsunător al acestei mișcări în viața literară ci, în primul rînd, pe influențele unui anumit mod de a scrie, generalizat la o bună parte din autorii tineri, asupra unor scriitori mai în vîrstă, oarecum consacrați. În lipsa unor convingeri literare autentice, trăind din împrumuturi, aceștia s-au trezit, peste noapte, scriind ca mai noii lor colegi. Dincolo de deficiențele de personalitate puse în evidență cu un asemenea prilej, e limpede că, fie opiniile criticii, fie „intuițiile" proprii le-au sugerat că în respectivele tendințe se află o cale de urmat, cu posibil viitor în literatura noastră. Discuțiile pe marginea fenomenului vor fi de folos, în orice caz, eventualilor cercetători dispuși să studieze aspecte de sociologie a literaturii. Aceștia ar putea urmări cum un număr de autori, aflați încă în faza căutărilor, fără ca scrierile lor să fi atins valoarea incontestabilă pe care o au îndeobște operele devenite „modele" de urmat, au impus în poezia de azi modalități și teme literare devenite într-o anume măsură puncte de referință. Versurile multora dintre ei (dar nu ale tuturor, cu toate că destui comentatori se grăbesc, teoretizînd, să generalizeze și reduc, în felul acesta, un moment literar complex la o singură orientare, relativ unitară) sînt prozaice, ironice, „făcute", trădează mai mult o concepție lucidă decît sensibilitate. Asemenea însușiri și încă altele sînt puse ostentativ și demonstrativ în prim plan. Nu mai este vorba de niște trăsături pe care criticul le-ar putea desprinde prin analiză, ci de caracteristici care îi sînt „băgate" sub ochi, îngroșate, amplificate. Să stea puterea lor de iradiere în noutatea propusă? Dar în literatură adevărata „noutate" e relativ rară. Încercările de diferențiere, neputîndu-se opune tuturor experiențelor de pînă la o anumită dată, vizează doar „stilul" predominant al perioadei imediat anterioare. Ar fi greu să spunem care ar fi acest „stil predominant", pentru că e greu să afirmi că poezia noastră de pînă la apariția noilor autori ar fi fost, din punctul de vedere al mijloacelor artistice, unitară. O multitudine de direcții au fost explorate, unele cu mai mult, altele cu mai puțin succes. Cred că nu e exagerată afirmația că mai toate experiențele notabile ale artei moderne au fost folosite.

S-a vorbit și se vorbește despre „antilirismul" amintitei direcții. Lucru adevărat, în bună măsură. Pentru a se reînnoi mulți tineri resping această calitate fundamentală a poeziei. Pasul următor, către poemul „prozaic", era firesc. După ce, mai de voie, mai de nevoie, în anii de după război, poezia „povestise", devenise... epică, autorii generației '60, cei care par a fi în mod deosebit vizați de noii poeți, s-au îndreptat cu toate pînzele sus către respingerea oricărei imixtiuni în spațiul pur al poeziei. Fie că era vorba de o lirică sentimentală, fie de una abstractă, speculativă, pe linia lui Ion Barbu, poeții se străduiau să elimine urmele epicului și formele de compoziție în care acesta fusese altădată prezent. Nu putem însă trece sub tăcere păstrarea unor asemenea formule chiar la scriitori din această generație. Ion Gheorghe a scris mai tot timpul, cînd n-a fost atras de jocurile de cuvinte după un posibil model folcloric, ba chiar și atunci, poeme narative; Marin Sorescu, în ciclul dedicat satului, urmărind pitorescul localizat al limbajului, era în același timp narativ. „Ruptura", deci, nu e deloc atît de categorică. Liviu Ioan Stoiciu, de pildă, care nu lipsește din nici una din listele de inventar ale „generației '80" reproduse conștiincios în răspunsuri la anchete, în articole ș.a.m.d. și care o ilustrează, într-adevăr, cu strălucire, făcea și el, pînă la *Cînd memoria va reveni*, în alt registru, o localizare asemănătoare, prin delimitarea unui spațiu și precizarea unui limbaj „ca în realitate". Modelul comun poate fi găsit în binecunoscuta *Antologie a orășelului Spoon River*, a lui Edgar Lee Masters. „Fără finalitate; la geam, femeia / nestricată, cu ochii pe capul de cal / al nopții își despletește și își împletește la loc o / coadă. La un canton, unde este lumină și la ora 2 // și unde pîinea, de secară, în gura bărbatului / ei, dus la serviciu în schimbul / trei, întreține focul..." (pag. 112). *La fanion* și *Inima de raze*, primele sale volume, urmau, cu fidelitate, această cale. Ele dăduseră de îndată scrisului lui L. I. Stoiciu o notă specifică. Universul liric închizîndu-se asupra unui orizont rigid marcat, forma invariabilă a discursului, legau însă inconfundabilul de pericolul iminent al repetiției. *Cînd memoria va reveni* se desprinde de acest cadru realist — deși el nu e uitat întru-totul. Poezia devine acum mai abstractă, posibilele impulsuri ale sentimentului sînt obnubilate de un descriptivism rece: „Propășind, începu să vîslească înapoi; în singurătate, moleșit, ștergînd cu mîneca o parte a / gîtului asudat, din cînd în cînd și / șovăind. Cu obsesia că stă la o fereastră; libertatea mea, un nud adormit..." (pag. 121). Deschiderea spre orizonturi mai largi elimină îngrădirile pitorescului dar, în același timp, privează literatura de un element de referință. Adăugînd și lipsa (sau refuzul) afectivității avem rațiunile unei poezii lipsite de iluzii, afișînd neîncrederea în posibilitatea depășirii contingentului prin lirism (deși autorului nu-i lipsesc „antenele" pentru o asemenea abordare poetică). Dacă în cărțile de mai înainte un astfel de refuz apărea ca o supunere la exigențele unui „spirit al locului" (cantonul, orășelul de provincie etc.) de data aceasta el este urmarea neîndoielnică a adoptării unei retorici. Mare parte din *Cînd memoria va reveni* e formată dintr-un lung poem — *Glasuri din labirint* — construit cu aplicație și supunînd fără reținere posibilitățile imaginarului compoziției. Această nevoie de a organiza, de a pune în evidență o structură generală e, chiar dacă poate părea paradoxal, una din constantele poeziei moderne. Nu are oare *Țara pustie* a lui T. S. Eliot o arhitectură cît se poate de riguroasă? Dar, lăsînd la o parte exemplele celebre, care au fost, la vremea lor, înainte de a deveni repere de istorie literară, evenimente ale literaturii moderne, și a căror repetare aduce astăzi descalificarea imitatorilor, ne putem întreba dacă nu putem descoperi în compoziția riguroasă o secretă nevoie de echilibru, consubstanțială chiar spiritelor fascinate continuu de inovații. Echilibrare a unui sens care se pierde, a unei „poezii neîntrerupte", care nu mai are nici cap nici coadă, care nu se mai susține prin tensiunea fragmentelor, în care doar actul poetic, golit de esența sa catalizatoare, mai contează. Influența textualistă nu poate fi trecută cu vederea. Evidențierea construcției e, în *Cînd memoria va reveni*, eficientă artistic numai prin contrast, prin distanțarea dintre formă și materia căreia îi este aplicată. Este făcută acută lipsa de sens a unor tipare uzate, golul lor care poate fi umplut cu orice; disoluție a unei poezii care desconsideră lirismul înainte de a fi avut acces la el, care face apel la derizoriul unor formule literare numai din convingerea că ele nu mai au nici o eficiență. O luciditate dezamăgită de ipostazele ingenui ale poeziei stă (și) la originea scrierilor lui L. I. Stoiciu, îndreptîndu-l mai ales către formele hibride, încărcate, către o artă al cărei eșec, căutat, se pare că autorul îl privește ca pe o virtute. „Nevinovăția" poeziei, șansele ei „purificatoare" sînt considerate, parcă, o vină, iar poetul se simte „obligat" să le pună perpetuu sub semnul întrebării. Este aici, fără îndoială, ceva din tristețea limitelor literaturii moderne. De fiecare dată însă te întrebi, după ce te convingi de înzestrarea neîndoielnică a autorului, intactă chiar, după toate încercările la care el însuși o supune, ce mai poate urma. Întrebare care rămîne, ca atîtea altele, deschisă. Îți revine să constați că și în *Cînd memoria va reveni* L. I. Stoiciu dă dovadă de un admirabil profesionalism.

Mai multă încredere în puterile originare ale poeziei arată Aurel Dumitrașcu în volumul său de debut, *Furtunile memoriei* („memoria", iată o altă obsesie a poeților de azi). Autorul, care, de altfel, e de mai multă vreme prezent în presa literară și în antologiile unor edituri, n-a intrat, precum alții, în atenția unei critici fixate, nu se știe de ce, numai pe cîteva nume. Calitățile sale nu sînt însă cu nimic mai prejos de ale celorlalți colegi de generație. Dimpotrivă. N-aș vrea să se creadă, spunînd asta, că volumul lui mi se pare întru totul remarcabil. Influențe din cărțile celor de aceeași vîrstă care, nu se potrivesc structurii sale artistice, îl fac uneori vulnerabil. Pentru că Aurel Dumitrașcu e în primul rînd un temperament liric căruia lecturile, bine asimilate, din poezia modernă, îi dau de obicei prilejul să-și pună integral în evidență propria personalitate. „— Omul e marginea de cer în care stelele plîng." / Pămîntul e numai cuvînt." (pag. 33); „— Cînd am fost prima dată / la vînătoare / cerbii s-au rugat de țeava puștii / cerbii au plîns / cînd am fost a doua oară / la vînătoare / cerbii au surîs / și în carne mi s-au ascuns // a treia oară / nu am mai fost / o femeie furase pădurea." (pag. 55).

Prospețimea percepției, capacitatea poeziei sale de a reda forța mirării, a tainei pe care o descoperă („...tinerii zei sînt programatici și aspri / inventă lumea apoi o reneagă / un locuitor mai puțin se va ascunde-n bazarele tainei // uimirea își va pune ochii mai docili..." — pag. 35) mă fac să cred că Aurel Dumitrașcu va atrage atenția cititorilor avizați. Poate că în întoarcerea către mai vechile rădăcini ale poeziei se va descoperi o alternativă la dezabuzarea unor tineri scriitori ale căror cărți par mai degrabă o „pedeapsă" aplicată poeziei — care le-ar fi destrămat, cine știe cum, iluziile adolescenței. Nu acesta este cazul autorului nostru; pentru el lirismul constituie revelarea unor posibilități nebănuite de a pătrunde spații altfel inaccesibile. „— Ar fi rămas ceva după o bucată de timp / lîngă violoncel s-ar fi așezat un merișor alb / în zori — scurtă bucurie a unei ființe în care se răsfrînge / un tremur / o luminozitate distinsă orbecăind." (pag. 51). Discreditarea stereotipiilor e firească și necesară — literatura autentică a respins întotdeauna clișeele. Dar, de la o vreme, prea mulți autori, mai ales dintre ultimii apăruți, rămîn la nivelul acestui act reprobator, neîndrăznind a trece mai departe. Iar a rămîne aici nu înseamnă, în cele din urmă, tot cantonare într-un clișeu? De aceea secvențele necontaminate de nici o modă din *Furtunile memoriei* mi se par a schița o perspectivă fertilă și cred că Aurel Dumitrașcu este una din promisiunile cele mai serioase ale poeziei tinere.

Constantin PRICOP

Liviu Ioan Stoiciu, *Cînd memoria va reveni*, Ed. Cartea Românească, 1985.

Aurel Dumitrașcu, *Furtunile memoriei*, Ed. Albatros, 1984.

prea mult și prea puțin

inegalitate

Alex. Ștefănescu este un critic inteligent, ingenios și incitant, așa încît concluzia cronicii lui Al. Piru din „Flacăra" 16/1985, (cronică scrisă de pe o „poziție" la fel de greșită ca și aceea despre Al. Dobrescu), anume că *„șansele de acreditare"* ale criticului Alex. Ștefănescu *„sînt puține"*, este, în cel mai bun caz, anacronică. Socot că Alex. Ștefănescu și-a prezentat deja scrierile de acreditare, mai mult: el se bucură de o anume, justificată, popularitate și chiar Al. Piru admite, contradictoriu, că *„a sfîrșit prin a avea audiență"*. Dar în cronica profesorului sunt și alte inexactități. *„Doar la Ioan Alexandru profilul e la zi"*, afirmă d-sa. Dar nu e adevărat. „La zi" sunt și absolut toate celelalte nouă profiluri! Al. Piru crede că *„deprecierea celui mai bun volum al poetului, VĂMILE PUSTIEI"* s-ar baza pe *„motivul că i-ar lipsi nota sensibilității maladive a lui Cezar Ivănescu, că nu e, cu alte cuvinte, destul de maladiv"*. Dar frazele lui Alex. Ștefănescu din carte au cu totul alt sens: „Simplitatea aceasta de *Cîntarea cîntărilor*, ca și reluările tînguitoare îl apropie pe Ioan Alexandru de Cezar Ivănescu. Îl apropie însă pentru scurt timp deoarece la Ioan Alexandru lipsește nota de sensibilitate maladivă". Să nu fi văzut Al. Piru că e vorba de o simplă comparație tipologică, nu favorabilă, nu defavorabilă?

În fapt, partea cea mai bună din noua carte a lui Alex. Ștefănescu sunt tocmai cele zece profiluri, adevărate și foarte bine scrise capitole ale unei istorii a literaturii contemporane. Împletind sugestii oferite de aspectul fizic, de comportamentul, de ambianța sau de biografia autorilor cu analiza fără prejudecăți a volumelor și implicit a evoluției spirituale, creatoare — criticul produce dovada unei dezinvolturi exegetice peste banal, în care sobrietatea face casă bună cu naturalețea. Simțul axiologic și intuiția nuanțelor dau adîncime și precizie „micromonografiilor". Ele nu sunt o juxtapunere de recenzii, ci — și tocmai aceasta le conferă merit istorico-literar — iscodesc și surprind metamorfozele, *devenirea* scriitorilor schițați, de-a lungul a circa două decenii. Dacă aș fi profesor, acestea ar fi sintezele (despre literatura contemporană) pe care le-aș recomanda liceenilor. Comparații năstrușnice sau formule iscusite sunt aproape în fiecare text din cele zece. Adrian Păunescu: *„o uriașă ciocănitoare Woody, care încîntă și ne agasează în același timp"* (p. 189); Nichita Stănescu: *„boema angelică"* (p. 211); N. Manolescu: *„instituție de triere, comentare, impunere sau respingere a producției editoriale curente"* (p. 180); Ioan Alexandru: *„uită de sine absorbit de muzicalitatea unei lamentații fără sfîrșit"* (p. 134); Geo Bogza: *„viziunea scriitorului se bazează pe o schemă inginerească"* (p. 151); Șerban Cioculescu: *„un erudit de modă veche... cu fine voluptăți de colecționar și cu deliciile ironiei"* (p. 155) ș.a. Dacă viziunea de ansamblu în aceste portrete critice e coerentă, îndrăzneață și plauzibilă, firește că nu fiecare fază e admisibilă. Că în *Moartea căprioarei* s-ar găsi *„motivul dirzeniei"* (?) nici eu nu sunt de acord. După cum nu accept nici opinia că poezia lui Geo Dumitrescu *„nu are o valoare proprie demnă de luat în considerație"* (p. 165). De asemenea, nu înțeleg de ce cărțile lui N. Manolescu îi par lui Alex. Ștefănescu *„scrise silnic"* (p. 188). Și ar mai fi. Ceea ce nu mă împiedică să precizez, încă o dată, că găsesc admirabile cele zece profiluri.

Despre prima parte a cărții, *Dialog în bibliotecă*, nu pot spune același lucru. Și acolo dezinvoltura e forța portantă a celorlalte însușiri ale lui Alex. Ștefănescu: imaginație, finețe, penetranță, umor. Mintea agilă, inventivă a criticului presară destule idei interesante, originale sau cel puțin formulate cu prospețime. Nu lipsesc răsucirile spectaculoase și paradoxale. Totuși această secțiune este amorfă și, întrucîtva, pospăielnică. Dialogurile lasă o impresie de aleatoriu și bavardaj literar. Probabil că în intența autorului, aceste eseuri dialogate trebuie să fie breviarul său de estetică (și de semiotică!). Din păcate, Alex. Ștefănescu pierde, în multe pasaje, măsura, și își preschimbă calitățile în defecte — prin exces. Simplitatea sa nonșalantă devine astfel simplism; talentul pentru asemuirile năzdrăvane cade în manierismul comparației gratuite. Iată cîte două exemple. Metoda de creație a eroilor „negativi" ar fi următoarea: *„un scriitor care trebuie să descrie un personaj antipatic caută în memoria sa afectivă un personaj antipatic real și încearcă să retrăiască aversiunea de altădată"* (p. 39). E surprinzător de rudimentar — și sunt convins că Alex. Ștefănescu însuși e conștient că geneza unui personaj, la un scriitor adevărat, e infinit mai complexă. În altă parte, Alex. Ștefănescu notează: *„Fiecare scrie în deplină cunoștință de «prezența» celorlalți* (scriitori) *și dorind să se delimiteze"* (p. 27). Dacă deplina cunoștință e măcar foarte relativă, ideea cu delimitarea mi se pare mai rău decît simplistă: eronată. Un scriitor serios caută să exprime exact și bine ceea ce simte, imaginează și gîndește, și nu să vorbească „altfel" decît ceilalți. Cînd scriu acest articol, nu-mi propun să scriu „altfel" decît Gh. Grigurcu, Al. Călinescu, Marian Papahagi sau oricine altcineva, ci pur și (deloc) simplu să transpun în cuvinte potrivite ceea ce în conștiința mea este opinia despre cartea *Dialog în bibliotecă* Un scriitor aleargă după el însuși, nu fuge de ceilalți.

Dacă comparația cu „trepidatul" privitoare la criticii fără har e validă, prima ei parte, în care N. Manolescu e asemănat *„cu o balerină care încă de la trei-patru ani exersează zilnic"* nu spune nimic, ba e chiar nițeluș rizibilă. Întîi, de ce balerină și nu balerin? Se insinuează cumva că N. Manolescu ar avea o structură feminină? Apoi, se știe că atîtor prunci nevinovați li se aduc de la 3—4 ani profesori de vioară sau dans fără să iasă nimic deosebit din ei. Exercițiul îndelung aduce cel mult rutină, nu talent. Geniul înseamnă 99% transpirație și 1% inspirație *cînd* ai, nu *ca să-l ai*. Sau: *„scriitorii evită stilurile consacrate cu abilitatea cu care locuitorul unui mare oraș se strecoară prin aglomerație fără să atingă pe nimeni"* (p. 28). Drept comentariu pot spune doar că: 1) scriitorii nu *evită* stilurile etc., ci-și văd de gîndurile lor, stilul fiind o caracteristică involuntară; 2) comparația în cauză, evocînd o vioiciune de șopîrlă, dă un gust meschin ideii. (Semnalez și două inadvertențe: p. 78: nu se poate spune *„un Weltanschauung"* pentru că vocabula este în limba germană de genul feminin, ca și sintagma corespunzătoare în românește de altfel; p. 111: formula corectă a lui Bergson este „du mécanique plaqué sur du vivant", cf. *Le rire*, PUF, 1956, p. 29,. și nu *„la* mécanique").

Nu extrapolez impresia lăsată de aceste pasaje asupra întregii secțiuni, cu atît mai puțin asupra întregii cărți. Totuși ele minează dialogurile, șubrezite și de penuria de exemple literare concrete. Una peste alta: am citit o carte tipic inegală, probabil grăbită, a unui foarte bun critic, aflat la răscruce.

ariditate

Articolele, destul de dezghețate, ale lui Marian Odangiu, promiteau o carte mai bună. Cea pe care a scos-o m-a dezamăgit. E incontestabil că autorul e un om bine informat; prob, a citit tot ce trebuie pentru tema în cauză, pînă la ultimul articol la zi, cu politețe citat la locul potrivit; cartea are aspectul unei cuminți și ceremonioase teze de doctorat, al unei „contribuții". Semnatarul mă interesa: dar dacă n-aș fi avut obligația cronicii literare n-aș fi putut citi cartea pînă la capăt.

Ce-i reproșez? Întîi, lipsa de rigoare tipologică. M. Odangiu care în ispita (previzibilă) de a lărgi hulpav fălcile conceptului, care astfel înghite tot. Romanul politic devine o categorie *sans rivages*. După lectura opului, te întrebi care roman nu e politic. De altfel, necuprinzînd un capitol de definire, personală și strictă, a noțiunii, cartea era mai corect intitulată *Romane politice*.

Îi reproșez apoi lipsa de rigoare axiologică. Romane de Eugen Barbu, P. Anghel, D. Mutașcu, V. Băran M. Diaconescu, R. Ciobanu, Fl. Bănescu, M. Constantinescu, Preda, Bălăiță, Dumitru Popescu, Fulga, P. E. Banciu, Pardău ș.a. par a fi, în concepția autorului, deopotrivă de valoroase, adică excelente. M. Odangiu aduce cu un laborant care caută, să zicem, carbonul, și îi e indiferent unde-l găsește: într-un fruct, în benzină sau într-un cîine mort. Dar cum literatura nu e chimie, universul unei povestiri există numai în măsura în care ea are preț artistic. Altminteri, cădem pe tobоganul comentariului de conveniență, în care se poate perora oricum despre orice. Și nimic nu ne mai împiedică să vorbim despre mitul androginului în creația lui Mihail Drumeș.

Îi reproșez, în fine (dar mai cu seamă), lipsa de rigoare terminologică, mai exact rigiditatea, lipsa de zvîcnet și de puls a stilului, care așterne o patină de irelevanță ideilor. M. Odangiu se exprimă îndeobște într-o manieră solemnă și radicală, preferînd Abstracțiunile și Majusculele. Afirmațiile capătă astfel un aer convențional, de generalitate oficioasă sau festivă, pe cît de indiscutabilă, pe atît de insignificativă: *„Misiunea Scriitorului se împlinește cu certitudine numai la cumpăna Timpului"* (p. 6); Nu o dată, faldurile acestor spuneri grandilocvente ascund de tot ideea: *„Romanul politic concertează în fețele timpului, încercînd să defrișeze sensurile devenirii noastre ca oameni"* (cum adică „concertează în fețele timpului"? ce va să zică „să defrișeze sensurile"? „ca oameni" nu e un pleonasm intrinsec?); sau: în *Princepele „Bucurescii constituie un spațiu Magic* (cu M, n. GP) *în care istoria se întoarce înlăuntrul ei"* (se întoarce înlăuntru? ca o mănușă? ca un melc? care e sensul?). Chiar și la nivel lingvistic sunt poticneli: „Andrei are o importanță egală cu a oricăruia dintre protagoniștii de primă instanță" (p. 112; dar „instanță" nu înseamnă „rang", „plan"); „Recluziunea îl izolează complet de lume" (p. 59 — pleonasm cras).

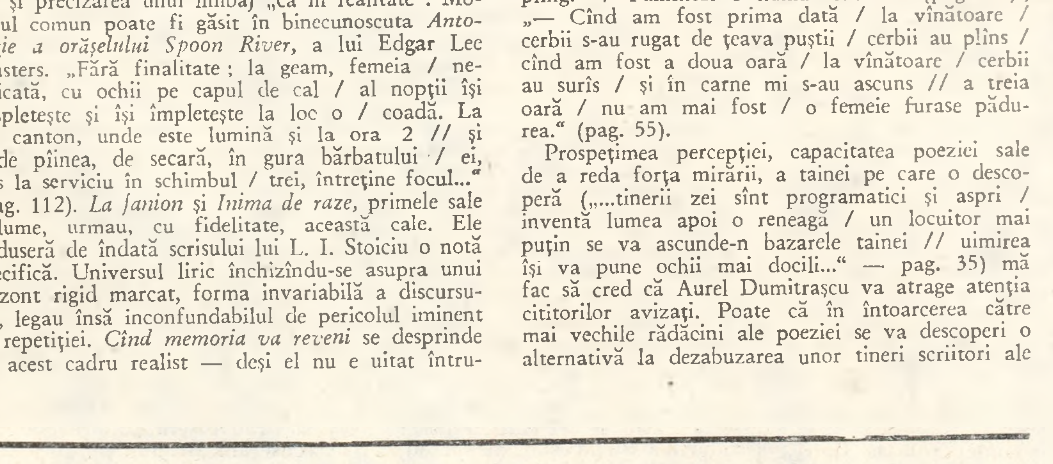
Observațiile, obositor de corecte, sunt leneșe, nesubstanțiale, nu aduc nimic vital, trăit, par născocite trudnic. Cînd apare, ici-colo, cîte una care are o anumită acuitate („Galeria cu viță sălbatică *are aspectul unei partituri muzicale"*; în romanul contemporan există *„o obsesie a dublului"*; la P. Pardău *„eroii par hăituiți de o spaimă confuză"*), ea are efectul țepușei pe care și-o punea Făt-Frumos sub bărbie cînd trebuia să stea de veghe.

P.S. Voiam să spun două cuvinte despre cartea, emoționantă în naivitatea ei, a lui Savu I. Dumitrescu. E scrisă respectuos și cu bun simț. Categoric utilă, ca orice veste despre Marin Preda. Nu înțeleg de ce a găsit necesar Mircea Dinescu s-o ironizeze atît de strașnic.

George PRUTEANU

Alex. Ștefănescu, *Dialog în bibliotecă*. Eminescu, 1985.

Marian Odangiu, *Romanul politic*, Facla, 1984.

definitiva plecare...

La ieșirea lui Nicolae Barbu din timpul trăit, ne vine din trecut reflecția unui gînditor cum că viața morților durează în amintirea celor vii. Ne amintim, în momente de ruptură ca acesta, că odată cu cei duși dispare ceva din propria noastră biografie. Intelectual de formație filozofică riguroasă, Nicolae Barbu își construise profilul pe ideea fundamentală a vieții ca teatru, de unde pasiunea pentru fenomenul dramatic, de unde prospecțiunile și adîncirile progresive în dialogul scenic, repetatele explorări în fascinanta realitate a rampei. Era preocupat, cum rezultă din sinteza critică Momente din istoria teatrului românesc (1977), ca și din monografiile premergătoare — despre Matei Millo (1963) și Aglae Pruteanu (1965) — de relațiile vizibile și implicit de resorturile ascunse ale trăirii scenice ; aspira să ajungă la conștiința întregului, la înțelegerea poeziei dramatice în coerențele și legăturile ei multiple. „Mai mult decît literatura și decît celelalte arte interpretative — argumenta el —, teatrul este, din punctul de vedere al factorilor care-l definesc, o artă mai complexă, căci el presupune împletirea unor experiențe, a unor conținuturi sufletești diferite, exprimate și într-o manieră personală, a fiecărui participant la reprezentație, dar și într-o modalitate comună, cea a ansamblului...". Teatrologul de largă viziune care a fost N. Barbu s-a ridicat programatic de la cronica teatrală la considerații totalizante, la principii, urmărind conexiunile de ordin etnic și istoric cu fenomenul universal, ajungînd la concluzia că o piesă reprezentată în alte țări decît în cea de origine, scoasă din climatul național în care a apărut, va purta „amprentele spirituale ale realizatorilor". Din perspective ca acestea, a ieșit la lumină cea mai temeinică lucrare a sa, Momente din istoria teatrului românesc, însumînd în numai trei sute cincizeci de pagini date esențiale, tablouri de epocă, desfășurări de mari personalități, oferind o privire globală, sistematică și revelatoare.

Odată cu trecerea lui Nicolae Barbu dispare cel mai competent cunoscător al vieții teatrale ieșene, o autoritate în materie de documente, un neîntrecut deținător de informații de la cei dinainte de noi. Nimeni nu se va putea dispensa de Dicționarul actorilor Teatrului Național din Iași, publicat de el, vorbind despre actorii ieșeni dintre 1816 și 1976. Ca istoriograf al teatrului din Moldova, Nicolae Barbu a dus mai departe, pe un plan mai larg, cercetările neuitatului T. T. Burada : istoriograf al teatrului românesc în genere, numele său se aliniază contemporanilor Ioan Massoff, Ion Zamfirescu, Ileana Berlogea, Virgil Brădățeanu, Mihai Florea și celorlalți. Ca teatrolog cu deschidere spre modern, ca interpret al actului scenic văzut ca fapt organizat sub semnul eticului și esteticului, contribuțiile sale fac corp comun cu cele ale lui Valeriu Râpeanu și Valentin Silvestru. Criticul dramatic de frumoasă ținută etică, îmbinînd obiectivitatea și comprehensiunea, comentînd pînă în ultimele zile spectacole de la Iași sau din principalele centre ale țării, făcea dovada unei exemplare profesionalități. În această ipostază, bogata sa experiență, receptivitatea la nou și gustul sigur, trăsături asociate formulărilor ferme, i-au asigurat un prestigiu pe care anii n-au făcut decît să-l sporească. Nu uităm statornica sa pledoarie pentru prioritatea actorului, pentru densitatea vieții sugerate de acesta, respectul pentru arhitecturile dramatice în general. De menționat în cronicile sale despre spectacolele ratate un fel de amărăciune fără cruzime, o tonalitate demonstrînd că sentimentele sînt mai complexe decît cuvintele. Adversar al banalului și rutinei, punînd în lumină disproporțiile, militînd neobosit pentru perfecțiune și conștiință artistică, Nicolae Barbu a vegheat aproape patru decenii la afirmarea teatrului contemporan, a celui ieșean în special.

Trei volume de comentarii literare, Sine ira... (1971), Noi și clasicii (1975) și Antract (1979), reprezentînd selecții din lunga sa activitate, probează, începînd cu titlurile, aspirația spre echilibru, tentația de a reinterpreta de la nivelul timpului său valori consacrate, dar și ritmuri actuale. De la Eminescu, Caragiale și Arghezi pînă la de timpuriu dispărutul George Mărgărit, de la Sadoveanu, Camil Petrescu și G. Călinescu pînă la Fănuș Neagu și Paul Everac, l-au atras în special problemele existențiale, întrebările grave, specificitatea fenomenului național față cu istoria. Neîncheiată rămîne lucrarea care se anunța cea mai cuprinzătoare, Teatrul și literatura, concepută ca dezbatere estetică și interpretare poetică în spirit modern. Memoria celor care l-au cunoscut va reține imaginea omului cu privire bună, delicat și apropiat, care redactor mai mult de trei decenii și-a confundat existența cu cea a revistelor Iașul literar și Cronica. Totdeauna ochelarii săi cu lentile groase erau aplecați asupra unui manuscris. Biroul său era atelierul său — dimineața și seara. Nu sacrifica niciodată prietenia, calitate prin care înțelegea să se dăruiască discret. Omenia lui Nicolae Barbu a fost exemplară. Chipul său de la Cronica ne va urmări mereu.

Constantin CIOPRAGA

receptînd „suspinile" lui ion vinea

Cu mult înaintea romanelor, inegale, apărute postum (**Lunatecii**, 1965, **Venin de mai**, 1971), liniile de forță ale prozei lui Ion Vinea erau anticipate într-un text de dimensiuni reduse, **Paradisul suspinelor** (1930). Nu găsim aici vaste tablouri realiste, figuri de colegi de școală și de cafenea, de parlamentari, de bancheri opulenți sau de naufragiați în mizerie. Comune sînt, de la o carte la alta, zbaterile erotice, senzația timpului care fuge, obsesia inutilității. Cîte un personaj central figurînd aceste particularități sugerează o permanentă căutare a libertății. Soluțiile, ca și formulările problemei, nu sînt simple, ele trebuind să îmbine neatîrnarea sentimentală cu cea profesională, ambele strîns legate. Și cum protagonistul e totdeauna un artist ori un iubitor al artei — dedicat scrisului sau picturii, muzicii ori arhitecturii, și chiar mai multora în același timp —, meditațiile lui se polarizează în jurul sensului artei. Performanțele, talentul, existența în general, sînt examinate din perspectiva nevoii de emancipare : „Cine sînt eu și ce fac aici ?" — se întreabă Darie, autorul nebulosului jurnal din **Paradisul suspinelor.** Descrierea și interpretarea propriilor trăiri vizează, la început, clasicul scop al descoperirii adevărului : „Dorul de siguranță și de certitudine mă împinse la această investigație, pe care, ca s-o întreprind cu ordine, o făcui în scris"... Rezultă însă o povestire stranie, urmărind haotic, fragmentar, evenimente petrecute timp de mulți ani, vag precizate unele în raport cu altele, cu evidente contradicții — apariția Liei, spre exemplu, fiind semnalată întîi într-un mic orășel de provincie, a doua oară în „casa domniței" din București. După primele pagini, jurnalul însuși părăsește tradiționala formulare la persoana întîi, pentru a se referi la un „Darie" avînd trăsăturile inițialului **Eu.** Acesta e văzut fie în stadiul descoperirilor infantile a deosebirilor dintre el și tovarășele lui de joacă, fie în familie, balansînd între tatăl său, Axel, un reumatic inactiv, și mama sa, profesoară energică ; alt profil e cel al Frosei, femeia din casă, moartă după mai multe nașteri nedorite. Revelatoare e apariția Liei, dăscăliță începătore, care-i prelungește lui Darie prima dragoste, dar și primele gelozii, o dată cu descoperirea legăturilor dintre ea și tatăl lui.

În acest punct, reflecții grave întrerup firul întîmplărilor, lăsînd loc rostirii personale, scepticismului și dubiilor : „Dorința de a fi puternic, sigur și continuu (...). Sinceritatea în artă e un prost sfătuitor. E o socoteală a neputinței acea pornire de a obține arta prin cît mai multă sinceritate, prin sacrificarea vanității, a rușinii și a amorului propriu... Jurnalul în sine e o scîrnăvie a omului pentru ambiția de a fi scriitor"... Asupra confesiunii trucate, asupra încleștărilor pasionale de pînă aici cad fulgere. Falsificarea nu e la îndemîna oricui : „E mult mai greu să minți, decît să spui adevărul. Dificultățile (...) puse în calea minciunii sînt adesea de neînvins". Superioară prin ideea de obstacol învins, ficțiunea camuflează o realitate : aceea a orgoliului rușinat al autorului. Rebeliunea, zvîrcolirea împotriva dominației **eului**, ajung, prin urmare, tot la **eu.** Eliberarea fiind trecătoare, e normal ca ideea de certitudine să rămînă o nostalgie : repetatul „dor de siguranță" se traduce, după tentative de obiectivare, printr-o sfîșietoare „dorință de a fi puternic"... De aceea, poate, narațiunea continuă la persoana întîi, descriind fascinația vechiului internat școlar numit „casa domniței", pentru a evoca apoi sosirea Liei, iubirea defunctă a acesteia și plecarea, după dezvăluirea imoralității ei. Perspectiva e, aici, cînd cea a școlarilor, plurală, cînd unică, a unui **eu** vag, identificabil cu Darie.

Rămas mai mult martor al evenimentelor, el e atras de „poveștile" țesute în jurul misteriosului pension, transformat — în voia imaginației fugare — în lăcaș de tezaure ascunse ori în corabie de pirați. În plus, bătrînul edificiu este spațiul împresurat de vedenii al halucinatei foste „domnițe". Cu tot verosimilul explicațiilor, fondate pe ciudățenia numelui casei, pe absența proprietarului și pe incursiunile nocturne ale Liei pe coridoare, taina continuă să rețină atenția ; la interval de doi ani, prezența Liei, surprinsă chemîndu-și iubirea în pensionul pustiu, stimulează asociații literare multiple. După ce închide „ca pe o pagină" scara podului, povestitorul urmărește pașii Liei ; visînd cu ochii deschiși, el își amintește o frază a lui Robinson Crusoe, iar în final compară pe Axel cu figuri celebre de cuceritori. Suportul **eului** însetat de adevăr fiind literatura, autismul lui inițial caută din nou o soluție în dedublarea fictivă, nu doar prin varierea persoanei verbale, ci lunecînd prin mai multe personaje : „Mă gîndii la Axel, la steaua lui fixă în destinul femeilor. La farmecul lui care nu se uită. Îl asemuiam cu eroii din romane. Îl pizmuiam (...) și rîvneam să-i semăn lui și la chip și la soartă"...

Episoadele următoare reiau, învăluit, modalități narative diferite, refăcînd parcă traseul, oscilînd între subiectivitate și exteriorizare, punctînd sub formă de ecouri evenimentele anterioare, de la trezirea dragostei lui Darie și involuția legăturii dintre Axel și Lia pînă la disperarea finală. Inițial, drept răspuns la impetuoasa trecere a lucrurilor, acționează sentimentul, iar personajul-autor evocînd prima „îngenunchere romantică" scrie la persoana întîi. Ca și la începutul **Paradisului**, intervin premoniții sumbre, iscate de generala curgere : „Să fugim din aceste locuri, un duh rău le locuiește !" Un detaliu semnificativ declanșează, la un moment dat, schimbarea perspectivelor : „Aflai mai apoi de criza de conștiință, inevitabilă după toate legile literare, care l-a împins (pe Axel) pe urmele Liei, în ajutorul ei"... Alte pagini relatează impersonal despre deznodămîntul dobrogean al dragostei celor doi, despre gelozia patologică a bărbatului. Criza erotică a lui Darie, încheiată printr-o reacție asemănătoare, fusese evocată anterior tot la persoana a treia. Narațiunea cîștigă acum în detașare prin plasarea tatălui în centrul acțiunii, și nu a lui Darie-povestitorul. Dar nu e supus oare și Axel, acelorași „legi literare" ? Cu înfățișarea lui de „învățat sau artist", petrecîndu-și serile în lecturi comune cu Lia, nu are el o existență analogă ?

Ultimele pagini ale suspinelor, incluzînd o scrisoare a Liei, repovestesc din perspectivă feminină ruptura cu Axel și veșnica ei așteptare. Analiza nu e, totuși, univocă ; de notat deci că Lia sondează conștiința partenerului său, emite ipoteze, ba chiar are certitudini ; Axel, gîndește ea, „...își justifică izbucnirile cu această intenție, nobilă, de a-mi fi de folos. Văd că mi-am îngăduit să mă uit în sufletul lui". Întocmai ca naratorul inițial, Lia e preocupată de independența sa. Deziderat imposibil : „Se vede că trebuie să mă supun tuturora". Eliberarea nu vine, totuși, prin scris, marea-i înfrîngere trecută fiind repovestită, fără rezultat, la infinit : „Lasă-mă să-ți povestesc fie și de o sută de ori întîmplarea" — insistă ea. Supunerea finală în fața destinului potrivnic se prezintă ca o ultimă dramă, agravată, în cazul naufragiatei Lia, și prin eșecul încercării de a o reconstitui în profunzime. — „Recitindu-mi în amintire trecutul, m-am reîntors, pe aceeași potecă, în parc (...). Un gînd fulgerător mi-a luminat atunci și ispitele, și impulsiunile. Un gînd pe care mi-e frică să-l adîncesc și să-l aștern"... Definitivă rămîne doar „gura mormîntului".

O suită de ieșiri din propria conștiință, și în același timp constatarea închiderii în sine ! Acesta e deznodămîntul epistolei feminine, dar și cel al întregului jurnal al lui Darie, cu interesante referiri la actul scrierii și încheierea lui. În fond, totul pornește de la halucinanta ieșire din sine a autorului, produsă într-o noapte petrecută printre portrete și obiecte vechi : „Cînd oare să se fi petrecut această dezbinare între faptele mele și sufletul meu... ?". Ocupația însăși a celui care scrie favorizează o detașare de tip particular, un fel de eliberare morală : „Eram calm și aproape fericit... nu simții nici foame, nici sete, nici oboseală". Însă biruința de-abea urmează ,o dată cu incendierea vestigiilor trecutului, începînd cu biblioteca ; eliberată de obiectele și tradițiile constrîngătoare, existența povestitorului capătă un alt sens, demolarea vechiului permite să apară noua operă. Dar oare eliberarea de dublul său aduce numai fericire? Apariția maladivă sau onirică a acelui dublu provocase răsturnări observate apoi cu uimire. Izgonirea lui echivalează cu o bătălie : „Un leșin ? Cu dimineața de leșie îmi recăpătai cumpătul. Odaia (...) arăta ca după o luptă"... Narațiunea însăși se termină o dată cu scrisoarea Liei, sub semnul renunțării, demonstrînd că în „paradisul suspinelor" libertatea și constrîngerea, cuvîntul și tăcerea coexistă indestructibil.

La începutul rememorării și în continuare, povestirea lui Darie este însoțită de comentarii între paranteze. Editorul jurnalului, semnînd cu inițialele I.V., semnalează inițial ambiguitatea cronologiei, ca și raportul dintre narațiunea la persoana întîi și cea a lui Darie. Scopul acestor intervenții exterioare se conturează după întreruperea bruscă a textului, o dată cu paroxismul geloziei tînărului față cu maculata Lia. Destinate cititorului familiarizat cu notațiile realiste, „care cere la tot pasul harta locului și a împrejurărilor", respectivele comentarii aduc precizări, „completări sumare" ale evenimentelor relatate în jurnal. Toate tind să apară cît mai detașate, pornind de la observații ale martorilor direcți, printre care și comentatorul, de unde abținerea tactică de la afirmațiile categorice „Mi-e greu să reconstitui amănunțit toate întîmplările (...). Notițele rămase și memoria mea șovăielnică nu-mi îngăduie s-o fac decît în linii mari". Deznodămîntul istoriilor povestite nu poate fi decît ipotetic : „Poate că o flacără a izbucnit din pornirile atît de deosebite ale celor doi și a mistuit totul pînă la cenușă. Poate a fost numai o dezamăgire, sau poate o remușcare, urmată de hotărîrea de a renunța". Numai dispariția personajului-autor rămîne certă, conducînd lent spre îndoiala asupra fostei sale existențe —, adică a persoanei care scrisese, dacă n-ar sta martor jurnalul : „De n-ar fi aceste file galbene... m-aș îndoi de o existență de care de altfel nimeni nu-și mai amintește"...

Singur **eul** din text rămîne o prezență sigură, descifrabilă printr-o înțelegere specială. Adnotările pe marginea jurnalului se abțin de la completările fanteziste ale evenimentelor, poate nu atît în numele respectului datorat adevărului, cît prietenului : „Drepturile prieteniei sînt limitate (...). Despre ea, prietenul meu a lăsat cîteva rînduri... Ce pot înțelege, cît pot pătrunde, cu ajutorul acestora, în dragostea ce mi-o purta"... De aici pînă la identificarea de ordin subiectiv nu mai e decît un pas : nici timidele ipoteze, nici afirmațiile întemeiate nu constituie, în cele din urmă, suportul cunoașterii ; important e harul „ghicirii" în sufletul celuilalt. Scrisoarea atribuită în jurnal Liei e, înainte de toate, un **document** cu un destinatar rămas necunoscut —, „pesemne" soția lui Axel. Imediat însă, tonul se schimbă : „Din toate aceste scrisori, Darie s-a străduit și s-a priceput să facă una singură, în care să rezume toate spovedaniile care îl chinuiau și pe care, din sentimente firești, nu se încumeta să și le vorbească nici chiar sieși"... Comentarii ca acesta întrerup tăcerea autorului, iar spre final ne fac să participăm intim la evenimente : „Înțeleg, fără să pot argumenta neverosimilul"... **Eul** care **scrie** și **eul** care **citește**, cel care se confesează și martorul sînt alături, aproape confundîndu-se ; Lia „înțelege" jurnalul iubitului de demult, dar epistola ei e rescrisă de Darie. Dar oare comentatorul nu **este** chiar el autorul jurnalului ? În suferință prelungită, balansînd între gelozie și înțelegere, **eurile** se dedublează mereu, în căutarea adevărului. Asemenea lui Darie sfîrșind prin „a plăsmui (...) un personaj care a existat aievea", I. V. percepe existența prietenului-autor ca pe a unui dispărut pentru totdeauna, „pe fila cealaltă". Dacă inițial se manifestase impersonal, ulterior evoluînd cînd liric, cînd detașat, între **eu** și **noi**, la sfîrșit comentatorul se adresează direct unui imaginar **tu.** Dialogul trecător al persoanelor e restabilit, în alt mod : „Reazămă-ți fruntea pe mîinile efemere ale iubitelor"... Depășind prin dragoste minciuna, conștiința poate stăpîni, un timp, secretul comunicării libere. Cel care vorbește este și cel care ascultă. Scriitorul este aici și interpretul său, iar Darie este I. V. Adică Ion Vinea !

Magda CIOPRAGA

convorbiri — 1885

Se publică multe piese de teatru. În acest număr **D-ale Carnavalului** și **Ovidiu.** Suava Iulia alături de nihilista ploieșteancă, un autor cere decoruri de lux, altul „un paravent", un personaj furios zice : „Pînă aici ți-a fost bibicule !", altul e dat afară și se retrage ceremonios : „Vreți ?... Prea bine... Nu mă rugați... îndată !" : Zeițele clevetesc insinuînd, mamițele se bîrfesc pe șleau. Poți rîde cu hohote ori savura rafinamente ale altei epoci în aceeași după-amiază dedicată lecturii. Seara, bucureșteanul e invitat să aleagă între spectacole de diverstiment și o „tragodie" celebră.

Lumea ca voință și reprezentare a lui Schopenhauer e din nou prezentă prin traducerea capitolului dedicat istoriei. Cîteva idei ale filozofului german : „...un popor care nu cunoaște propria sa istorie este mărginit la actualitatea generației trăitoare, de aceea nu se înțelege pe sine și nici propria sa actualitate,fiindcă nu e în stare a o raporta la un trecut și a o explica din acesta și cu atît mai puțin poate anticipa viitorul" ; „Egiptenii acoperind monumentele cu ieroglife au vrut să vorbească posterității și prin piatră și prin cuvînt : au adăugat chiar picturi, pentru cazul cînd ieroglifele ar înceta să fie înțelese" etc.

Un studiu istoric de excepțională ținută științifică al lui D. Onciul se publică în mai multe numere consecutive.

Cităm finalul poeziei colonelului Ion Alecsandri, **Odă la Unirea Românilor**, scrisă la 1857 : „Ziua ta de libertate, / Maica noastră, maică dragă, a românilor scump dor / Te ridică-ncoronată de puternica ta mînă / Toti românii cu frăție se unesc într-un popor / România, fii Română !". Un cernăuțean, T. Robeanu, scrie versuri amintind patosul litanic eminescian din perioada debutului.

La moartea lui C.A. Rosetti, adversar politic, revista junimiștilor publică un necrolog ce amintește de renumele literar dobîndit de Rosetti după ce publicase, în 1843, colecția de poezii originale și traduceri intitulată **Ceasuri de mulțumire** ; dar, în curînd, scrie autorul anonim, „mișcările politice din țară îi atraseră toată activitatea. Însemnatul rol ce l-a jucat de la 1848 încoace mai în toate întîmplările politice ale României, nu este dat revistei noastre a-l caracteriza. Ca ziarist, Rosetti a făcut din foaia sa **Românul** a cărei redacție a condus-o pînă în ultimele zile ale vieții sale — timp de 29 ani — cel mai influent organ de publicitate". Revista promite o dare de seamă din punct de vedere exclusiv literar asupra întîiului volum antologic al operei răposatului.

O bibliografie generală a tuturor tipăriturilor în românește, recent apărute, e inaugurată de Alex. Degenmann.

Lucian DUMBRAVĂ

prima clipă a păcii

(urmare din pag. 3)

timp, ca să mă încredințez în asta.

N-aveam de unde să știu, că pentru noi — cei de pe cota 310 — nu sosise încă pacea, că nu dăduserăm încă cel din urmă asalt, că mulți din cei care își aruncaseră capelele în sus, de bucurie, n-aveau să mai apuce zorile acelei zile.

Așa s-a făcut, că spre dimineață, am atacat din nou, cele două batalioane, tot acolo, sus pe cotă, rezistențele din jurul postului de radio. Oricine își poate închipui, cu cîtă neliniște și sete am dezlănțuit acest ultim asalt ! Eram prea aproape de nemți și n-am mai putut folosi artileria, numai aruncătoarele de mine și tunurile antitanc au bătut pozițiile nemților pînă ce am ajuns la ele. Încleștarea scurtă, dar viforoasă, cruntă care a urmat în tot ceasul acela dinspre ziuă a fost luminată mai mult de exploziile grenadelor și de sclipătul rece al baionetelor. Împotrivirea zadarnică și sălbatică a nemților ne umpluse de dezgust și de ură.

Cînd se lumină eram stăpîni și pe cotă și pe încrucișarea de șosele.

În clipa acestui sfîrșit teribil, necruțător, ar fi trebuit să primesc raportul tuturor celor care împliniseră vreodată rîndurile companiei mele. Aici trebuiau să fie și cei cu care în august 1944 am sărit într-o singură noapte pe nemți și cei cu care luptaseră cu atîta dor de țară pe Mureș, la Cluj și la Carei și cei care trecuseră Tisa și străbătuseră pădurea de piatră a zidurilor Budapestei, și cei cu care trecuserăm Hronul și intraserăm primii în Banska-Bystrica, și cei care luaserăm în piept culmile semețe ale munților Tatra... Am trăit astfel, aevea, un vis adevărat al întîlnirilor de o clipă cu cei căzuți în acest greu și pustiitor război. Zeci și sute de chipuri de ceară, întrupate din fumul și pulberea tranșeelor, erau aliniate acolo pe șosea, cot la cot cu ceilalți, umplînd cu umbrele lor încețoșate pustiul cenușiu al drumului pe care trebuia să pornim iarăși după nemți. Priveliștea asta zguduitoare însă era numai a minții mele ; cei mai mulți dintre ei rămăseseră pentru totdeauna sub brazdele pămînturilor eliberate, de la țărmul Mării Negre pînă aici, aproape de Praga. Și așa cum stăteam încă nemișcat, privind în neștire amăgitoarea cohortă a umbrelor de pe șosea, m-am trezit repetînd o cifră care mă îngrozea... „Două sute cincizeci ș' cinci de oameni !" — Acesta trebuia să fie efectivul companiei mele, dacă d'n toți cei care plecasră, sau veniseră pe rînd din țară, nu mi-ar fi căzut nici un om !

— Sînteți toți ? am tresărit, strîngînd mîna sergentului !

— Toți, dom'le sublo-tenent... douăzeci și opt !

Cu mîna încă la viziera căștii de oțel, am trecut în pas ușor prin naintea celor două rînduri de cîte trei, fiecare în față cu cîte-o pușcă mitralieră. În aceeași clipă, gîndurile mi-au și devenit lucide, ca niciodată. Da, aceasta era jerfta de sînge, mărturia mărețelor fapte de vitejie și eroism, însemnata contribuție a armatei și poporului nostru la zdrobirea Germaniei hitleriste.

„EMINESCU ȘI CRITICA GERMANĂ"

Treisprezece texte — din cele mai mult de șaizeci inventariate — sînt recuperate de regretatul germanist Sorin Chițanu pentru a da seama de receptarea operei și personalității lui Mihai Eminescu în spațiul de cultură german. Evantaiul cronologic al studiilor este extrem de larg : 1892 („Mihai Eminescu" de W. Rudow) — 1979 („Eminescu și Victor Hugo..." de M. Lentzen), fapt care permite cititorului să „urmărească modul în care a evoluat receptarea poetului începînd cu prima istorie a literaturii române scrisă în limba germană (...), pînă în zilele noastre". Primele contribuții au o importanță, mai degrabă, istorică, fiind depășite chiar și sub aspect documentar, dintre ele detașîndu-se totuși cea a Mitei Kremnitz („Un Lenau român"), mai amplă și mai bine informată — la nivelul anului 1910, desigur —, străbătută chiar de o undă sentimental-melancolică în măsură să ne trezească și astăzi preocuparea.

Interesant mi se pare că Eminescu a putut constitui, spre sfîrșitul anilor treizeci, subiect de controversă pentru criticii germani. Astfel, studiul lui Adolf Heltmann („Eminescu—Friedrich Schlegel—Kleist. Referiri la sursele lui Eminescu și la interpretarea spirituală a creației sale", 1937) atrage replica lui Walter Biemel („Eminescu—Fridrich Schlegel—Kleist. Răspuns lui Adolf Heltmann", 1938) construită pe un fundament explicativ mai convingător : „După părerea noastră, o comparație se impune doar în cazul în care punctele de convergență ar fi mai numeroase decît cele de divergență". Inventariind punctele de incidență și de divergență dintre Eminescu și Kleist, specialistul de mai tîrziu în Kant și Heidegger constată că apropierea efectuată de Heltmann nu se justifica.

Dar cele mai importante studii dedicate lui Eminescu de către critica germană sînt cele apărute în ultimele două decenii. Lăsînd deoparte cîteva abordări stilistic-morfologice remarcabile mai ales prin capacitatea analitică pusă în joc („Unitatea diversității în poezia Somnoroase păsărele de Mihai Eminescu" de Alfred Noyer-Weidner, „Poezia de dragoste eminesciană" de Eva Behring sau „Stilul sonetelor lui Eminescu" de Christian Wentlaff-Eggebert), două mi se par a fi studiile din care chiar și specialistul român ar avea ceva de reținut : „Eminescu — gînditor politic" (1975) de Klaus Heitmann și „Eminescu la Viena. Considerații asupra tipologiei relațiilor culturale" de Max Demeter Peyfuss (1977), ambii autori fiind dintre cei mai buni cunoscători ai literaturii române.

Antologia realizată de Sorin Chițanu (selecție, traducere, introducere, note și bibliografie) mi se pare o inițiativă demnă de a fi continuată și pentru alte spații culturale ce au manifestat un interes mai susținut pentru creația eminesciană.

Liviu ANTONESEI

MIRCEA ȘERBĂNESCU : „fata din tren"

Roman al nelinișitilor legate de sensul existenței, „Fata din tren" de Mircea Șerbănescu este o invitație la călătorie printr-un destin. La prima vedere, un tînăr ca mulți alții, eroul cărții se desvăluie gînd cu gînd, faptă cu faptă și ipostază cu ipostază a fi totuși OMUL de azi, conștiința în devenire, care, străbătînd o traiectorie sinuoasă și contradictorie știe să-și înfrîngă orgoliile de „fiu risipitor" și să urce treaptă cu treaptă spre propria împlinire. Fata din tren, metaforă generoasă a lumilor care se întrevăd în și pentru erou, îi suride enigmatic cititorului, cînd ca străinul și strălucitorul oraș la porțile căruia Zeno bate, cînd ca o amintire nostalgică și persistentă a satului natal rămas undeva în urmă.

Fata fără nume își poartă eroul prin existența cea nouă fără să i se arate cu adevărat decît în vis, dar știind să-l treacă cu bine peste ispitele amăgitoare ale propriei lui firi. Este nu „Fata Morgana", ci pisc către care Zeno, personajul central al cărții, aleargă ori se tîrăște, cade și își revine, cu palmele zdrelite de verdele țipător al porților făcute la comanda, sau de asprimea realității dure desvăluite de frumoasa și lacoma Axina. Personajele celelalte ale romanului sînt pentru erou sprijin (moș Andru, bibliotecara cu ochi albaștri, bunul lui văr Gheni), ori dimpotrivă motive de fugă și de ocol, sporindu-i însă ambiția și sentimentul sublim pentru necunoscuta devenită aspirație și țel de atins.

Tînăra din tren nu rămîne, totuși, un loc gol într-un compartiment, ci călăuză simbolică prin meandrele iubirii. Depărtîndu-l de tentațiile rele, ajutîndu-l să se regăsească în vederea cuceririi unui loc în societate pe măsura inteligenței sale, personajul-dorință al cărții nu-l poate ajuta pe Zeno în iubire.

În final, ca și la începutul romanului, Zeno se află în fața unui drum poate lung, poate scurt, de data aceasta în căutarea împlinirii sentimentale, căci, de fapt, **Fata din tren** se constituie, în romanul unei conștiințe tinere, în plină căutare, găsindu-se în mare măsură dar, dramatic și patetic, pierzîndu-și iubirea.

Rodica Ioana HERLEA

CONSTANTIN STAN : „nopți de trecere"

Deși experimentul epic nu este o noutate pentru literatura noastră, se poate spune că generația '80 l-a consacrat pentru proza noastră contemporană ; deși sînt încă unii care se îndoiesc de valoarea experimentului în ordinea procesului de înnoire al formelor și modalităților narative, cel puțin cîtorva dintre cărțile noului val nu li se poate contesta contribuția la definirea unui nou stil și chiar a unei noi mentalități de a scrie și de a citi textul epic. O asemenea carte este și romanul **Nopți de trecere** (Ed. „Cartea românească", 1984) al lui Constantin Stan, unul dintre primii prozatori ai noului val, anul debutului său în volum fiind 1979 (cu romanul **Carapacea**). Din punctul de vedere al afinităților, Constantin Stan face parte din promoția care s-a impus cel mai bine în volumul colectiv **Desant '83** ; alături de Mircea Nedelciu, Ioan Lăcustă, Gheorghe Crăciun, Sorin Preda, Nicolae Iliescu, George Cușnarencu, Cristian Teodorescu — pentru a-i aminti pe „desantiștii" cu volum(e) —, Constantin Stan a adoptat, cel puțin deocamdată, experimentul narativ, încercînd în **Nopți de trecere** ceea ce aș numi un **roman de texte** în-

panoramic

tersectate, constituit pe trei modalități ale povestirii, care presupun grade diferite ale prezenței „eului", ale implicării afective, dar o unică țintă : **jurnalul,** relatarea unui **reporter** și **narațiunea la persoana a treia** sînt cele trei „texte", scrise (spuse) de persoane deosebite care urmăresc același scop : **anexarea** realului, producerea unei „forme" a cărei principală dimensiune este numită astfel : „realitatea dată apare așa cum este". Fie și numai acest proiect este suficient pentru a marca distanța dintre „programele" a două generații literare contemporane : aceea care a debutat în jurul anului 1960 și pentru care „deviza" este „a reflecta" realitatea **„așa cum a fost"** (punînd accentul, deci, pe „adevărul" reconstituirii unei epoci revolute) și noul val, apărut în jurul anilor '80, pentru care important este „a anexa" realitatea, a o spune (scrie) **„așa cum este"**. Sînt aici, în fond, două tipuri de „realism" ; cel al generației '80 se exprimă în acest registru, de-acum inconfundabil : „Fragmentarismul și incertitudinea, discontinuitatea, absența epicului ca o consecință a fenomenelor sociale — iată tot atîtea certitudini ale acestui realism care știe «că tot ceea ce este scris există, trăiește în același timp cu tine»".

Nopți de trecere este un roman „de completă trăire și realism cinematografic", în care un narator, pe numele său, Adam, scrie, mai întîi, un jurnal, respectînd toate rigorile speciei (evenimente datate exact, „sinceritate", puțin romantism, dezvăluirea anului cînd se produce textul, 1981), este, apoi, „obsedat" de cîteva „teme" fundamentale care sînt chiar ale tipului de realism amintit („incoerența unei nopți", „disperarea de a nu afla un sens în visurile, în gîndurile niciodată duse pînă la capăt"), are o perspectivă epică asupra lumii (în care fiecare eveniment — spune el — ascunde „o foarte riguroasă poveste"), este „acaparat" de real și îl domină totodată, predînd bine o lecție care este a multora dintre prozatorii noului val : iată momentul fixării cunoștințelor : „din clipa în care ne îndreptăm de concret cu greu mai putem evita declamația și flecăreala" : iar concretul este **cotidianul,** în ceea ce are el firesc și nefiresc, dar și **ființa,** cu „normalitatea" și „excepțiile" sale. **Nopți de trecere** confirmă numele unui prozator dintre cei mai talentați ai celei mai noi generații romantice.

I. H.

VALENTIN SILVESTRU : „un deceniu teatral"

Valentin Silvestru a alcătuit o carte de „sinteză intermediară", conținînd „istoria a zece stagiuni" (1972—1982), zece „portrete în creion" (Z. Bârsan, N. D. Cocea, Mușatescu, Calboreanu, Caragiu, Beligan, Ciulei, Horea Popescu, Ioan Ieremia, F. G. Lorca) și cîteva studii cu caracter mai general („Teatrul și societatea românească de azi", „Ipostaze ale novatorismului contemporan", „Creativitatea în critică" ș.a.).

Nota dominantă a criticii lui Valentin Slivestru aș vedea-o în seriozitatea vioaie amplu comprehensivă, slujită de o vervă lingvinstică impresionînd prin suplețe și sugestivitate. Chiar textele scurte lasă impresia voinței de exhaustiv. Se pleacă de la situația literară a autorului piesei, pe care Valentin Silvestru o așează lapidar și precis într-o perspectivă istorică și tipologică. Piesa, la rîndul ei, este radiografiată minuțios și intransigent, coroborîndu-se unghiurile de vedere adecvate : stilistic, tematist, filosofic etc. Critica teatrală a lui Valentin Slivestru este într-o mare măsură critică literară de cea mai bună speță. Considerațiile asupra regiei și a spectacolului în genere sunt făcute de pe poziția unei conștiințe care e o arhivă vie a teatrului cîtorva decenii, și nu doar din România. Străin de dogmatisme, dar și de toleranța laxă, Valentin Silvestru stabilește o scară axiologică plauzibilă, temeinic motivată și, pe cît e omenește previzibil, durabilă. Criticul nu se sperie de „extravaganțe", atunci cînd ele se înscriu într-o coerență, după cum nu se lasă înșelat nici de gravitatea abil demagogică, fals temerară, care ascunde vidul.

Dacă istoria celor zece stagiuni constituie, în fond, o mică istorie interioară a nervurilor și sevelor teatrului românesc, în care procesul **pars pro toto** îngăduie extrapolări spre înainte și spre înapoi, studiul „Creativitatea în critică" este un mic manual de critică practică, de ontologie și deontologie a criticii, o meditație, nu convențională și nu greoaie, pe texte clasice (Russo, Maiorescu, Ibrăileanu, Lovinescu) sau contemporane (Boisdeffre, A. Marino, M. Ungheanu, V. Cristea) asupra rostului și putințelor concrete de a judeca produsul artistic. Bine dotat teoretic și lipsit de ezitări în practică, apt de privire sintetică și analist de acuitate, Valentin Silvestru este un critic exemplar.

Grigore PĂTRĂȘCANU

ARETA ȘANDRU : „glonțul de porțelan"

Simbol al traumelor sufletești, „glonțul de porțelan" este, ca să spunem așa, cheia romanului Aretei Șandru, permițînd descifrarea sensurilor dincolo de disparitatea subiectului. Romanul debutează cu rememorarea unor scene din copilărie, menite să precizeze startul unui destin, prefigurat „în dimineața cînd sub fereastră s-au oprit dintr-o dată trei femei și-au început să se certe : „— Va avea parte de drumuri ! / — Și de scris, va avea. / — Și de glon...". Compoziția cărții e mozaicată, secvențele căpătînd sens numai prin alăturarea lor după o anumită regulă a jocului, dificultate care, într-un fel, potențează caratele de adevăr, obligînd la o subterană relaționare a faptelor derulate pe firul capricios al memoriei... O despărțire imprevizibilă, un incipient flirt, evocarea unei tandre prietenii, zile petrecute la o cabană și altele — într-o comună, toate marcate de trauma amintită, prilejuiesc prezentarea unor expresive peisaje umane, cu adnotări vizînd comportamente și deveniri sentimentale. Și, trebuie să o spunem, Areta Șandru vădește o capacitate de-a dreptul remarcabilă de a percepe senzorial realitatea înconjurătoare și de a o trece prin filtrul unei lucidități și, deopotrivă, al unei subiectivități specifice. Aceasta, pînă la a determina participarea cititorului la definitivarea compoziției, sugestia fiind prezentă insidios în însăși meticuloasă ordonare a impresiilor culese cu un fel de reprimată, patetică trăire a realității. De un deosebit efect este împletirea reflexului în conștiință al avatarurilor sentimentale ale eroinei, cu senzația imediată, aproape brutală, a unui cotidian surprins cu acuitate în toată concretețea lui. Este un mixaj care-i reușește pe deplin, legînd astfel momente aparent banale, culese din rutina existenței, cu arierplanul unei permanente stări de veghe a ființei, aflată într-un fel de pîndă sau intrigată, revendicativă așteptare, în fața destinului capricios și greu de înțeles, Cu aspect de indirectă confesiune, romanul Aretei Șandru dă textului mai multe nivele de semnificație, reconstituind o experiență de viață, descrisă într-un stil bine stăpînit, de o deosebită percutanță și care preferă podoabelor, claritatea (chiar duritatea) sensului. „Glonțul de porțelan" este o carte realmente interesantă, care-și drapează aura de feminitate sub faldurile intelectualității, din perspectiva căreia fiecare amănunt rezonează meditativ cu ansamblul. Aceasta, pînă la a simți fantezia strunită de frîul rigorii, un plus de dezinvoltură fiind de dorit, în perspectivă, astfel încît demersul analitic să devanseze în zone apte și pentru mai dezinvolte dezvoltări epice. Nu este un reproș, ci o preferință. Declanșată tocmai de ținuta impecabilă în care și-a propus autoarea să se prezinte cititorului în această carte, originală și matură. Instituind o posibilă prezență distinctă în peisajul prozei noastre contemporane.

Al. I. FRIDUS

ȘERBAN CODRIN : „întemeietorii"

Una dintre cele mai interesante apariții din domeniul dramaturgiei originale este trilogia **Întemeietorii** de Șerban Codrin, tipărită în seria de teatru de la Cartea Românească. Autorul, despre care pînă acum nu știam nimic, vădește, alături de profesionalitatea indispensabilă dramaturgului, talent literar, ceea ce face ca textele sale să aibă consistență și la lectură. Pretextul pieselor **(Întemeietorii, Vestitorii, Secerătorii)** este istoric, războaiele dacilor cu romanii, dar viziunea lor e strict contemporană. Burebista și Decebal, în jurul cărora se încheagă acțiunea, au gîndurile și comportamentul oamenilor secolului XX. Fără a disprețui adevărul istoric, care are funcțiune de decor, Șerban Codrin înscenează conflicte de apăsată actualitate. De la Giraudoux încoace, dramaturgia istorică a urmat aproape fără excepție această cale. Teatrul lui Marin Sorescu este, la noi, un bun exemplu. Dacă însă acesta preferă tratarea parodică, cultivînd perspectiva ironică, autorul **Întemeietorilor** înclină balanța în favoarea gravității. Prinse între autoritatea indiscutabilă a obiceiurilor și imperativele clipei, constrînse să aleagă acolo unde nu încape alegere, personajele lui Șerban Codrin sînt fundamental tragice. Libere în aparență, slujesc necesitatea cu conștiința implacabilității mecanismului istoric. Deloc teoretic, avînd — cum remarcă și Alex. Ștefănescu în prezentarea de pe coperta a patra — fiecare nuclee dramatice bine articulate, ce susțin evoluțiile și înfruntările personajelor, piesele sînt — în ultimă instanță — poeme dramatice, într-un limbaj ritualizat, de ceremonie, și cu numeroase secvențe de lirism autentic. Pe cînd un regizor priceput care să le pună în scenă ?

N. COBADIN

B. IORDAN : „normaliștii"

Recent, la „Minerva", a fost reeditat romanul **Normaliștii** al lui B. Iordan, îngrijit și prefațat de Constantin Mohanu. Cartea (revăzută și eliberată de o serie de pasaje trenante, nereprezentative), se adresează generației tinere, în primul rînd liceenilor. Fără îndoială că, plimbat, beletristic, printre logaritmi și ecuații, printre jouli și coulombi, printre simboliști și realiști, conflictul romanului constituie un imbold, o documentare estetică și pentru elevul de astăzi.

Autorul cărții, concepută mai mult sub forma unui „jurnal de internat", nu este un nume proeminent în cadrul culturii românești, nici măcar după dispariția lui fizică. Scrierile sale au fost în majoritate ocolite cu o indiferentă nejustificată din partea criticii. Chiar și exegeți de talia lui G. Călinescu și E. Lovinescu rămîn, în cazul lui B. Iordan, în corsetul observațiilor lapidare și nedefinitorii. În realitate, cărțile scriitorului moldovean ne apar vii în contextul literaturii române, și prezența lor nu trebuie eludată.

Normaliștii nu este numai o frescă a vieții de internat, ci și un roman de relevantă analiză psihologică. B. Iordan nu rămîne tributar notației exterioare, un scriitor cu simțul relatării și nimic mai mult, un narator oarecare trăind din nou întîmplări ale trecutului, ci este un subtil observator al sufletului uman, îndeosebi al celui adolscentin. Mesajul întregului roman de aici emană. Scriitorul, el însuși erou al cărții, spirit autodidact, cu predispoziție spre cugetare și reverie, are ochiul fin care pătrunde, analizează situațiile și apoi formulează sentințe în „jurnalul" propriu. Eroii, elevi ai Școlii Normale, se află la vîrsta inițierii. Întîmplările se desfășoară în atmosfera sumbră a vieții de internat, dar optimismul personajelor emană pretutindeni ca o justificare a plenitudinii juvenile. Normaliștii, visînd și iubind, înfruntă ostilitățile internatului și se cuprind în atmosfera clocotitoare a citadinului. B. Iordan (tînărul Bucur din roman) intuiește de timpuriu varii controverse ale spiritului uman, care, înțelese din perspectiva maturului cunoscător, pot comunica mult. Cartea **Normaliștii** are o continuare în romanul **Învățătorii** (nereeditat încă), unde imaginea asupra realității sociale se întregește, dezvăluind experiența dramatică a protagoniștilor acumulată prin cunoașterea, acum directă, a întregului miraj existențial. Frumusețea stilistică a narațiunii, ca, de altfel, și întîmplările deconectante specifice vieții de elev fac ca povestea despre viața **Normaliștilor** să fie dintre cele mai atractive. Ceea ce este important rămîne, desigur, mesajul profund și realist al romanului.

În încheiere, trebuie menționată inițiativa editorului Constantin Mohanu de a alcătui o „bibliografie selectivă" a studiilor critice despre opera lui B. Iordan, facilitînd astfel dorința de a ști în plus a cititorului interesat. Deși netrecut în bibliografiile școlare, romanul **Normaliștii** poate sfida, o clipă, monotonia manualului de literatură.

Codrin-Liviu CUȚITARU

accente

note la „roza eternă"

I. Poezia lui Horia Zilieru este o necontenită căutare a **toposului.** Asemeni ochiului vedic atoatearzător, versul taie imagini, desparte falii de înțelesuri croindu-și drum spre aparent inaccesibilul topos: **cenușă și nimb** — acestea sînt reperele care jalonează drumul versului către constituirea universului poetic, a lumii noi căreia îi dau strălucire atît **cenușa** cît și **nimbul** pentru că ambele înseamnă ardere—sfîrșit de ardere și moment de maximă ardere. Cenușa și nimbul aureolează, deopotrivă, muzeul de ceară care evocă fragmente de timp. În alt sens, mai aproape de semnificația ce se cuprinde în poezia lui Horia Zilieru, **cenușa și nimbul** sînt semnele incontestabile ale **arderii textului.** Poezia afirmă palimpsestul; **palimpsestos** — manuscrisul care a fost șters, spre a se scrie altul, deasupra celui vechi ; **cenușa** este restul textului **vechi,** originar, al textului absolut, existînd în sine, deasupra tuturor cuvintelor legate în cea mai elementară sintaxă, în vreme ce **nimbul** este superbia textului **nou,** original dar nu originar, strălucitor dar nu orbitor : între a fi cenușă și a fi „nimbat", textul nu are de ales pentru că totul se produce din drama celui care l-a creat : pe cenușa cuvîntului originar, nimbul cuvîntului original : „din vedic triunghi / ce ochi depărtatul / somează / bătrînul tău trunchi / (demult apostatul) / c-o rază // de laser frivol ? / și taie prin vene / tenebre / clamări alcool / uitatele scene / funebre// ah ! topos pierdut / vechi gărzi sociale-n / armure/ licornul temut / îl scoală să scoale / impure : // cenușă și nimb / morișca hilară / în vogă — / fragmente de timp / muzeul de ceară / evocă".

II. În lumea sa, călcînd peste cenușa cuvîntului dintîi și construind nimbul palimpsestului, poetul este **semănătorul de cuvinte,** purtătorul învățăturii, al consacrării — **Enoh,** adică **Hannok** care înseamnă „învățătură". Palimpsestul este noua și vechea învățătură, este cenușa vechiului și nimbul noului „testament" poetic.

III. Dar **cenușă** și **nimb** înseamnă **uitare** și **aducere-aminte** ; „chipuri de femei la scaldă-n lethe" și imaginea copleșitoare a aceleeași **una,** jocul timpurilor verbale marcînd ștergerea și prezența în memorie — totul se subsumează dramaticei confruntări dintre două principii pe care, chiar dacă nu se sprijină universul, se întemeiază viața omului : două „figuri" — **Lethe** și **Mnemosyne, apele uitării,** rîul infernal pe care îl străbate, uitînd totul, orice călător grăbit spre Hades și **memoria** amintirea-ființă din a cărei dragoste vinovat / nevinovată cu Zeus s-au ivit cele nouă muze, dintre care poetul o convoacă pe Erato : „(urechi de zei) acele pietre-ascete / par chipuri de femei la scaldă-n lethe / cristalizate / disperări blazate // dar **una** ești tu piatră vorbitoare / reflex de lavă-n / formă de agavă / răzleață stea în deasa desfătare".

IV. Dar **cenușă** și **nimb** înseamnă și alăturarea **corifeului** cu **scribul** în marea sală a judecății, unde veghează Thot, protectorul scrisului, istoriei, legilor, magiei și a tot ceea ce inteligența a ivit. Thot din poemul pe scenariu ludic **mythistorima sau făgăduința și judecata verbului** re-prezintă esența gîndirii creatoare forța adevărului și puterea de a crea realitatea : Thot este logosul însuși, toposul poeziei, **cenușa** și **nimbul** din versul lui Horia Zilieru : „(marea sală a judecății : THOT **veghează balanța pe ale cărei** talgere se află «inima» și «pana» lui SEFIRAH, **sclavul cu lyră eptacordă chemat în instanță de** AMENOFIS, cel temut în campanii, bărbatul ASTARTEEI. **În jilțuri de piatră, la distanțe egale formînd triunghiul sacru :** UN-AMUN, slujitor al științei și artei întru descifrarea virtuților femeii, ASTROLOGUL și SFINȚITUL SCRIITOR **pe cap cu pene și cu nelipsita carte la piept în calota corului** CORIFEUL și SCRIBUL, **în poziția ethernă cu styletul și papirusul desfășurat pe genunchi, pereții reprezintă scene de psihostazie**"). Dar Thot este el însuși autor al unor scrieri **hermetice,** de la această figură a unei mitologii să-i spun „reale", purcede mitologia poetică a lui Horia Zilieru : asemeni zeului egiptean care concentra în „figura" sa principiile **Huh** — cuvîntul creator și **Sia** — cunoașterea universală, Thot din poezia lui Horia Zilieru este **cenușă** și **nimb,** restul de după arderea cuvîntului și strălucirea exprimării sale.

V. Totul se unește sub semnul **iubirii** („amo ergo sum") și al **cîntecului** („orpheus ut duo unum fiant"). Căci restul nu este decît ironie, sarcasm, suprarealism, dicteu automat, scenariu ludic, mistere și sunete eleusine, **rîsu-plînsu.**

H. IOAN

NOTE

● Citām dintr-o frumoasă *Baladă* (*Fl.*, 13/85) de Adrian Păunescu : „Nu m-am lățit pe hartă niciodată / Și viața mea a fost într-una grea / Aceea din Decembrie, la Alba, / Era și va rămîne țara mea". ● Suntem perfect de acord cu Nicolae Stoian, care declară : *„Aș vrea să i se facă dreptate lui Mihu Dragomir, publicîndu-se o ediție critică în «Biblioteca pentru toți»"*, într-un foarte bun și revelator interviu acordat lui G. Arion în *Fl.*, 13/85. ● Un comentariu ca de la sonetist la sonetist (al lui Al. Andrițoiu la Radu Cârneci), trei cronici literare bine făcute și neprotocolare (Al. Cistelecan, V. Podoabă, N. Oprea) și o splendidă versiune românească a *Cimitirului marin* de Paul Valery datorată lui Șt. Aug. Doinaș — iată piesele de rezistență ale nr. 3/85 al *Familiei.* ● DOUĂ EVENIMENTE PUBLICISTICE : interviul luat de Radu Cârneci lui Leopold Sedar Senghor în *Luc.*, 14/85 și intervenția savantului Anton Dumitriu în legătură cu *Numele trandafirului*, în *Cont.*, 15/85. ● Se plagiază ediții, ne dovedește Mircea Vaida în *Tribuna*, 13—15/85. Oare ce au de spus împricinații ? ● Sugestiv, colorat, portretul pe care i-l face Artur Silvestri lui Ilarie Hinoveanu în *Luc.*, 14/85. ● „Foarte bun, extraordinar în momentele de vîrf" reportajul lui Cornel Nistorescu *O viață trăită de două ori*, din *Fl.*, 14/85. ● N. Mihăescu (*Săpt.* 15/85) elogiază „relieful expresiv" pe care-l conferă repetarea în trei fraze la rînd a pronumelui *„el"*. ● *„La un Lucian Avramescu sare în ochi prin bunele efecte estetice, excelenta pantomimă de dinamism al proiecțiilor și contorsionare fără răgaz a entităților ce dă finalmente o impresie de imobilitate a ideii de zvîrcolire însăși"*, scrie în *SLAST*, 14/85, un critic de obicei cu scaun la cap. ● Într-un articol din *Contemporanului*, 18/85, Șerban Cioculescu scrie : *„Adevărul să iasă la suprafață ca plumbul în apă"*. Contextul nefiind ironic, ne întrebăm : chiar plumbul ? nu untdelemnul ? Catalizatorul acestui ciudat fenomen n-o fi lapsusul ? ● *„Desigur, proza lui Ion Vlasiu nefiind o proză de cuvinte, volumul are destul rest..."*, zice Anton Cosma în cronica din *Vatra*, 3/85. Cum vine asta : nu e proză de cuvinte ? Dar de ce e ? Și cum ar arăta o proză de cuvinte ? ● Comentariu distins cu Diploma de onoare în concursul „Poemul comentat", semnat de Constantin Badea (*Astra*, 3/85) e gongoric și conține spuneri ignare precum : *„Condiția de creator e fortuită în a privi de sus umanul și naturalul existenței"*. ● Un „cartuș" *Culorile naturii*, din ultima pagină a *Magazinului* (nr. 17, 1985), nesemnat, dar mai mult ca sigur aparținînd unui redactor cu înclinații [illegible] ne îndeamnă ca [illegible] a ne avertiza de ce e în stare [illegible] lorilor primăverii". Atenție ! „Puritatea [illegible] naturii iulind-o iarăși de la capăt [illegible] dată la miracolul existenței [illegible] în Calea Lactee".

dialogul artelor

În atelierul pictorului

un comper confient

Într-o fulgurantă notație inclusă în excelentele sale proze scurte: **Viețile după Vasari** — o carte de subtilă reflexivitate — **Val Gheorghiu** opinează în sensul că naturile artelor sînt atît de diferite, încît orice speculație pe linia unor similitudini posibile eșuează ireversibil în gratuitate.

Cea mai divergentă relație pare a fi între literatură și pictură. Tipul de imagine cu care operează fiecare dintre ele este atît de distinct, încît orice filiație este exclusă. Ba chiar, în cazul unor temerari, dispuși adică să se manifeste simultan și într-un domeniu și în celălalt, trecerile echivalează cu veritabile seisme. Sau, cum spune Val Gheorghiu: „Cele două ființe, sălășluind sub același acoperămînt sînt două persoane extrem de simandicoase, care, ca și Voltaire cu bunul Dumnezeu, se salută, dar nu-și vorbesc. Limbile sînt diferite".

Distincția este necesară și, în general, exactă. Ea dobîndește în cazul creației lui Val Gheorghiu — artist dotat cu însușiri artistice plurale — și conotația unui program estetic. Se știe că nimic nu este mai dăunător picturii decît tentația literaturizării ei, mai limpede spus, împovărarea imaginii plastice cu o anecdotică hibridă și inexpresivă. Ea, anecdotica, deplasează sensul și impune mijloacele comunicării. Pictura devenită astfel **enunț**, iar nu **sugestie** cum ar trebui, de fapt, să fie. La fel ar sta lucrurile în privința literaturii, mult prea încărcată de imagini descriptive, greoaie și de un cromatism excesiv.

Și totuși istoria artelor a reținut numeroase exemple de creatori ce s-au manifestat deopotrivă în literatură, muzică și pictură, cu intensități diferite se înțelege, fără însă ca prin aceasta creația în ansamblul ei să aibă cumva de suferit. Dimpotrivă. Apelul la mai multe tipuri de limbaj, dependente de rigori anume, nu poate altera vocația fundamentală a artistului. Uneori — cazul lui Ingres este notoriu — se întîmplă ca artistul însuși să creadă că adevărata sa vocație este cu totul alta și doar timpul să repună în drepturi și în prim-plan preocupările sale așa-zis secundare.

Am riscat cîndva o formulare tranșantă: preferam prozatorului Val Gheorghiu, pictorul omonim. Îmi dau acum seama că m-am pripit. Îi privesc tablourile și în minte, ca pe un ecran sensibil, îmi apar siluetele decupate din paginile sale de literatură. Sau, altădată, citind rafinatele „brize" simt nevoia să vizualizez într-o compoziție picturală. Reacția îmi pare firească. Acolo unde sfîrșește sugestivitatea cuvîntului începe aventura imaginii plastice. Și invers. Mișcîndu-se cu elegantă dezinvoltură în două teritorii artistice distincte, Val Gheorghiu poartă dintr-unul în celălalt nostalgia celui abia părăsit.

Pictorul, atent la dezvoltarea unor inedite scheme compoziționale — remarcabile prin ritmul lor interior — și la subtilități de ton în ton, scrie literatură cu gracile învolburări topice, cu vădita plăcere a rostirii parabolice. Deși îi sînt străine temperamental seducțiile proprii unui moralist deghizat, fiecare crochiu literar pare a sugera, subtextual, și un asemenea sens. Uneori, delicata construcție literară are drept eșafodaj cîte un citat memorabil. De pildă, scriind despre plăcerea ieșirii pictorilor în plein-air, cu rezultate diferite de la un artist la altul, de la o mentalitate la alta, Val Gheorghiu reproduce în final spirituala observație a lui Oscar Wilde: „Acolo de unde cel cult ia un efect, incultul ia o gripă".

Nu altfel par a se petrece lucrurile în pictură. Un savuros ori anodin motiv din realul imediat poate deveni un util pretext grafic. În contingent se consumă atît de fascinante fapte, încît artistul le înregistrează global și selectiv totodată, recompunîndu-le într-o ordine dictată de propria sa afectivitate. Deși lirismul similar unei edulcorări cromatice îi repugnă, Vai Gheorghiu fiind mai degrabă un narator ironic, pictorul nu-și poate reprima uneori o anume nevoie lăuntrică a discursului pur cromatic. Mase mari de culoare, vibrate cu discreție, se ordonează în structura compoziției juxtapuse melodic. Alteori, formele crează disonanțe armonice și contraste de tente, integrate imaginii ansamblului ca suprafețe autonome. Filiația cu Nicolas de Stäel se impune la nivelul morfologiei plastice cu mențiunea că, dincolo de ea, Val Gheorghiu cultivă o narativitate hîtră și extrem de savuroasă în lexicologia plastică de care uzează. De aici o anume seducție pentru în-scenare și recuzită bizară, cu alternări frapante real-imaginar și în fine, cu o gestică de comedia dell arte. Scena: lumea cu tot imprevizibilul ei cotidian, populată cel mai adesea cu **personaje** histrionice. Gustul pentru spectacol ca realitate reconstituită din fragmente disparate devine principala sursă de motive plastice. Regizor cu ochiul mereu sensibil la avatarurile personajelor sale, Val Gheorghiu este, simultan, comperul confient între literatură și pictură în existența căruia, paradoxal, e primul care nu crede.

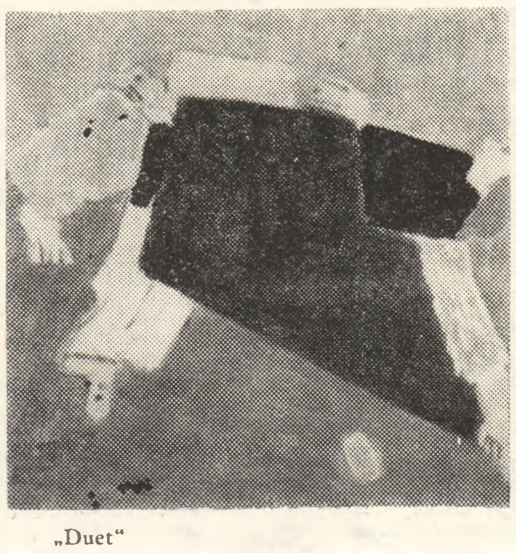
Valentin CIUCA

val cel dintodeauna

În mai multe rînduri am încercat să-l iscodesc, să aflu mai multe decît spuneau vorbele lui cumpătate. Ca la toți oamenii bogați sufletește tăcerile sînt mai grăitoare decît vorbirile. În ființa lui sălășluiesc doi artiști: pictorul și scriitorul. El crede că nu au de-a face unul cu celălalt, fiecare urmîndu-și drumul propriu. Tablourile sale nu stau, într-adevăr, sub semnul narativului. Proza pe care o scrie mizează pe dialog și interogație, deși nu ocolește plasticitatea cromatică, caracteristică picturii. Să fie cu putință o separație totală? Puțin probabil. Dar ceva adevăr, chiar mai mult, există în această privință. Demarcația este de natură cerebrală. Artistul o urmărește cu obstinație. Dorește o individualizare pe cele două planuri. Meditează asupra artei sale și pe un tărîm și pe altul și caută formele de exprimare, ce i se potrivesc mai bine. Darurile native nu-i lipsesc. Cu cîtă naturalețe se ivesc liniile din atingerea grafitului purtat de mîna sa pe coala de hîrtie. Un pustiu se umple dintr-o dată de viață. Și cuvintele se-nlănțuie, se împerechează, iscînd „frumuseți și prețuri noi". Dar el nu se lasă dus de „valul" lor căci „ce e val ca valul trece". Se înverșunează, umblînd pe cărări numai de el știute. În pictura sa, ca toți modernii, se ferește de figurativ. Nu se rupe, nici n-ar fi posibil, de ceea ce a fost înălțime în pictura de dinaintea sa. E fascinat de arta meșterilor noștri anonimi, a meșterilor de fresce. Pictura lui, după cum însuși mărturisește într-un recent interviu din revista „Cronica", de aici își trage sevele. Această destăinuire deschide un drum spre înțelegerea artei lui Val Gheorghiu. Nu doar absența adîncimii spațiului ci și acea sclipire văroasă a pînzelor sale vine tot din arta celor mai vechi zugravi ai noștri, Și un anume hieratism al întruchipărilor din tablouri se trage, de asemenea, din aceste izvoare. Fantasticul și simbolurile din lucrările lui Val Gheorghiu țin, cred, de livresc, de folclor, adică de buna vecinătate a picturii cu literatura. La fel și atmosfera ce-o emană pînzele.

Nu-i place pompa, da asta, desigur, are oroare de vernisaje, pe care le evită. În schimb nu-i scapă nici un amănunt, ce poate înrîuri receptarea operei. Este subjugat de frumos, în slujba căruia stă prin viața sa de artist și prin cea de toate zilele. „Ultimul Val", cum tot el zicea că vrea să fie, rămîne Val cel din totdeauna.

I. GRIGORE

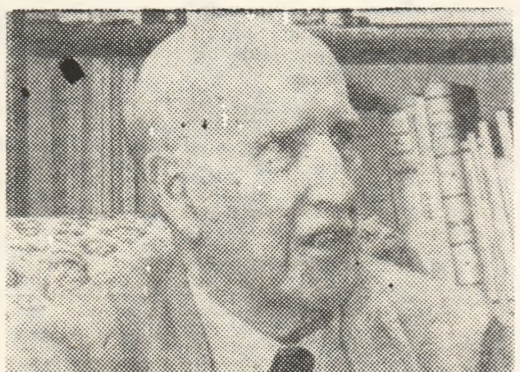

„Duet"

„Icar odihnindu-se"

universalia

„nașterea ultimă" a lui vicente aleixandre

Y quien calló ya ha hablado.
(Los amantes viejos, Diálogos del conocimiento)
(Cel care a tăcut, mai înainte a vorbit.)

În dimineața zilei de 14 decembrie 1984 a trecut în „vastul domeniu" al tăcerii una din marile voci lirice ale contemporaneității: poetul spaniol Vicente Aleixandre (n. 1898), figură marcantă a generației poetice de la 27, laureat al Premiului Nobel pentru literatură pe anul 1977.

A tăcut glasul poetului care **a vorbit** oamenilor despre om și locul lui în univers, dezvăluindu-i întreaga măreție, demnitate și frumusețe ca parte integrantă a cosmosului și totodată făptură unică, „concret pumn de țărînă", infinit în concretețea și materialitatea lui, tot astfel precum eternitatea se implică în porțiunile concrete ale timpului.

În circuitul material al vieții universale, pe care se întemeiază ceea ce Carlos Bousoño — cel mai important comentator al poeziei aleixandrine și a tehnicilor sale iraționale — numea **cosmoviziunea** poetului, dispariția fizică a omului se încadrează ca un moment firesc. Își pierde dimensiunea tragică, brutală, sensul ei distructiv manifestîndu-se salutar prin „ruperea limitelor" dincolo de care începe noua „viață a supraviețuirii". Într-o lume a comuniunii regnurilor, a „solidarității integratoare", a umanității cu viața animală, vegetală și minerală, în care omul, „eco y espejo" („ecou și oglindă") reflectă strălucirea cosmică („existir es brillar" — „a exista înseamnă a străluci"), moartea nu este final, ci început, reîntoarcere la matricea originară, la pîntecul matern și „nacimiento último" naștere ultimă, penultima fiind iubirea.

A **tăcut** glasul unui poet care și-a conceput întreaga operă ca pe un amplu „dialog al cunoașterii" purtat cu cititorul, într-o ineluctabilă alternare a lui **hablar** (a vorbi) și **callar** (a tăcea). Pentru că dialogul este singura cale către cunoaștere, esență, și scop suprem al vieții, nerealizată plenar decît după moarte, astfel încît: „Quien conoce ha muerto", „Quien sabe ya ha vivido" („Cine cunoaște a murit", „Cine știe a trăit"). Cînd susține că viața este îndoială perpetuă, Vicente Aleixandre nu se retrage pe poziții sceptic-defetiste ci afirmă un principiu vital stimulator, unul din „misterele incredibile" ale existenței, simbolizat de imaginea sîngelui: „La sangre vive cuando presa pugna / por surtir. Pero si surte, muere." („Sîngele trăiește cîtă vreme închis luptă / să țîșnească. Dar de țîșnește, moare.") Convingerea poetului este că viața și conștiința umană sînt complexe și contradictorii, au zone obscure și misterioase a căror cunoaștere se poate realiza numai prin dialog, formă concretă a comunicării.

De-a lungul întregii sale vieți ca om și poet, Vicente Aleixandre a crezut cu fervoare în valoarea comunicativă a poeziei, considerîndu-se pe sine un poet cu „vocația comunicării". Ultimul său volum, **Diálogos del conocimiento** (1966—1973), publicat în 1974 la editura barceloneză Plaza-Janés reafirmă credința că „la poesia es una profunda verdad comunicada" (**Poesia, comunicación**, 1951). Operă de sinteză și ultimă maturitate, cu valoare de testament artistic, **Dialogurile cunoașterii** sînt o meditație gravă asupra vieții, morții, cunoașterii și iubirii, cunoașterii și îndoielii existențiale prin prisma unei responsabile asumări a limitelor condiției umane. Intensitatea conceptuală a poemelor este susținută de stilul sobru, concis, care cultivă paradoxul, identitatea contrariilor și enunțul aforistic, sentențios, amintind conceptismul baroc al lui Gracián: „Sólo quien duda existe" („Numai cine se îndoiește există"), „Conocer es amar, saber, morir" („A cunoaște înseamnă a iubi, iar a ști, a muri"), „Porque nunca nació quien no amó, ni dio luz en su vida" („Pentru că nicicînd nu s-a născut cel care nu a iubit și nici n-a dat lumină în viața lui) etc. Aceste dialoguri în fond false, întrucît sînt mai curînd monologuri paralele, adevăratul dialog stabilindu-se nu între personajele poemelor ci între autor și cititor, dezvoltă idei care își au premizele în volumele poetice anterioare, împlinind o evoluție artistică pe care însuși poetul o considera lină, fără salturi, fără rupturi. Cărțile sale se înrudesc, se înlănțuie, ceea ce provoacă, și explică, frecventele cazuri de intertextualitate din propria operă. O operă unitară, coerentă, în spirală dialectică, de mare forță și originalitate, o ingenioasă sinteză a valorilor aparent contrarii, pentru că este în același timp unică, nerepetată, fidelă formulei proprii, originale și „multitudinară", reflectînd și reflectîndu-se în colectivitate asemeni cerului din dialogul **La Maja y la vieja (En la plaza)** — Maja și bătrîna (În piață): „Privește cerul cu luminile lui: / el nu este al nimănui și strălucește, și oamenii îl adoră. / Dar el este numai al lui, lucește și nimeni nu-l atinge, / însă el se împlinește totdeauna în pupilele vii / ale celorlalți. Darnic și refuzat, / furat și generos. Veșnic al său și în ceilalți." Privită dintr-o perspectivă istorică, diacronică, poezia lui Vicente Aleixandre se distinge prin rara virtute de a fi în consonanță cu cele mai novatoare curente și modalități artistice ale actualității (suprarealism, expresionism, iraționalism), fără a rupe firele care o leagă de tradiția poetică națională.

Înclinat a medita asupra propriei creații și a se autodefini, Vicente Aleixandre a avut deplina conștiință a apartenenței sale la tradiția literară spaniolă „imediată" sau „orizontală" (generația de la 27) și „mediată" sau „verticală" (clasicii Secolului de Aur; Garcilaso, Fray Luis de León, San Juan de la Cruz, Góngora, Quevedo, Lope). Este aceasta una din ideile fundamentale din discursul pronunțat cu ocazia decernării Premiului Nobel: „Căci, fără îndoială, poezie, artă, înseamnă întotdeauna și înainte de toate, tradiție, în care orice autor nu reprezintă altceva decît, cel mult, o modestă verigă spre o expresie estetică diferită". În admirabilă concordanță cu concepția integratoare și comunitară a poetului, întregul discurs vădește poziția solidară a unui membru al generației poetice de la 27, conștient de adevărul unui aparent paradox: nu se poate înfăptui o revoluție poetică fără asumarea în prealabil a tradiției: „Dacă noi eram revoluționari, dacă am putut să fim astfel, a fost pentru că mai întîi iubisem și absorbisem chiar acele valori împotriva cărora aveam să reacționăm [...]. Să nu vă mire, deci, că un poet care a început prin a fi suprarealist face astăzi apologia tradiției. Tradiție și revoluție. Iată două cuvinte identice. „Textul discursului este o nouă mărturie a unei profesiuni de credință ferme în afirmarea semnificației comunicative a poeziei:" „...am proclamat întotdeauna că poezia înseamnă comunicare, în sensul exact al cuvîntului. Poezia este o succesiune de întrebări pe care le pune poetul. Fiecare poem, fiecare carte este o întrebare, o solicitare, o interogație, iar răspunsul este tacit, și tot succesiv, dat de către cititor prin lectură, de-a lungul timpului. Frumos dialog în care poetul întreabă și cititorul, în tăcere, dă un răspuns deplin."

Cu atît mai impresionantă este comunicarea umană care se stabilește prin intermediul traducerii, grație căreia poetul „vorbește în alt mod altor oameni și este înțeles de ei." Poetul face astfel o „extraordinară experiență", personalitatea sa dublîndu-se cu o alta, conferită de noul veșmînt verbal, în vreme ce și cititorul, la rîndul său „trăiește două dimensiuni ale realității: a lui proprie și aceea căpătată prin lectură", cînd se „instalează într-o cultură care nu este a lui". Iată de ce Vicente Aleixandre propunea, în încheierea discursului său de laureat al marii distincții, o reprezentare simbolică a poetului: „aceea de a întrupa în persoana lui aspirația de solidaritate a omenirii."

Acum cînd **a tăcut** glasul poetului care **a vorbit** despre „miracolul comuniunii umane", dincolo de frontiere geografice ori lingvistice, ne amintim, prin mijlocirea inspiratei traduceri a lui Sorin Mărculescu *), superba imagine din **Bătrînul și soarele**: „Asemeni unei roci care-n torentul devastator in dulci / răstimpuri se surpă, / cedînd unei iubiri tunătoare, / așa și bătrînul, în tăcerea aceea, se anula încetul / cu-ncetul, se-abandona încet, încet. / Și vedeam cum puternicul soare îl mușcă încet cu dragoste / multă și îl adoarme / ca să-l răpească-așa treptat, treptat, ca să-l dizolve-așa, / puțin cîte puțin în lumina-i, / asemeni unei mame ce cu nespusă blîndețe pruncul în / pîntec și l-ar readuce. / Treceam și vedeam. Uneori însă nu vedeam decît o rămășiță / impalpabilă. Doar o ușoară îmbinare a ființei. / Ceea ce rămînea după ce bătrînul îndrăgostit, bătrînul / dulce, se preschimba în lumină / și infinit de-ncet era tîrît în ultimele raze ale / soarelui, / ca atîtea alte lucruri invizibile de pe lume."

Dana DIACONU

*) Vicente Aleixandre, Umbra paradisului, Notă introductivă, selecție și traducere de Sorin Mărculescu, Editura Univers, București, 1972.

pro juventute

convorbiri literare prin corespondenţă

● *ATLAS — Timişoara.* S-a schimbat, văd, identitatea, dar nu şi poezia.

● *Andrei ANDRU — Iaşi.* Am reţinut, pentru o eventuală publicare, *Păsări, Rostirea pietrelor, Ninsoare, Statui, Accident, Exerciţiu,* adică poeziile unde artificiul e mai puţin vizibil.

● *Decebal ALEXANDRU-SEUL. — Izvoarele Sucevei (Suceava).* Retuşurile sînt nesemnificative, ca şi noutăţile, de altfel.

● *Casian BALABAŞCIUC — Moldoviţa (Suceava).* Aştept mai mult de la dv. Mai mult decît cele din ultimul plic. Mulţumiri pentru mesajul trimis la mijlocul lunii aprilie.

● *E. C. — Iaşi.* Ultima strofă din Bacoviană mă obligă să fiu „dur", adică s-o citez ca exemplu negativ, exceptînd, poate, al treilea vers : „Hai, vino, iubito, în capăt de veac sideral / Iubirii să-i cînţi partitura / Să ne iubim decenţi şi gravi, autumnal — / Concetăţeni, zvîrliţi-ne dar ura !". Proza e o evocare cu prea puţine virtuţi literare.

● *Doru CHICHET* — Orşova. Mulţumesc pentru invitaţie. Cînd voi avea ceva mai mult timp liber şi curaj pentru un drum atît de lung, vă voi da de veste.

● *Costel CIOANCĂ — Borleşti (Neamţ).* Ca să vă cred pe cuvînt, îmi trebuie alte probe. Tragedia, la nivelul fragmentului trimis, nu spune nimic cert nici despre poet, nici despre dramaturg.

● *Dan CRISTIAN — Bacău.* Îmi place tăietura glacială a poeziei dv., remarcabilă îndeosebi la nivelul unor secvenţe. Trimiteţi traducerea.

● *Emil DAN — Sibiu:* Nu stăpîniţi cuvintele ; ele „curg" în aglomerări unde par a se sufoca singure : „Întîmpinăm ziua întîmpinării / Descoperiţi, în genunchi / Cu frunţile ce ating pietrele / Gînditoarele frunţi / Negînditoarele pietre / Încrederea crezului / Atingerea marelui tot / Şi eu tu şi el / Căutare... / Încrederea crezului / Glăsuind cuvîntul / Cuvîntul, cuvîntul glăsuind". Intuiţi valoarea stilistică a repetiţiei, dar numai atît. Versul liber are, în general, mai mult nerv şi o oarecare prospeţime. Doar *Întîlnirile dimineţii* poate intra în discuţie ca text cu unele virtuţi lirice.

● *Gabriel DOROBANŢU — Giurgiu.* Sînt suficiente naivităţi şi oarecare diluţie în ceea ce scrieţi. Totuşi, uneori, în ciuda acestor deficienţe, puneţi în mişcare emoţia : „Niciodată nu voi putea trece / pe lîngă tine, viaţă, / rece şi nepăsător, / cum niciodată nu voi putea trece pe lîngă / veşnica chemare a iubirii tale / fără ca sufletul meu să se-nfioare" — ceea ce e prost spus. Mai departe, însă, exceptînd construcţia greoaie cu pronumele în genitiv, textul curge bine : „Veniţi / dulcea floare a ei / clocoteşte pretutindeni / şi ofilită naşte sămînţa, / căci moartea ucide numai petale / aşa cum marea ucide fluviul ; / însă acest lemn / va arde pînă la capăt, / şi cînd totul va fi cenuşă / focul lui va continua să existe...". Mă opresc aici pentru că finalul e ratat.

● *Iulia DUNĂREANU — Orşova.* În general, e bine. Cine sînteţi ? Prezentaţi-vă.

● *Claudia Gabriela ENACHE — Iaşi.* Deocamdată vă prefer în proză unde transcrieţi sugestiv acuitatea senzaţiilor. Aştept un text în care să pătrundeţi mai decis în ficţiune. Dacă nu e cu supărare, ce vîrstă aveţi ?

● *GABI-GABRIELA — Bacău.* Nu e rău. Rostirea patetică precipitată lasă, însă, să scape unele inadvertenţe. Reveniţi asupra poeziilor, după un oarecare timp. Am reţinut *Rugăciune, Aştept, Vreau să-ţi dau nume... Trecerea ta.* Mai trimiteţi, cu numele cu care aţi dori, eventual, să publicaţi.

● *Maria GORON — Gherla.* Vă aflaţi într-o primă fază nu numai de scriere, dar şi de înţelegere a poeziei pe care o confundaţi cu ritmarea şi rimarea unor cuvinte. Singurul sfat ce v-ar putea fi de folos este să citiţi şi să căutaţi să înţelegeţi „mecanismul" rostirii poetice.

● *G. T. IRODIAN — Timişoara.* Am găsit cîteva poezii remarcabile pe care le am în vedere pentru tipar.

● *Marius Florin ÎNSURĂŢELU — Ionăşeni (Botoşani).* Eşti încă foarte tînăr şi încă nu-ţi sînt clare noţiunile elementare privind specificul creaţiei literare. În poezie, rimezi pe aceeaşi parte de vorbire şi pe aceeaşi fermă flexionară, lucru nepermis de mai bine de un secol. Scrii „perdut", „troene" (ceea ce e şi mai grav), sau, neştiind să eviţi pleonasmul : „Deodată noaptea cade, brusc ca o cortină".

● *Cătălin MIINESCU — Balş.* Nu am noutăţi.

● *Eugen MIHAI-CHICOŞ — Bumbeşti—Jiu (Gorj).* Cu o omisiune, *A venit toamna* merită a fi citată : „A venit toamna, / hamalii adună vapoarele / încălzindu-le-n hambare / A venit toamna. / Copiii strîng ultimele note / la purtarea din iarnă... / A venit toamna. / Vecinile bîrfesc morţii / înecaţi astă vară pe litoral / A venit toamna. / Zeama de struguri fermentează".

● *Iulian MOCANU — Bucureşti.* Laconismul e un pariu riscant. Spaţiul limitat de exprimare cere cuvîntului o expresivitate instantanee ca o scînteie orbitoare, ceea ce nu se întîmplă în cazul dv. Perseverenţa şi experienţa scrisului sînt, în acest caz, decisive. Continuaţi, deci.

● *Irina NICOLAU — Todireşti (Vaslui).* Nimic nou.

● *Radu ONEGA — Filiaţi (Dolj).* E mult artificiu în ceea ce scrieţi, şi acest artificiu are rareori virtuţi stilistice : „Cu nuferi pe buze / mă întîmpină florile tale, iubito... / curcubeiele înflorite / în ochii tăi frumoşi / mi se ascund în suflet / şi adorm pe ferestrele cerului din mine..." *(Nuferii).*

● *Florin PASĂRE — Osica de Sus (Olt).* Limbajul poetic are coerenţa sa pe care dv. nu o surprindeţi : „...Sacadat, / mă lovesc în timpane / erele ce / trec victorioase prin abulica mea devenire şi / sărut involuntar amintirea / pe care o doresc mai / moartă decît / orice vis". Asociaţiile şocante nu sînt un scop în sine, cînd apar, în poezia adevărată, ele îşi au justificarea în sensul — altminteri intraductibil — pe care îl propune poetul.

● *Petruţ PÂRVESCU — Bucureşti.* Există unele semne promiţătoare ; trimiteţi un grupaj mai consistent, dar nu mai puţin atent ales.

● *Alexandru S. PETRIA — Cluj-Napoca.* Sînt inegalităţi la nivelul mai fiecărui text. O excepţie totuşi : „Tic tac limbile ceasului / ameninţă cadrul verde / mîinile strînse nu ţin cont de // trecerea // ce sub ochii noştri-şi trăieşte înmugurirea / sîntem tineri... măslinii / vegetează în scorburile stejarilor / plăsmuindu-se / schiţele unor // poduri peste apa unei corăbii / ce va despica Styxul / cu toate că încheiem / încheiem cu propria viaţă". Parodiile sînt neinspirate. Textele publicate sub genericul acestei rubrici sînt considerate ilustrări ale comentariului, aşa că nu le putem plăti. Ne pare rău. Poate vom publica ceva la o altă pagină. Depinde de dv.

● *Cezar PIRICI — Bucureşti.* Sînteţi la nivelul versificaţiei, nu al poeziei.

● *Alexandru POP — Bistriţa.* Deocamdată eşti în prea mare măsură sub „tutela" lui Adrian Păunescu. Să vedem ce ai *d-ta* de spus.

● *Aurel Pop — Satu Mare.* Colegul Lucian Dumbravă mi-a încredinţat poeziile dv. cu speranţe îndreptăţite. Vom publica unele din ele într-un număr viitor.

● *Marin PORUMB — Timişoara.* Răspunsul cert se amînă ; mai am nevoie de „probe".

● *Mihai TĂBUŞCĂ — Iaşi.* Nu pot scuza greşelile de ortografie. Chiar şi neatent fiind, trebuie să scrii corect. Primul talent al poetului e să stăpînească perfect limba în care se exprimă.

● *Ana RADU — Tîrgu Ocna.* Impresiile sînt, în general, bune. Totuşi, ceea ce mi-aţi trimis mi se pare inegal. Aşadar, reveniţi.

● *Delia ŞCHEIANU — Iaşi.* Mai cursivă, mai autentică, este *Toamna,* poate pentru că e şi mai elegiacă. Vă plac cuvintele mari pe care le înghesuiţi unul în celălalt, ca în *Ambianţă,* de pildă, unde „marginea universului" neantul şi Moartea (majuscula e şi ea semnificativă), aproape că nu mai încap în text.

● *Victor SITARU — Calafat.* Nu se poate da un verdict sigur şi definitiv. Impresiile sînt contradictorii. Dacă în *Erotică,* bunăoară, vă menţineţi în convenţional şi chiar alunecaţi în comic involuntar, apar, însă, şi momente de bună şi originală inspiraţie, cum se întîmplă cu *Rufe transpirate de geografii* sau *Mijloace de telecomunicaţii,* sînt interesante. O citez pe cea de a doua : „O tipografie dezlănţuită-n ultimele / ştiri şi fapte diverse / e ca o coajă de pepene / pe care au năvălit mii de furnici // Odinioară a fost un singur Columb, / descoperitor de lume nouă. / Astăzi există miliarde de / minusculi columbi care vin / să redescopere lumea veche / şi ţările liniştite de unde / a plecat Columb. Trompetele telexurilor / despică aerul, îndoaie pînă la pămînt / undele electromagnetice, ca pe nişte / sîrme de telefon. De aceea undele / electromagnetice trec prin orice / prin aer, apă, pămînt, gheţuri polare, / alimente, beton, ocolesc pămîntul, / ies ca scafandri din sateliţi. // Certitudinile încalcă incertitudinile / şi invers. Se spune că o tipografie / din nu ştiu ce ţară a sărit pe fereastră / din cauza contradicţiilor care veneau din toate părţile".

● *Constantin SÎRGHI — Bucureşti.* Revedeţi răspunsurile anterioare şi trageţi singur concluziile.

● *Valeriu ŞTEFANOV — Braşov.* Aveţi un patos şi o vigoare de invidiat, slujite prost de o anarhie verbală care merge de la sublim la trivial. Experienţa dv. rămîne totuşi demnă de toată atenţia. Să mai vedem, cu speranţa că insolitul — de care nu duceţi lipsă — se va cristaliza în poezie adevărată.

● *Cosmin TĂUTAN — Oradea.* Sînt unele semne încurajatoare, mai ales în textele descriptive : „Pe albastrul mării / tandru / plutesc / flori violete. // Soarele răsare / nesigur, / idealizat, / atît de stingher. // O baracă aleargă / pe drum fără întoarcere. // Copilăria pluteşte, / se leagănă / între flori şi albastru". Să vedem şi altceva.

● *Gheorghe TUDOR-COSMONAUTUL — Covăsinţi (Arad).* Aflu, prin Alexandru Andriţoiu, că aveţi 75 de ani, ceea ce-mi sporeşte interesul, ca să nu zic curiozitatea. Originalitatea, pe alocuri în exces, a versurilor dv., trimite mai degrabă la vîrsta ereziilor juvenile, motiv pentru care vin să vă omagiez tinereţea spiritului.

● *Maria-Mirela ZLEI — Dorohoi.* Nimic important.

Daniel DIMITRIU

poşta argonaut

Voicu Iosif COLCERIU — Turda. Episoadele care vă lipsesc seamănă cu cele pe care le aveţi. Urmăriţi *suplimentul* în continuare.

Marian DEACONU — Slatina. 1) Dezbărată de patetisme („o groază de senzaţii mărşăluiesc prin creierul meu"), de podoabe stilistice superflue, de consideraţii poetico-filosofarde („ce forţă nevăzută şi extraordinară ne atrăsese spre această planetă tristă şi neagră de la marginea Universului ?"), de şirul de morţi Moon-Rob-Koo-Umma, prea mare pentru o idee atît de mică, de agitaţia uşor inutilă a eroului, cu profunde infiltraţii *horror,* uneori gratuite („au trecut aproape doi ani de cînd ne aflăm aici şi totuşi : nimic. Nu s-a întîmplat absolut nimic !"), povestirea ar ajunge o schiţă de 2—3 pagini, care ar conta ca text de atmosferă. Scrieţi în continuare text de atmosferă, adoptînd un ton lucid, mizaţi pe epic, şi nu pe poetic, exploatînd şi alte filoane tematice. Aştept. 2) „Portretul (din tinereţe) al monstrului (mutantului)" ar fi tematica sub care s-ar încadra graficile. Vrem de la dvs. şi *portrete galactice, tehnologice* etc. În tuş.

FOSMAN — Ploieşti. 1) *Floarea din galaxia M 104 — „Sombrero"* e interesantă ca idee. Retrimiteţi textul „ajustat" stilistic şi gramatical menţineţi doar *ornamentele* motivate de economia naraţiunii, evitaţi preţiozităţile („sufletul său fusese trăznit de teamă"), improprietăţile de limbaj („plutind într-o derivă sincronizată pretutindeni") şi clişeele scrisului adolescentin („spaţiu cristalin", „lumină orbitoare", „linişte nefirească"), încercînd, dacă se poate, să integraţi altfel (sau altundeva) în text episodul retrospectiv petrecut în jungla amazoniană. 2) Păcat de ideea existenţei enisice, ratată în *Universalis amore.*

Dr. Oswald HÖRER — Bucureşti. Ideea *dublului* e cam bătută — cel puţin în această formă —, dar stilul e atrăgător. De ce nu scrieţi *hard* S. F. (S. F. tehnologic). Cred că sugestiile mele vă vor folosi.

Valentin ISTRATE — Focşani. Uşoare semne de poezie în *Puterea iubirii* şi *Axul existenţial.* Cînd nu conţin clişee melancolico-astrale, pe linia de trecere spre textul de muzică uşoară („prin stele voi pluti mereu / cu steaua din sufletul meu" — *Şi-n sufletul meu e o stea),* versurile adoptă un ton filosofard (obsesia „axului existenţial"). Şansa dv. e că poezia S.F. e foarte greu de definit (înclin să cred că nu există sau reprezintă, pur şi simplu, o chestiune de limbaj) şi că totul poate fi reconvertit în proză poetică S.F. Ar trebui să încercaţi.

Constantin JURCUŢ — Arad. 1) „Din cînd în cînd, cîte o navă mai sparge liniştea [vidului interastral] cu zborul ei zumzăit" : sunetul nu se propagă în vid ! Cosmosul tace (şi vorbeşte doar în basme — *Războiul stelelor* e un basm S.F.) Apoi, ce înseamnă : „...IIIIIAAAAAA EEEEEE UUUUIIIII AAAAAAAAA..."? Pe 7 aprilie s-a redeschis în Arad cenaclul *Alphaville* şi sper ca Alexandru sau Ovidiu Pecican să nu discute cu dv. tot în interjecţii. 2) Graficele promit ceva mai mult, dar nota de amatorism e încă pronunţată — în ce măsură, depinde acum de vîrsta dv. Mai trimiteţi.

Radu LUPAŞCU — Buhuşi. 1) Nu sînt profesor de română, aşa încît n-am să mă înfurii după lectură ca să vă dau numai 5, cîtă vreme textul are 8 pagini ! 2) Pe cît posibil, în locul „legendei" la inovaţiile grafice, aş vrea ca viitorul text (pe care îl aştept) să fie dactilografiat.

Ion MALETA — Galaţi. Spuneţi că îmi mai puteţi trimite povestiri, pentru că aveţi „şi alte idei, mai ştiinţifice şi mai fantastice" decît cea din *Vacanţă nereuşită,* text care începe — nereuşit — cu o propoziţie conţinînd o greşeală de ortografie. Aveţi un simţ al *efectului de realitate,* ceea ce mă îndeamnă să spun: mai trimiteţi. Dar nu „mai ştiinţifice şi mai fantastice", ci *mai sintactice şi mai ortografice.*

Daniel PODBERESCHI — Timişoara. Cu excepţia „stolului ciudat" (cred că asta vrea să reprezinte desenul, nu ? — deşi nu prea contează), graficele „nu sînt pe gustul nostru". Deocamdată, să spunem. Ce vîrstă aveţi ?

V. D. POPA — Bucureşti. Reţinem *Inventivitate* şi *Şcolară* pentru un eventual mozaic umoristic. Ce idee : în momentul în care spunem : planetă, rachetă sau extraterestru nu intrăm obligatoriu în S.F., călătorii sau aventuri (profilul publicaţiei noastre) — se poate accepta şi statutul de *noţiune comentată* ; iar planetele leneşe care se ţin de „învîrteală", constelaţia Autocamioneta, opţiune tehnologică modernă la Carul Mic (sau Mare) şi termometrul cu Mercur sînt la graniţa unui „folclor umoristic" vehiculat prin cenacluri. Mulţumim pentru cartea de vizită.

Paul SENANDA — Piatra Neamţ. Textul e un reflex la *Războiul stelelor.* Este un specimen generic pentru povestirea „cosmonautistă", caracterizată prin : 1) abundentă invenţie terminologică,, o „păsărească S.F." fermecător-ezoterică : „...cu întreaga centură de ochi scruta argii din dosul cărora putea apare oricînd modmensorul armei mersianului [...] Şi $KB8S_6$ împroşcă argul cu raze." ; 2) nume anglo-saxone de cîte o silabă, o silabă şi jumătate ; 3) acţiune prezentînd variaţiuni pe temele : „omul cu arma (-laser", „extratereştrii răi", „telepaţii în alertă" şi „(ne)pămînteana de o frumuseţe... nepămînteană" ; 4) dialogul explicativ, dogmatic. În plus, 5) ortografia ! M-a uimit, totuşi, dinamismul textului : totul se desfăşoară într-o fugă continuă. Mai aveţi şi altele tot atît de dinamice ?

Cristinel PREDA — Piteşti. Aţi văzut (sau aţi auzit de) *E.T. ?* Vrem altceva decît „copii întîmpinînd extratereştri". Elev fiind, mai aveţi timp de scris.

Bogdan PRIE — Baia Mare. Pasiunea dv. şi a fratelui dv. pentru literatură de anticipaţie va trebui întreţinută de lecturi semnificative (cel puţin în privinţa cărţilor apărute în limba română — vom insera liste de cărţi în numerele viitoare ale *suplimentului).* Personajele galactice şi rachetele pe care le-aţi schiţat în cerneală denotă o anumită uşurinţă de exprimare grafică, dar nu lasă să se întrevadă vreo idee. Trimiteţi în continuare, selectînd însă în prealabil.

Cătălin RAUŢA — Bucureşti. Adresa clubului Helion : Casa de cultură a tineretului, str. Arieş, 19, 1900 Timişoara. Încercaţi să transformaţi (păstrînd dimensiunile) o parte a dialogului în naraţiune şi retrimiteţi schiţa.

Octavian VASILIU — Bucureşti. Urmăriţi numărul viitor al suplimentului şi apoi... vom vedea.

Valentin VÂRNAVU — Bacău. Dacă extratereştrii ar fi fost convocaţi într-o şedinţă pe Terra şi ar fi vorbit, ar mai fi ieşit vreo mostră de umor involuntar. În schimb, pămîntenii convocaţi la întîlnirea cu extratereştrii sînt lipsiţi de umor.

Gheorghe Vlad (jr.) — Orăştie. Ce domenii tematice să acopere desenele şi caricaturile ? Vă puteţi ghida după structura almanahului şi suplimentului *Convorbirilor literare.* Caricaturile trebuie să fie, în orice caz, în domeniul... umorului.

George CEAUŞU

prezenţe la „junimea": Alfredina Iacobitz

pe marginea dimineţii care apune

Rezemat de prima silabă nerostită
timpul zămisleşte ora
în care-mi voi aşterne cerul peste
suflet.

Îi prind mîna
şi el mă obligă să-l urmez,
Maiestuoşi, trecem unul lîngă
celălalt
pe marginea dimineţii care apune.

Nu mai clipeşte nici o culoare
Ci toate prind a se naşte
din nou...

alt anotimp

Au înflorit zarzării
dacă nu le-aş simţi albul pînă la durere
aş crede că a înflorit
iarna
care m-a încredinţat mie însămi.
Chiar dacă mă urc pe propriul meu
gînd
nu pot afla albastrul din
piatra înlăcrimată.
Aud doar singurătatea mării
ca un deşert părăsit de nisipuri...
Mi-e frig sau
mi-e iarnă.

De aceea îmi permit să o mai invoc :
Gîndeşte-te la mine
şi ningi !

detaliu

M-am născut în ultima noapte
dintr-un anotimp
cu aer săgetat de ruguri avîntate
M-am privit într-o oglindă :
„Iată-mă, sînt totul !"

Curînd, lîngă mine apăru
o floare şi
o lacrimă.
„Iată-mă, mi-am repetat,
detaliu în propriul
autoportret..."

flori din grădina de piatră

Rece, Nimeni a vrut
să-mi atingă tîmpla.
M-am ferit cu iuţeala vinovatului
care-ţi
trage o palmă.

M-am contopit cu propria-mi umbră
să nu mă vadă luna cum sfîşii
floarea din grădina de piatră
şi cum, respectînd ritualul
îmi smulg din piept petalele reci :
ieri... azi...
azi... ieri...

litere de apă

Obsedant ritm al amiezilor
promise !
Din tolba timpului cad
frunze arse de setea nopţii
prăvălită într-o linişte albă...

Îmi continui drumul !
înşiruire de amănunte
fixînd cu o luciditate
aproape nepotrivită
pana care avertizează cu litere
de apă :
„Nu atinge nisipul ;
poate să te spulbere..."

voci tinere

statui

Translucide
Incerte poliedre
În jocuri de lumini
Apar zîmbind.

Invadate alei
Tăioase volume
Sîngerează glezna
Alergătorilor.

păsări

Lîngă deşert,
Doar trupuri de flamingo
Strivesc lacuri închise —
Limpezi pustiuri de sare.

. . . .

Lacrimi acoperă
Coapsele tale
Roz.

Andrei ANDRU

tunel

Cum mi-ar lua-o drumurile
Mereu înainte
Şi cum m-aş simţi
Jumătate-n trecut
Şi jumătate-n viitor,
Dacă n-aş fi
Un fel de tunel
Prin care am trecut şi eu
De cîteva ori,
Altfel n-aş fi aici !

start

Amintirile se-aprind noaptea
Ca ochii pisicilor
Dar ce să mai îndrept cu ele ?
Le-aliniez repede
Cu faţa spre tăcere
Şi le dau startul
De teamă să nu devin
Propriu-mi răspuns !

Ana RADU

* * *

Nu se mai ucid
monştri cad
ghilotine-n zăpezi
aerul lor îl respiri
ca pe aştri cobori
în cenuşi stacojii
ca să vezi
peste cetatea cu nume
de pelerin crescută-n
două păsări mitologice
Pustiul levînd
în lumina de crin
Frig fără trup
neînchis în ţărmuri
în alge.

* * *

păsări frigul
reproducînd
calmitatea
absenţa devenită
secret al uscăciunii

mai mare decît lumea
este oglinda

neştiutoare
margini de lumină

reluînd neantul
pasărea frigul
valul prea plin
bolnav de seninătate.

Dan CRISTIAN

helen keller

Două au fost cele mai interesante personalităţi ale secolului al nouăsprezecelea, spunea Mark Twain : Napoleon şi Helen Keller. Povestea extraordinară a americancei Helen Keller (1880—1968), care, lipsită de văz şi auz, şi-a însuşit lumea prin vîrful degetelor, nu a încetat să uimească, să demonstreze frumuseţea spiritului uman şi să servească drept pildă. La fel de remarcabile, deşi mai puţin spectaculoase, au fost geniul pedagogic şi devoţiunea cu care Anne Sullivan i-a dezvăluit micuţei handicapate misterul limbii şi complexitatea lumii, însoţind-o în aventura cunoaşterii de la „primii paşi" — descrişi în capitolul IV din celebrul volum **Povestea vieţii mele** (1902) — pînă cînd Helen Keller şi-a terminat studiile universitare (în 1904, **cum laude**) şi, mai departe, pînă la stingerea din viaţă a distinsei profesoare.

S-a spus că sarcina pe care cele două şi-o asumaseră presupunea „forţa unui hamal ce cară piane, dar şi răbdarea domoală a unui miner ce extrage cărbuni, fermitatea unui abstinent, dar şi delicateţea unui poet" (Nell Braddy, **Anne Sullivan Macy. The Story behind Helen Keller**, 1933, p. 103). Rezultatul ? O viaţă completă — activă şi rodnică — dedicată în primul rînd celor care, ca şi Helen Keller, erau lipsiţi de văz şi auz. Conferinţe, cursuri, articole şi cărţi, precum şi o imensă corespondenţă, toate dovedind o stăpînire a condeiului ieşită din comun, rod nu numai al unui îndelung exerciţiu şi al unei înclinaţii naturale, dar şi al unei sincerităţi absolute şi al unei frumuseţi morale capabilă să-şi găsească cuvîntul adecvat pentru a se exprima.

Scrisă cînd autoarea era studentă în anul al doilea, **The Story of My Life (Povestea vieţii mele)** nu constituie doar o mostră de literatură confesivă, ci, mai ales, una de literatură-document. Primul fragment pe care îl redăm mai jos în traducere românească ne obligă, de fapt, să medităm asupra imaginilor noastre privind copilăria şi universul ei specific, definiţia şi limitele normalului, rolul afecţiunii în educarea copilului, precum şi asupra celor privind relaţia limbă-gîndire, limbă-realitate, om-realitate.

Fragmentul al doilea reprezintă o viziune proaspătă şi sinceră a veşnic însetatei de cunoaştere Helen Keller confruntată cu o realitate universitară relativ rigidă şi fadă în comparaţie cu zborul nestăvilit care fusese educaţia ei în compania şi sub îndrumarea profesoarei Anne Sullivan.

povestea vieţii mele (capitolul IV)

Cea mai importantă zi din viaţa mea, de care-mi pot aminti, este cea în care a venit profesoara mea, Anne Mansfield Sullivan. Mă cuprinde uimirea cînd mă gîndesc la contrastul incomensurabil dintre cele două existenţe pe care le leagă această zi. Era 3 martie 1887, cu trei luni înainte de a împlini şapte ani.

În după-amiaza acelei zile memorabile, stăteam pe verandă, în aşteptare mută. Ghiceam oarecum din semnele mamei şi din forfota grăbită din casă că avea să se întîmple ceva neobişnuit, aşa că m-am dus la uşă şi m-am aşezat pe trepte. Soarele după-amiezii străbătea prin perdeaua de caprifoi ce acoperea veranda şi îmi cădea pe faţa înălţată. Degetele-mi zăboveau aproape inconştient pe frunzele şi florile cunoscute, ce tocmai izbucniseră pentru a saluta primăvara dulce din sud. Nu ştiam ce minuni ori surprize îmi rezerva viitorul. Săptămîni în şir mă bîntuiseră continuu furia şi amărăciunea, iar acum o moleşeală adîncă urma acestei lupte încordate.

Ai fost vreodată pe mare învăluit în ceaţă deasă, ferecat parcă de o tangibilă beznă albă, în timp ce marele vas, încordat şi nerăbdător, îşi dibuie drumul spre ţărm cu sonda şi firul cu plumb, iar tu aştepţi cu inima zvîcnind să se întîmple ceva ? Eram ca vaporul acela înainte de-a începe învăţătura, doar că eu eram fără busolă ori sondă şi n-aveam cum şti cît de aproape e portul. „Lumină, daţi-mi lumină !" era strigătul fără cuvinte al sufletului meu şi lumina dragostei străluci deasupra mea chiar în ceasul acela.

Am simţit paşii apropiindu-se. Am întins mîna către — credeam eu — mama. Cineva mi-a luat-o şi-am fost prinsă şi ţinută în braţele celei care venise să mi le dezvăluie pe toate şi, mai mult decît toate, să mă iubească.

În dimineaţa de după sosire, profesoara mă duse în camera ei şi-mi dădu o păpuşă. Mi-o trimiseseră micuţii orbi de la Perkins Institution, iar Laura Bridgam o îmbrăcase. Dar acestea aveam să le aflu mai tîrziu. După ce m-am jucat puţin cu păpuşa, domnişoara Sullivan mi-a „scris" încet în mînă cuvîntul „p-ă-p-u-ş-ă". M-a captivat de la început jocul acela cu degetele şi am încercat să-l imit. Cînd, în sfîrşit, am reuşit să fac literele corect, m-au cuprins o plăcere şi o mîndrie copilărească. Am alergat jos la mama şi am făcut cu mîna literele pentru păpuşă. Nu ştiam că scriu un cuvînt şi nici măcar că există cuvinte. Imitam pur şi simplu cu degetul ca o maimuţă. În zilele care au urmat, am învăţat să scriu în felul acesta de neînţeles o mulţime de cuvinte precum **cană, ac, pălărie,** şi cîteva de genul **a sta, a umbla.** Dar am mai petrecut cîteva săptămîni bune cu profesoara mea pînă să înţeleg că fiecare lucru are un nume.

Într-o zi, pe cînd mă jucam cu păpuşa cea nouă, domnişoara Sullivan mi-a pus în poală păpuşa mea mare de cîrpă, a scris „p-ă-p-u-ş-ă" şi a încercat să mă facă să pricep că „p-ă-p-u-ş-ă" se foloseşte pentru amîndouă. Ceva mai devreme ne certaserăm din cauza cuvintelor „c-a-n-ă" şi „a-p-ă". Domnişoara Sullivan încercase să-mi întipărească în minte că „a-p-ă" este **apă,** iar „c-a-n-ă" este **cană,** dar eu continuan să le confund. Disperată, a abandonat subiectul o vreme, ca să-l reia apoi cu prima ocazie. Începuseră să mă irite încercările ei repetate şi, înşfăcînd păpuşa, o azvîrlii pe podea. Am fost foarte încîntată cînd am simţit bucăţile de păpuşă spartă la picioarele mele. Furioasa mea izbucnire n-a fost urmată nici de mîhnire, nici de regrete. În lumea tăcută şi întunecată în care trăiam, nu era loc pentru vreun sentiment mai puternic de gingăşie. Am simţit că profesoara mea mătură cioburile către vatră şi am avut o senzaţie de mulţumire că sursa neplăcerilor mele era înlăturată. Mi-a adus pălăria şi am ştiut că ieşim afară, la soare. Acest gînd — dacă o senzaţie fără cuvinte poate fi numită gînd — m-a făcut să sar şi să ţopăi de plăcere.

Am mers pe cărarea spre cişmea, atrase de parfumul caprifoiului ce o acoperea. Cineva pompă apă şi profesoara îmi puse mîna sub şuvoi. În timp ce şuvoiul răcoritor ţîşnea pe mînă, ea scrise în cealaltă cuvîntul **apă,** întîi mai rar, apoi mai repede. Stăteam nemişcată, cu toată atenţia concentrată asupra mişcărilor degetelor ei. Deodată întrezării conştiinţa ceţoasă a ceva parcă uitat — fiorul revenirii unui gînd; şi, iată, misterul limbii mi se dezvăluia. Am ştiut atunci că „a-p-ă" însemna acel ceva răcoros şi minunat care-mi curgea pe mînă. Cuvîntul acela viu mi-a trezit sufletul, i-a dat lumină, speranţă, bucurie, l-a eliberat ! Mai erau încă piedici, e drept, dar piedici ce puteau fi înlăturate cu timpul.

Am părăsit cişmeaua nerăbdătoare să învăţ. Fiecare lucru avea un nume şi fiecare nume dădea naştere unui gînd nou. Pe cînd ne întorceam spre casă, fiecare obiect pe care-l atingeam părea că freamătă de viaţă. Aceasta pentru că vedeam totul cu acea ciudată privire nouă care venise asupră-mi. Intrînd pe uşă, mi-am adus aminte de păpuşa pe care o spărsesem. Mi-am pipăit drumul spre vatră şi am cules bucăţile. Am încercat zadarnic să le pun la loc. Ochii mi se umpluseră de lacrimi, căci îmi dădeam seama ce făcusem şi pentru prima oară am simţit durere şi căinţă.

Am învăţat foarte multe cuvinte noi în ziua aceea. Nu-mi amintesc chiar de toate, dar ştiu că **mama, tata, soră, profesoară,** erau printre ele — cuvinte care aveau să facă să se deschidă lumea pentru mine aşa cum înflorise toiagul lui Aaron. Ar fi fost greu de găsit un copil mai fericit decît eram eu cînd m-am culcat în pătuţ, la sfîrşitul acelei zile plină de evenimente şi am retrăit bucuriile pe care mi le adusese şi pentru prima dată mi-am dorit să vină o nouă zi.

capitolul XX

. . . .

Acest an [al doilea — n.n.] e cel mai fericit pentru că studiez obiectele care mă interesează în mod deosebit : economic, literatura elizabetană. Shakespeare sub îndrumarea profesorului George T. Kittredge şi istoria filozofiei cu profesorul Josiah Royce. Prin filozofie se intră cu simpatia înţelegerii în tradiţia unor veacuri îndepărtate şi a unor alte moduri de gîndire care mai înainte îmi păreau străine şi lipsite de raţiune.

Dar colegiul nu e universala Atenă pe care mi-o închipuisem eu. Aici nu-i întîlneşti pe cei mari şi înţelepţi faţă în faţă, nici măcar nu le simţi prezenţa vie. Ei sînt aici, ce-i drept ; dar par mumificaţi. Trebuie să-i extragem dintre zidurile dărăpănate ale ştiinţei, mai înainte de a fi siguri că avem de-a face cu Milton ori Isaiah şi nu cu o imitaţie abilă. Mulţi savanţi, uită, mi se pare, că bucuria pe care ne-o dau marile opere literare depinde mai mult de profunzimea simpatiei decît de înţelegere. Necazul este că foarte puţine din laborioasele lor explicaţii se fixează în memorie. Mintea le lasă să cadă aşa cum un pom lasă să-i cadă fructele răscoapte. E posibil să cunoşti floarea — rădăcină, tulpină şi celelalte — şi toate procesele de creştere şi totuşi să nu ai o înţelegere a prospeţimii florii scăldată de roua cerească. Şi iar şi iar mă-ntreb cu nerăbdare : „De ce să mă ocup de aceste explicaţii şi ipoteze ?". Ele zboară de colo-colo prin gîndurile mele ca nişte păsări oarbe bătînd aerul cu aripile lor inutile. Nu am intenţia să protestez împotriva cunoaşterii complete a operelor celebre pe care le citim. Ridic obiecţiuni numai împotriva comentariilor interminabile şi a criticilor consternante care nu ne învaţă decît un singur lucru : cîţi oameni, atîtea opinii. Dar cînd un mare savant ca profesorul Kittredge interpretează spusele maestrului, e ca şi cum „o nouă vedere le-ar fi dată orbilor". El ni-l re-dă pe Shakespeare poetul.

Sînt, totuşi, momente cînd aş vrea să mătur jumătate din lucrurile pe care trebuie să le învăţ, căci mintea suprasolicitată nu poate aprecia comoara pe care a adăpostit-o cu atîta amar de trudă. Este imposibil, cred, să citeşti într-o singură zi patru-cinci cărţi în limbi diferite şi să tratezi subiecte extrem de diverse şi să nu pierzi din vedere însuşi scopul lecturii. Cînd citeşti grăbit şi nervos, avînd în minte doar lucrări scrise şi examene, mintea se împovărează cu o mulţime de rarităţi selecte care par a fi de prea puţin folos. În momentul de faţă mintea mi-e atît de plină de materie eterogenă că mă gîndesc aproape cu disperare dacă o voi putea ordona vreodată. Ori de cîte ori pătrund în zona care era împărăţia minţii mele, mă simt ca proverbialul viţel la poarta nouă. O mie de mărunţişuri ale cunoaşterii se izbesc de capul meu ca grindina şi, cînd încerc să scap, drăcuşori tematici şi spiriduşi universitari de toate felurile mă bîntuie pînă cînd ajung să-mi doresc — o, iertată să-mi fie ticăloasa dorinţă — să pot zdrobi idolii pe care am ajuns să-i divinizez.

Dar principalele sperietori ale vieţii de colegiu sînt examenele. Deşi le-am înfruntat de multe ori şi le-am doborît şi le-am făcut să muşte ţărîna, tot se mai ridică şi mă ameninţă, arătări palide, pînă cînd, asemenea lui Bob Acre, simt că mi se scurge curajul prin buricele degetelor. Zilele dinaintea acestor cumplite încercări le petreci îndesînd în minte formule mistice şi date indigeste — regimuri insuportabile — pînă cînd ajungi să-ţi doreşti ca ştiinţa şi cărţile şi tu să fiţi îngropaţi în adîncurile mării.

În sfîrşit, vine temuta oră şi chiar că eşti o făptură favorizată de soartă dacă poţi să-ţi convoci la momentul oportun gîndurile standard care te vor ajuta în efortul suprem. Prea ades se întîmplă însă ca să nu fie băgată în seamă chemarea goarnei tale. Ceea ce este cum nu se poate mai deconcertant şi exasperant e că în chiar momentul în care ai nevoie de memorie şi de spirit de discernămînt, aceste facultăţi îşi pun aripi şi pleacă în zbor. Faptele pe care le-ai înmagazinat cu atîta chin nesfîrşit te părăsesc invariabil la ananghie.

„Expune pe scurt viaţa şi activitatea lui Huss". Huss ? Cine a fost şi ce a făcut ? Numele pare ciudat de familiar. Îţi scormoneşti tolba de fapte istorice cam cum ai scotoci după un petec de mătase în sacul cu cîrpe. Eşti sigur că este pe undeva prin minte mai spre suprafaţă — era pe acolo mai deunăzi cînd căutai începuturile Reformei. Dar unde-i acum ? Pescuieşti tot felul de vechituri ale cunoaşterii — revoluţii, schisme, masacre, sisteme de guvernămînt, dar Huss — unde e Huss ? Te uimeşte cîte lucruri ştii dintre cele care nu-s pe foaia de examen. În disperare, îţi înşfaci tolba şi răstorni totul şi, iată, într-un colţ, omul căutat, senin adîncit în propriile gînduri, inconştient de catastrofa în care te-a tîrît.

Tocmai atunci supraveghetorul te anunţă că timpul a expirat. Cu un adînc simţămînt de dezgust dai cu piciorul grămada de fleacuri cît colo şi te duci acasă cu capul plin de scheme revoluţionare de abolire a dreptului divin al profesorilor de a pune întrebări fără consimţămîntul celor chestionaţi.

Îmi pare că în ultimele două-trei pagini ale acestui capitol am folosit figuri care ar putea întoarce rîsul împotriva mea. Ah, iată-le — metaforele amestecate păşind ţanţoşe şi rîzîndu-şi de mine, arătînd spre viţelul de la poarta nouă asaltat de grindină şi spre speritorile cu feţe palide, o specie neanalizată încă ! Las' să rîdă ! Cuvintele descriu atît de exact atmosfera, cu idei înghesuindu-se şi rostogolindu-se, în care trăiesc, încît le fac şi eu o dată cu ochiul şi apoi îmi iau un aer deliberat pentru a spune că mi s-au schimbat ideile despre colegiu.

Pe vremea cînd zilele petrecute la Radcliffe ţineau încă de viitor, ele erau înconjurate de o aură romantică pe care acum au pierdut-o ; dar în trecerea de la romantic la real am învăţat multe lucruri pe care nu le-aş fi ştiut dacă n-aş fi încercat această experienţă. Unul din ele este preţioasa ştiinţă a răbdării, care ne învaţă să tratăm instruirea noastră ca pe o plimbare la ţară, în voie, cu mintea primitor deschisă impresiilor de tot felul. O asemenea cunoaştere inundă nevăzută sufletul cu valurile tăcute ale gîndului adînc. „Ştiinţa înseamnă putere". Mai curînd, aş zice, ştiinţa înseamnă fericire, căci să ai cunoştinţe — cunoştinţe vaste şi profunde — înseamnă să deosebeşti ţelurile adevărate de cele false şi lucrurile măreţe de cele josnice. Să ştii gîndurile şi faptele care au marcat progresul omului înseamnă să simţi marile bătăi ale inimii umanităţii prin veacuri şi dacă în aceste pulsaţii nu simţi o aspiraţie către înălţimi, trebuie să fii cu totul surd la armoniile vieţii.

Lirică feminină din S.U.A.

linda mizejewski (n. 1952)

anaerobică: elaine povers, wheeling, west virginia*)

Karma bezelelor,
bolul lins, brînza răsfrîntă
la buza budincii

se-ncheagă în goluri
ori se-nalţă-n franzele puhave
pe coapse. Greu

de dat jos. Nevestele minerilor
se arcuiesc, se sucesc
la scări fixe
şi pe saltele ; ori încordate,
arcuri întinse, aruncă braţele
crezînd că greutatea se-azvîrle în aer
ca piatra din praştie.
La zece mile spre vest şi vreo jumătate de milă-n
adînc,

bărbaţii lor asudă negru
în galerii,
sfredelesc, detonează, extrag
ce se poate ; tone
de căldură şi lumină latentă
în timp ce praful dospeşte moarte-n plămîni.
Femei fără suflu
sondînd straturi
de delicii trecute,
ne dizolvăm împreună,
puterea în mase imense
arzînd departe de noi.
Diseară, visul
va fi iarăşi foame,
a ta şi a lui,
subterana vibrînd
cu schimbul de noapte.

* În oraşul Wheeling din satul West Virginia, ca şi în alte localităţi, studiourile **Elaine Powers** oferă, la un preţ accesibil, îndurmare şi aparatura necesară pentru efectuarea unor exerciţii de activare a muşchilor cunoscute sub numele de (gimnastică) „anaerobică" (spre deosebire de „aerobică" — set de exerciţii în care accentul se pune pe respiraţie).

proiecte de căsătorie

Peisajul costă : gustările-acestea
deasupra golfului, ori trezirile
înspre porturi, ceşti susţinute
de farfurii stîncoase, sfărîmate,
şi spre lumina deja respirată
de-acei pescari ce ni-i închipuim
mai puri decît noi.
Dar în afara sezonului
ne putem îngădui perspectiva
acestor maree, pescari, neînfrînţi pescăruşi
şi imagina ani petrecuţi în odăi marine
suspendate pe stîlpi
şi ferestre dezvăluind de-a pururi privelişti
în care n-ar ploua nicicînd cu necazuri,
iar morţile părinţilor noştri
n-ar fi sădite-n grădini împietrite,
iar disputele noastre nu s-ar grava
— ouă de moluşte — pe fibra cochiliilor
spălate de ape.
Destul de bogaţi, ne-am permite
să fim romantici rîzînd.
Eu
aş aduna scoici adînc spiralate
pentru cununie
şi le-aş folosi drept bilete şi zestre.

Prezentare şi traduceri de **Rodica ALBU**

Redacţia : Iaşi, Str. Gh. Dimitrov nr. 1, telefon (981) 16242 ● Administraţia : Bucureşti, Calea Victoriei nr. 115, tel. (90) 506618.

Colegiul de redacţie :
Redactor şef : **Corneliu Sturzu**
Secretar responsabil de redacţie : HORIA ZILIERU
Andi Andrieş, Daniel Dimitriu, Ioanid Romanescu

● Preţul unui exemplar : lei 5.
Abonamente : 6 luni, 30 lei ; 1 an, 60 lei

Pentru străinătate abonamentele prin ILEXIM — departamentul export-import presă, Bucureşti, str. 13 Decembrie nr. 3.
P. O. BOX 136—137, telex 23326.

84737 I. P. Iaşi, cd. nr. 931